

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών

Δημιουργική Γραφή

Διπλωματική Εργασία

Δοκιμή κριτικής έκδοσης του 1ου μέρους του «Νέου Ερωτόκριτου» του Διονύσιου Φωτεινού
(με βάση τις εκδόσεις του 1818, 1845, 1864)

Σταύρος Κουδουνάς

Επιβλέπων καθηγητής: Αναστάσιος Καπλάνης

Πάτρα, Ιανουάριος 2025

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Περίληψη

Ο Διονύσιος Φωτεινός αποτελεί έναν εκπρόσωπο του νεοελληνικού πνεύματος, εν πολλοίς παραγνωρισμένο, τόσο από το αναγνωστικό κοινό όσο και από τις/τους ειδικές/ούς μελετήτριες/ητές. Έδρασε πνευματικά κυρίως στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, παράγοντας σημαντικό μουσικό, ιστορικό και ποιητικό έργο. Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η κριτική έκδοση (με βάση τις εκδόσεις του 1818, 1845 και 1864) του πρώτου μέρους του γνωστότερου ίσως έργου του, του *Νέου Ερωτόκριτου*, στο οποίο επιχειρεί να διασκευάσει τον *Ερωτόκριτο* του Βιτσέντζου Κορνάρου, μεταποιώντας τον γλωσσικά, μετρικά, αλλά και όσον αφορά το περιεχόμενο και την αφήγηση της ιστορίας του Ερωτόκριτου και της Αρετούσας.

Ο *Νέος Ερωτόκριτος*, αν και τον 19^ο αιώνα γνώρισε πέντε εκδόσεις (1818, 1845, 1864, 1879 και μία ακόμα λανθάνουσα με άγνωστη χρονολογία), σήμερα δεν κυκλοφορεί σε κάποια σύγχρονη έκδοση, γεγονός που πιθανότατα σχετίζεται με προκαταλήψεις που αφορούν την ποιότητα του έργου, και θα εξεταστούν στην παρούσα εργασία, παράλληλα με ορισμένες ιδιομορφίες που αφορούν τη γλώσσα και τις ηθικές συντεταγμένες της διασκευής αυτής. Ο Φωτεινός εντάσσει στην αφήγησή του πλήθος φαναριώτικων στιχουργημάτων, τα οποία προσδίδουν μια άλλη διάσταση και νέα ποιοτικά χαρακτηριστικά στην πρότυπη κορναρική αφήγηση. Για λόγους έκτασης, στην εργασία αυτή θα περιοριστούμε στο πρώτο μέρος του έργου. Στο Πρώτο Μέρος της Εργασίας, θα δοθούν εργοβιογραφικά στοιχεία για τον Διονύσιο Φωτεινό, θα παρουσιαστεί η διασκευή του του *Ερωτόκριτου*) και, στη συνέχεια, θα ακολουθήσει καταγραφή των εκδοτικών πρακτικών που υιοθετήθηκαν στην παρούσα έκδοση. Το Δεύτερο Μέρος της Εργασίας καταλαμβάνει η κριτική έκδοση του πρώτου αυτού μέρους του *Νέου Ερωτόκριτου* (στίχοι: 1-2626) που συνοδεύεται από σύντομο Γλωσσάρι ορισμένων δυσνόητων λέξεων. Στο τέλος παρατίθεται Βιβλιογραφική Λίστα των μελετών που χρησιμοποιήθηκαν για την εκπόνηση της εργασίας με το σύστημα APA.

Λέξεις-κλειδιά

Διονύσιος Φωτεινός, Νέος Ερωτόκριτος, φαναριώτικα στιχουργήματα.

Abstract

Dionysios Fotinos is a representative of the modern Greek spirit, largely unrecognized, both by the reading public and by scholars. He was intellectually active mainly in the Paradoxian Dominions, producing important musical, historical, and poetic works. The subject of this paper is a critical edition (based on the 1818, 1845, and 1864 editions) of the first part of perhaps his best-known work, the *New Erotokritos*, in which he attempts to adapt the *Erotokritos* of Vitsentzos Kornaros, transforming it linguistically, metrically, and in terms of the content and narrative of the story of Erotokritos and Aretousa.

Although the *New Erotokritos* experienced five editions in the 19th century (1818, 1845, 1864, 1879, and another undated edition), it does not appear in a modern edition today. This absence is probably related to prejudices concerning the quality of the work and will be examined in this paper, along with peculiarities concerning the language and moral coordinates of this adaptation. Fotinos incorporates into his narrative a multitude of Phanariot verses, which add another dimension and new qualitative characteristics to Kornaros's original narrative. For reasons of length, in this paper, we will limit ourselves to the first part of the work.

In Part One of the paper, we will provide biographical information about Dionysios Fotinos, present his adaptation of *Erotokritos*, and then provide a record of the editorial practices adopted in this publication. Part Two of the paper is devoted to a critical edition of this first part of the *New Erotokritos* (verses: 1–2626), accompanied by a brief glossary of some obscure words. A bibliographic list of the studies used in the APA system for the preparation of the paper is provided at the end.

Keywords

Dionysios Fotinos, New Erotokritos, Phanariot verse.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	3
Abstract.....	4
Περιεχόμενα.....	5
Διονύσιος Φωτεινός, βίος και έργο.....	6
Υποδοχή, απήχηση και διάδοση του <i>Ερωτόκριτου</i>	7
<i>Νέος Ερωτόκριτος</i> : υποδοχή και –εν πολλοίς– παραγνώριση του έργου.....	9
Η γλώσσα του <i>Νέου Ερωτόκριτου</i> , ενταγμένη στη φαναριώτικη πραγματικότητα.....	10
Οι ηθικές συντεταγμένες του <i>Νέου Ερωτόκριτου</i>	12
Τα φαναριώτικα στιχουργήματα ενταγμένα στο κείμενο του <i>Νέου Ερωτόκριτου</i>	13
Τα φαναριώτικα στιχουργήματα ως καταλύτες των εξελίξεων της αφηγηματικής πλοκής του <i>Νέου Ερωτόκριτου</i>	15
Εκδοτικές αρχές.....	32
Έκδοση.....	35
Γλωσσάρι.....	111
Βιβλιογραφία.....	113

Διονύσιος Φωτεινός, βίος και έργο

Ο Διονύσιος Φωτεινός εντάσσεται στη χορεία των Ελλήνων λογίων των τελών του 18ου αιώνα και των αρχών του 19ου, οι οποίοι έδρασαν πνευματικά τόσο στην Κωνσταντινούπολη όσο και στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες. Πιο συγκεκριμένα, ο Φωτεινός έκανε την εποχή εκείνη αισθητή την παρουσία του στη Ρουμανία και διακρίθηκε στον χώρο της μουσικής, της ιστοριογραφίας και της ποίησης. «Ο εκ Παλαιών Πατρών της εν Πελοποννήσω Αχαΐας», όπως σημειώνει στον Πρόλογο του *Νέου Ερωτόκριτου* (Φωτεινός, 1818, 1845, 1864) καταγόμενος λόγιος γεννήθηκε (σύμφωνα με τις νεότερες έρευνες)¹ το 1777 και πέθανε στο Βουκουρέστι στις 10 Οκτωβρίου του 1821, πιθανότατα δηλητηριασμένος από τη σύζυγό του, την οποία είχε παντρευτεί την 1η Ιουνίου 1820 (Ανδριόπουλος 2008). Ο ανιψιός του Ηλίας, την αναφέρει ως «κακοαναθρεμμένη και ασελγή κόρη», η οποία «διά τας κακάς επιθυμίας της επιβουλεύθη και την ιδίαν αυτού ζωήν και εκατόρθωσε να τον ποτίση μυστικώς δηλητήριο» (Papacostea, 1935). Ο Φωτεινός πέθανε περιστοιχισμένος από τη μητέρα του και την αδερφή του, οι οποίες είχαν μεταβεί στο Βουκουρέστι μετά την κήρυξη της Ελληνικής Επανάστασης στην Πελοπόννησο.

Ο πατέρας του, Αθανάσιος, δραστηριοποιήθηκε στην Κωνσταντινούπολη και διακρίθηκε στην ψαλτική και ιατρική τέχνη, εισχωρώντας παράλληλα και στον κρατικό μηχανισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ως επίσημος ιατρός του Σουλτάνου Αβδούλ Χαμίτ. Μετά τον θάνατο του τελευταίου, επέστρεψε στην Πελοπόννησο, αλλά ο Διονύσιος, σε ηλικία 12 ετών (Gheorghijă, 2009), βρέθηκε στην Πόλη για να συνεχίσει τις σπουδές του. Σύμφωνα με άλλες πληροφορίες (Σβορώνος, 1938), ο Φωτεινός μετέβη στην Κωνσταντινούπολη στην ηλικία των 25 ετών, αλλά η πληροφορία αυτή κρίνεται αβάσιμη (Οικονομίδης, 1988-1990).

Αφού έλαβε την απαραίτητη μουσική παιδεία, παίζοντας ταμπούρ, κεμάν και πιάνο (Watson & Hornby, χ.χ.), από τον πατέρα του και τους μουσικοδιδάσκαλους Ιάκωβο Πρωτοψάλτη και Πέτρο Βυζάντιο (Οικονομίδης, 1988-1990), ο Φωτεινός μετέβη το 1799 στο Βουκουρέστι της τότε Βλαχίας. Εκεί διακρίθηκε ως ψάλτης και καθηγητής βυζαντινής μουσικής. Από τους μαθητές του, ξεχωρίζουν ο Ρουμάνος συνθέτης και μουσικολόγος Anton Pann και ο επίσκοπος Buzău Καισάριος (Οικονομίδης, 1988-1990). Εντάχθηκε (λαμβάνοντας μάλιστα και συγκεκριμένα αξιώματα) στους φαναριώτικους κύκλους εκείνης της εποχής. Συγκεκριμένα, στο Βουκουρέστι ήταν υπό την προστασία του κυβερνήτη Δημητράκη Γκίκα και είχε φιλικές σχέσεις με τον Ρουμάνο πολιτικό Κωνσταντίνο Φιλιπέσκου, αλλά συγκρούστηκε με τον Φαναριώτη ηγεμόνα της Βλαχίας Ιωάννη Καρατζά (Οικονομίδης, 1988-1990). Έλαβε τα αξιώματα του βατάχου (έπαρχου), του καμαράση (θησαυροφύλακα), και του ισπράβνικου (νομάρχη) και, το 1818, του σεργάρη (αρχηγού του ιππικού) (Σαββίδης, 2005). Επίσης, μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία καθώς δεν χαρακτηριζόταν από «αντιφαναριωτικά και ανθελληνικά αντεπαναστατικά αισθήματα» (Οικονομίδης, 1988-1990).

---

¹ Ο Οικονομίδης (1988-1990) μετέφερε τη χρονολογία γέννησης του Φωτεινού από το 1769 (βλ. Papacostea 1934 και Σβορώνος 1938) στο 1777, έτος που θεωρείται πλέον αποδεκτό από όλες/ους τις/τους μελετήτριες/τητές.

Το εκκλησιαστικό μουσικό του έργο θεωρείται και είναι –αν και, εν πολλοίς, άγνωστο σήμερα– ιδιαίτερης σημασίας. Οι συνθέσεις αυτές βρίσκονται σε έναν καλλιγραφημένο κώδικα 491 σελίδων (Papacostea, 1944), ο οποίος χρονολογείται στα 1809 (Ανδριόπουλος, 2008). Επίσης, άλλα έργα του εντάσσονται στις δοξολογίες και άσκησαν επιρροή στη ρουμανική εκκλησιαστική μουσική. Ακόμα, εντοπίζεται το σατιρικό στιχούργημα *Τοαλέτο ήτοι γυναικών καθρέπτης αληθής και όχι ψεύτης* (Βρανούσης, 1964), και τα λανθάνοντα/μη σωζόμενα: *Μουσική Γραμματική* (Οικονομίδης, 1988-1990) και μια μετάφραση του *El Criticon* του Balthazar Grazian y Morales (Οικονομίδης, 1958).

Εξίσου σημαντική είναι και η ιστοριογραφική του παραγωγή, με την *Ιστορία της πάλαι Δακίας των νυν Τρανσυλαβανίας, Βλαχίας και Μολδαβίας* να εκδίδεται σε τρεις τόμους στη Βιέννη. Οι δύο πρώτοι εκδόθηκαν το 1818 και ο τρίτος έναν χρόνο αργότερα (Ανδριόπουλος, 2008). Ένα ακόμα ιστορικό του έργο είναι η εξάτομη *Γενική επιτομή της Οθωμανικής Ιστορίας*, η οποία, όμως δεν ολοκληρώθηκε ποτέ, παρέμεινε ανέκδοτη και εντοπίστηκε από τον Papacostea (Ανδριόπουλος, 2008).

Όσον αφορά το ποιητικό του έργο, ξεχωρίζει, δίχως αμφιβολία, η διασκευή του κορναρικού *Ερωτόκριτου* σε μια αστική γλώσσα που έχει χαρακτηριστεί από πολλούς «καθαρεύουσα». Αναφορά στη γλωσσική προσέγγιση του Φωτεινού θα γίνει στη συνέχεια. Όσον αφορά, λοιπόν, το έργο αυτό, απαιτείται να αναφερθεί πως εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1818 στη Βιέννη σε δύο τόμους και γνώρισε σημαντική επιτυχία, γεγονός που αποδεικνύεται και από τις επανεκδόσεις του, καθώς και τη ρουμανική μετάφρασή του από τον μαθητή του Φωτεινού, Anton Pann (Δεληγιαννάκη, 2016). Οι γνωστές επανεκδόσεις του είναι εκείνη της Κωνσταντινούπολης (1845), εκείνες της Σμύρνης (1864 και 1879) και μία «λαϊκή» στην Αθήνα, για την οποία η χρονολογία δεν είναι γνωστή, καθώς το αντίτυπο του Γ.Π. Σαββίδη δεν αναγράφει κάποια χρονολογία (Ανδριόπουλος, 2008).

Υποδοχή, απήχηση και διάδοση του *Ερωτόκριτου*

Προτού γίνει μία πιο συγκεκριμένη εξέταση του *Νέου Ερωτόκριτου*, κρίνεται απαραίτητο να δοθούν ορισμένες πληροφορίες σχετικά με τον *Ερωτόκριτο* του Βιτσέντζου Κορνάρου, καθώς και για ζητήματα που αφορούν την πρόσληψη και την απήχηση του έργου αυτού. Άλλωστε, τα στοιχεία αυτά είναι άκρως διαφωτιστικά για ορισμένες πτυχές της συγγραφής του *Νέου Ερωτόκριτου* σε ό,τι έχει να κάνει, κυρίως, με τη γλώσσα, τη θεματολογία, τα ηθικά διδάγματα, τον εμπλουτισμό του έργου με πλήθος «ξένων» στιχουργημάτων, καθώς και συνολικά με την όλη ηθική φυσιογνωμία του έργου του Δ. Φωτεινού.

Ο κορναρικός *Ερωτόκριτος* γράφεται πιθανότατα στις αρχές του 17^{ου} αιώνα, ανάμεσα στο 1600 και 1610. Το έργο αποτελείται από πάνω από 10.000 στίχους, γεγονός που το καθιστά μέχρι και σήμερα δυσπρόσιτο για τη/τον μέση/ο αναγνώστρια/η. Στο γεγονός αυτό συμβάλλουν, φυσικά, και τα έντονα ιδιοματικά στοιχεία της γλώσσας του έργου, τα οποία καθιστούν τη συχνή καταφυγή του αναγνωστικού κοινού σε κάποιο γλωσσάρι απαραίτητη. Αξίζει να σημειωθεί πως

ο *Ερωτόκριτος*, μετά την πρώτη του έκδοση στη Βενετία (1713), ανατυπώθηκε πάνω από 60 φορές, κάτι που αποδεικνύει τη δημοφιλία του στις παλαιότερες ομιλήτριες και στους παλαιότερους ομιλητές της ελληνικής γλώσσας. Έτσι, δεν είναι τυχαίο το ότι το έργο ήταν ιδιαίτερα αγαπητό και στους Έλληνες λόγιους των παραδουνάβιων ηγεμονιών και πως μεταφράστηκε πιστά στα ρουμανικά ανάμεσα στο 1770 και 1780. Παράλληλα, εντοπίζεται και μία ελεύθερη διασκευή του έργου, πάλι στη ρουμανική γλώσσα (Δεληγιαννάκη, 2016).

Παρόλα αυτά, σύμφωνα με τον Στ. Αλεξίου (Αλεξίου, 1985), «ο Leake στα 1814 σημειώνει ότι ο “*Ερωτόκριτος*” εκτιμάται πολύ στην Κρήτη και τα νησιά, αλλά έχασε το κύρος του στα πιο “φωτισμένα” (enlightened) μέρη της Ελλάδας. Έτσι μας δίδεται η ενδιαφέρουσα πληροφορία ότι ο “διαφωτισμός”, η στροφή προς τον ευρωπαϊκό ορθολογισμό και την κλασική μόρφωση, έφερνε το βαθμιαίο ξέχασμα του έργου στην Ελλάδα.». Παρόλο που η γλώσσα και η έντεχνη στιχουργική του Κορνάρου δεν αποτελούν δείγματα μιας απλής λαϊκής δημοτικής ποίησης, σε πολλές περιπτώσεις, γλωσσικά στοιχεία του έργου που βασίστηκαν στον προφορικό λόγο, δημιούργησαν –λανθασμένα– την εντύπωση ενός αμιγώς λαϊκού αναγνώσματος. Άλλωστε, οι ανατυπώσεις του έργου σταδιακά αντικαθιστούσαν ολοένα και περισσότερα ιδιωματικά στοιχεία της κρητικής διαλέκτου (Αλεξίου, 1985). Έτσι, αν και η γλώσσα του *Ερωτόκριτου* σαφώς αποκλίνει από τον απλό προφορικό λόγο (Αλεξίου, 1895), ο Φωτεινός επέλεξε τρόπον τινά να γεφυρώσει ένα χάσμα που αφορούσε τη λόγια αστική φαναριώτικη γλώσσα της εποχής του και το πλήθος ιδιωματικών στοιχείων που μαεστρικά αξιοποίησε ο Κορνάρος.

Το προαναφερθέν κρητικό ιδιωματικό γλωσσικό στοιχείο θα απαλειφθεί από τον Φωτεινό, ο οποίος δεν θα αρκεστεί μόνο στην αλλαγή της γλώσσας, αλλά θα εμπλουτίσει τη διασκευή του και με μια πλούσια μετρική ποικιλία, χωρίς να περιορίζεται στον «μονότονο» ζευγαρωτό ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο του πρωτότυπου (Δεληγιαννάκη, 2007). Αυτό στο οποίο ο *Νέος Ερωτόκριτος* δεν διαφέρει, είναι σίγουρα η πρόθεση ανάδειξης ενός αγνού, ανόθευτου και σταθερού ερωτικού συναισθήματος, το οποίο θα βγει στην επιφάνεια και θα ανθίσει με την ένωση των δύο εραστών, παρά τις επίμονες και απρόβλεπτες αλλαγές της τύχης («Του κύκλου τα γυρίσματα»). Το πλαίσιο αυτό είναι, δίχως αμφιβολία, επηρεασμένο από την αντίστοιχη αντίληψη των Φαναριωτών για τη ζωή και τον έρωτα, κάτι που φυσικά δεν θα μπορούσε να μην επηρεάσει τον Φωτεινό, ο οποίος βρήκε στον θεματικό πυρήνα του *Ερωτόκριτου* το κατάλληλο υλικό ούτως ώστε να αναδείξει τη φαναριώτικη κοσμοαντίληψη της εποχής του. Έτσι, «του κύκλου τα γυρίσματα που ανεβοκατεβαίνουν [...] και του καιρού τ’ αλλάματα που αναπαημό δεν έχουν» κυριαρχούν, σε γενικές γραμμές και στα στιχουργήματα των Φαναριωτών της εποχής, συνθέτοντας συγκεκριμένα και επαναλαμβανόμενα μοτίβα, τα οποία αφορούν τις συνεχείς εναλλαγές της τύχης και τη θέση του ανθρώπου απέναντι σε αυτή τη συνειδητοποίηση: απαιτείται συνεχής εγρήγορση, επίγνωση των συνεχών αυτών εναλλαγών της χαράς με λύπη, του έρωτα με τη ματαιότητα της απόρριψης κ.ο.κ., ούτως ώστε ο ορθός στοχασμός και η λογική να επικρατήσουν του συναισθήματος και του έρωτα (Φραντζή, 1993).

Το λαϊκό στοιχείο της θεματικής είναι επίσης εμφανές και στην ύπαρξη ηρώων εμπνευσμένων από τον κόσμο του παραμυθιού (βλ. την ύπαρξη του βασιλιά και της βασίλισσας που

αγωνίζονται να αποκτήσουν παιδί) (Tonnet, 1996), κάτι που επίσης διατηρεί άθικτο ο Φωτεινός. Η διασκευή του Φωτεινού, όμως, θα δώσει ακόμα μεγαλύτερη έμφαση στην ανάλυση, αποτύπωση και ανάδειξη του ερωτικού συναισθήματος και των βασάνων που αυτό προκαλεί μέχρι την τελική λύτρωση. Αυτό γίνεται εφικτό μέσα από τα «ξένα» φαναριώτικα (και όχι μόνο) στιχουργήματα που εντάσσονται οργανικά στο έργο, όπως στο πρώτο μέρος του, που αποτελεί και το κομμάτι ενασχόλησης της εν λόγω εργασίας. Τέλος, το αρχαιοελληνικό τοπικό πλαίσιο της Αθήνας ως του κέντρου της δράσης, διατηρείται άθικτο και στο έργο του Φωτεινού, ο οποίος, όμως κάνει μια εμφανή προσπάθεια να προβάλει περαιτέρω το αρχαιοελληνικό πλαίσιο που ο Κορνάρος αφήνει να πλανάται αόριστα, μιας και ο *Νέος Ερωτόκριτος* γράφεται στον απόηχο του κλασικισμού και στις παραμονές της ελληνικής επανάστασης, σε μια, δηλαδή, περίοδο όπου απαιτείται να εντοπιστεί ένα πλαίσιο αναφοράς ούτως ώστε να συγκροτηθούν –και πολιτισμικά– τα τότε αναδυόμενα εθνικά κράτη (Δεληγιαννάκη, 2016).

Νέος Ερωτόκριτος: υποδοχή και –εν πολλοίς– παραγνώριση του έργου

Η έλλειψη, έως και σήμερα, κριτικής ή έστω απλής φιλολογικής έκδοσης του *Νέου Ερωτόκριτου*, καθώς και ορισμένες ιδιαίτερα απαξιωτικές αναφορές για την αξία του, κατά τον Γ.Π. Σαββίδη, «αβασανίστως χλευαζόμενου» έργου (Σαββίδης, 1990), μαρτυρούν δίχως αμφιβολία το μειωμένο ενδιαφέρον για αυτό, αλλά και την, εν πολλοίς, προβληματική και πρόχειρη πρόσληψή του από μελετήτριες/ητές. Ενδεικτική είναι η αναφορά του Αλεξίου σε «μια περίεργη καθαρευουσιάνικη διασκευή», την οποία χαρακτηρίζει «κωμική, γλωσσικά λανθασμένη και ακαλαίσθητη προσπάθεια» (Αλεξίου, 1985). Άλλοι εξίσου απαξιωτικοί χαρακτηρισμοί είναι και οι εξής: «ανοσιούργημα» (Στ. Αλεξίου), «αδράνεια του ποιητικού αισθητηρίου» (Vitti, 2003). Ο Κωνσταντίνος Ασώπιος αναφέρεται στην αποτυχημένη, κατά τη γνώμη του, προσπάθεια του Φωτεινού να βελτιώσει «διά της αλλαξοστιχίας και ποικιλοστιχίας» το ποίημα του κορναρικού Ερωτόκριτου (Αλεξίου, 1985). Η Margaret Alexiou χαρακτηρίζει την απόπειρα του Φωτεινού να αποδώσει τον *Ερωτόκριτο* «με ανώδυνους καθαρολόγους στίχους» ως «ποιητικό μακελειό και αποτυχία» (Alexiou, 1997). Παρόλα αυτά, ο Vitti παραδέχεται πως το κλίμα και οι απαιτήσεις της εποχής, των «πεπαιδευμένων», δηλαδή «Γραικών», οδήγησαν τον Φωτεινό στη διασκευή αυτή. Τέλος, ο Κ. Θ. Δημαράς, αντιλαμβανόμενος τις αρετές του έργου, σημειώνει πως ο *Νέος Ερωτόκριτος* «εκφράζει πολύ καθαρά και τον αδιάκοπο σύνδεσμο του Κορνάρου με τον νέο ελληνισμό και, αφ' ετέρου, το νεοκλασικιστικό πνεύμα, που πρυτανεύει τότε στα γράμματά μας», ενώ τονίζει χαρακτηριστικά πως ο Φωτεινός «πλουτίζει τον *Ερωτόκριτο* με τραγουδάκια Κωνσταντινουπολίτικα» (Δημαράς, 1975).

Πράγματι, ο ίδιος ο Φωτεινός στον Πρόλογό του, μέσω του οποίου απευθύνεται στους «φιλογενείς αναγνώστας», καθιστά φανερή την πρόθεσή του να εντάξει το έργο του στο ιδεολογικό, πολιτισμικό και αισθητικό κλίμα της φαναριώτικης κοινωνίας (Κακλαμάνης, 2015). Πιο συγκεκριμένα, τονίζεται εξ αρχής πως ο κορναρικός *Ερωτόκριτος* είναι γραμμένος «εις φράσιν παλαιάν της γραικικής κρητικής διαλέκτου, με ιδιωτισμούς πολλά αηδείς και λέξεις βαρβαρικάς σχεδόν δυσνοήτους». Θα μπορούσε στο σημείο αυτό να υποστηριχθεί πως η προκατάληψη του Φωτεινού απέναντι στον *Ερωτόκριτο* ως προς τη γλώσσα, είναι σε μεγάλο

βαθμό αντίστοιχη με την προκατάληψη με την οποία αντιμετωπίστηκε στον 20ό αιώνα το δικό του έργο από όσες και όσους ήρθαν σε επαφή μαζί του. Έτσι, ο *Νέος Ερωτόκριτος* γράφτηκε σε μία γλώσσα «αστική», «φαναριώτικη», η οποία συνάδει πλήρως με τις γλωσσικές συντεταγμένες της εποχής του. Άλλωστε, γίνεται συνειδητή προσπάθεια να αποφευχθούν λέξεις ξενικής προέλευσης, κάτι που επίσης προσπάθησε να κάνει και ο ίδιος ο Κορνάρος (Δεληγιαννάκη, 2016).

Η γλώσσα του *Νέου Ερωτόκριτου*, ενταγμένη στη φαναριώτικη πραγματικότητα

Βασικό μέλημα του Φωτεινού είναι, σε κάθε περίπτωση, η επίτευξη μιας γλωσσικής «καθαρότητας» στη διασκευή του. Στη συνέχεια του Προλόγου του, λοιπόν, ο συγγραφέας ξεκαθαρίζει πως η προσαρμογή του έγινε στην τότε «καθομιλουμένην ανθηράν και γλυκυτάτην» γλώσσα των «πεπαιδευμένων Γραικών» της εποχής. Η ανάγκη απόδοσης ενός ξεκάθολου γλωσσικού στίγματος ήδη από την αρχή του Προλόγου, δεν είναι, φυσικά, άσχετη με τις συντηρητικές γλωσσικές απόψεις που κυριαρχούσαν στην εποχή –απόψεις που μπορούν εύκολα να συσχετιστούν με αντίστοιχες απόψεις που κυριαρχούν και σήμερα και που προβάλλουν μια λογική «νεοκαθαρευουσιάνικου» καθαρισμού της νέας ελληνικής γλώσσας από «αγγλισμούς» και λοιπές γλωσσικές προσμείξεις.

Πιο συγκεκριμένα, άκρως διαφωτιστική είναι η τοποθέτηση του Σκαρλάτου Βυζάντιου όσον αφορά τη γλώσσα των φαναριώτικων στιχουργημάτων: «Αλλά μόλις απαλλαγείσα η ελληνική γλώσσα των λατινισμών και φραγκισμών υπέπεσεν εις τους τουρκισμούς, τους οποίους άδηλον πλέον πώς και πότε θα αποσείσει.» (Φραντζή, 1993).

Στο σημείο αυτό, κρίνεται απαραίτητο να γίνει αναφορά στην πρώτη έντυπη ανθολογία φαναριώτικων στιχουργημάτων («μισμαγιά»), που εκδόθηκε το 1818 στη Βιέννη από τον Ζήση Δαούτη («Διάφορα ηθικά και αστεία στιχουργήματα, εκδοθέντα υπό Ζήση Δαούτη [...]). Η μικρής έκτασης αυτή ανθολογία περιέχει αρχικά τρία εκτενή ποιήματα και στη συνέχεια εξήντα τέσσερα φαναριώτικα στιχουργήματα, τα οποία ανταποκρίνονται γενικά στα τυπικά χαρακτηριστικά ενός φαναριώτικου τραγουδιού (Φραντζή, 1993). Παράλληλα, ο Ζήσης Δαούτης φαίνεται να οργανώνει θεματικά την ανθολογία του, αναφερόμενος στη ματαιότητα του κόσμου, στην τύχη και τις μεταβολές της που απαιτούν ιδιαίτερη υπομονή, στη φιλία, ξανά στην τύχη και, στη συνέχεια, παραδίδονται στιχουργήματα τα οποία καταπιάνονται με τα ζητήματα της πατρίδας, της ομορφιάς και του έρωτα (Τσακιρίδου, 2018).

Οι γλωσσικές απόψεις που εκφράζει ο ανθολόγος στο δικό του προλογικό σημείωμα είναι ιδιαίτερης σημασίας, καθώς απηχούν με εύγλωττο τρόπο τον γλωσσικό συντηρητισμό που προαναφέρθηκε. Και, φυσικά, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται πως ο γλωσσικός αυτός συντηρητισμός εξηγεί και τις αντίστοιχες γλωσσικές επιλογές του Φωτεινού. Η προσαρμογή του *Νέου Ερωτόκριτου* δεν θα μπορούσε να μην απηχεί και εκείνη με τη σειρά της το γλωσσικό κλίμα της εποχής και σε αυτό το πλαίσιο πρέπει να κριθεί η, κατά Στ. Αλεξίου, «περίεργη καθαρευουσιάνικη διασκευή».

Ο Ζ. Δαούτης, λοιπόν, τονίζει στο δικό του εκδοτικό-προλογικό σημείωμα: «[...] Προς τούτοις, παρακαλώ όλους τους ομογενείς, όσοι εξ αυτών έχουν στιχουργήματα, ή άλλο τι ηθικόν σύγγραμμα, κι' επωφελές διά την επίδοσιν του γένους, και δεν θέλουν αυτοί να τα τυπώσουν διά οποιαδήποτε αιτίαν, να τα στείλουν προς εμέ εις παραλαβήν μου, εγώ δέ λαμβάνω την φροντίδα θέλω τα τυπώνει αμέσως, διά να μην κείτονται νεκρά, αναφέρων τα τίμια ονόματά των. Πλην πάλι τους παρακαλώ να μοι τα στέλλουσιν, όσον το δυνατόν, καθαρά από ξένας λέξεις.». Ο εκδότης λοιπόν της μισμαγιάς αυτής κάνει εξαρχής ξεκάθαρη τον πρόθεσή του, που δεν είναι άλλη από τη διατήρηση μιας γλωσσικής καθαρότητας και της απαλοιφής των ξενικών τύπων από τα προφορικά λαϊκά αυτά στιχουργήματα. Η επιλογή αυτή δεν είναι τυχαία, δεδομένου του ότι, την εποχή έκδοσης της μισμαγιάς (1818), το γλωσσικό περιβάλλον των Φαναριωτών είχε διαμορφωθεί από την καθημερινή χρήση της τουρκικής γλώσσας, αλλά και από τη γνώση και αξιοποίηση της γαλλικής, στο διπλωματικό και εκπαιδευτικό εν γένει πεδίο (Δημαράς, 1989).

Παράλληλα, η στοχοθεσία του εκδότη επιβεβαιώνεται και από τις γλωσσικές επιλογές όσων στιχουργημάτων είχαν ανθολογηθεί και διασώθηκαν σε προγενέστερη –έντυπη ή χειρόγραφη μορφή–. Δεν πρέπει, όμως, να παραβλεφθεί πως, παρά τη δηλωμένη αυτή πρόθεση γλωσσικού καθαρισμού, πολλές λέξεις ξενικής προέλευσης εντοπίζονται εύκολα στα εκδοθέντα φαναριώτικα στιχουργήματα, γεγονός που υποδηλώνει είτε την αδυναμία αντικατάστασής τους είτε την άγνοια της ξενικής τους προέλευσης. Όπως χαρακτηριστικά σημειώνει ο Mackridge, «Πολλά φαναριώτικα κείμενα του 18ου αιώνα διαβάζονται με δυσκολία από τον σημερινό αναγνώστη, λόγω της πληθώρας των λέξεων και εκφράσεων (οι περισσότερες από τις οποίες είναι τουρκικής προέλευσης) που περιήλθαν σε αχρηστία με το τέλος της τουρκοκρατίας.» (Mackridge, 2022). Παρόλα αυτά, το μεικτό γλωσσικό αποτέλεσμα που προκύπτει εξαιτίας των υποχρεωτικών ποιητικών συμβάσεων και της πρόθεσης γλωσσικού καθαρισμού, δεν καθιστά δυσπρόσιτο και μη εύκολα εντοπίσιμο το φαναριώτικο γλωσσικό ύφος (Φραντζή, 1993).

Παράλληλα, στον Πρόλογο του Φωτεινού ξεκαθαρίζεται πως η στιχουργική του *Νέου Ερωτόκριτου* έχει αποκτήσει μεγαλύτερη μετρική ποικιλία, ενώ στο έργο έχουν προστεθεί «διάφορα έντονα και ανθηρά στιχουργήματα» και «τραγώδια κατά τα διάφορα συμβεβηκότα των περιστάσεων», στοιχεία τα οποία «επαυξάνουν» και «παρεκτείνουν» το νόημα του *Ερωτόκριτου*. Κατά κάποιον τρόπο, ο Φωτεινός απαντάει σε ένα –σωστό ή λάθος, μικρή σημασία έχει– «αίτημα» της εποχής που εκφράστηκε από τον Κάλβο και τον Πολυλά και σχετίζεται με τη «μονοτονία» (Κάλβος) και την ιδιοματική γλώσσα του *Ερωτόκριτου* (Πολυλάς) (Αλεξίου, 1985). Ο *Νέος Ερωτόκριτος* ανταποκρίνεται, λοιπόν, και στα δύο αυτά «αιτήματα» με τη μετρική του ποικιλία και την «εξευγενισμένη» του γλώσσα. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, ο Πρόλογος αυτός δίνει εξαρχής το στίγμα μιας τολμηρής και δημιουργικής προσπάθειας, η οποία έμελλε να παραγνωριστεί στη συνέχεια από το αναγνωστικό κοινό, αλλά, σε μεγάλο βαθμό και από τη φιλολογική έρευνα.

Οι ηθικές συντεταγμένες του *Νέου Ερωτόκριτου*

Ξεκάθαρο στίγμα δίνει ο Φωτεινός και σε ό,τι αφορά την ηθική φυσιογνωμία του *Νέου Ερωτόκριτου*, θέμα με το οποίο καταπιάνεται στο μεγαλύτερο μέρος του σύντομου προλογικού του σημειώματος. Ο συγγραφέας ξεκαθαρίζει εξ αρχής πως η διασκευή του δεν θα λειτουργήσει με επιβλαβή τρόπο στη διαμόρφωση της ηθικής των νέων και πως πρόκειται για μια μυθιστορία «σεμνή και ηθικοτάτη». Είναι φανερό πως δεν επιθυμεί σε καμία περίπτωση να έρθει σε ευθεία σύγκρουση με τους εκκλησιαστικούς κύκλους της εποχής του, παρόλο που ο συλλογικός νους των κατοίκων των τότε σημαντικών αστικών κέντρων (βλ. Κωνσταντινούπολη, Σμύρνη, Παραδουνάβιες Ηγεμονίες) έχει διαμορφωθεί απομακρυνόμενος, σε έναν βαθμό, από την παραδοσιακή χριστιανική ηθική και προσανατολιζόμενος περισσότερο στην ίδια την κοινωνική πραγματικότητα και τους καθημερινούς της (συναισθηματικούς) αγώνες (Φραντζή, 1993).

Πιο συγκεκριμένα, οι ηθικές συνιστώσες της διασκευής του Φωτεινού εντοπίζονται και στα φαναριώτικα στιχουργήματα που αξιοποιεί, συγκεκριμένη αναφορά στα οποία θα γίνει στη συνέχεια της παρούσας εργασίας. Απαιτείται, λοιπόν, να καταστεί ξεκάθαρο πως η ποιητική δημιουργική εργασία του ποιητή δεν θα μπορούσε να είναι ανεξάρτητη από τις κοινωνικές και ηθικές συντεταγμένες της εποχής του και του περιβάλλοντός του. Και τα φαναριώτικα στιχουργήματα, ως αποκυήματα της συλλογικής δημιουργικής δραστηριότητας των τότε αστικών στρωμάτων παρέχουν ασφαλή συμπεράσματα για τις νέες κοινωνικές συντεταγμένες που είχαν διαμορφωθεί, οι οποίες είχαν σαφώς, όπως προαναφέρθηκε, απαγκιστρωθεί σε μεγάλο βαθμό από τις χριστιανικές και εκκλησιαστικές επιταγές.

Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται άλλωστε και από την ανωνυμία των ποιητικών υποκειμένων, τα οποία δεν διεκδικούν την ανεξαρτητοποίησή τους από το συλλογικό-λαϊκό σώμα, αλλά εκφράζουν τις συλλογικές ανησυχίες και τους καθημερινούς αγώνες των ανθρώπων την εποχής. Ανέκαθεν, το τραγούδι διαδραμάτιζε αυτόν τον ρόλο και εδώ δεν παρατηρείται κάποια εξαίρεση (Φραντζή, 1993). Οι γιορτές και οι εκάστοτε συναθροίσεις εκφράζουν τα κοινά θέλω και τα κοινά απωθημένα των ανθρώπων. Ο *Νέος Ερωτόκριτος*, εκτός από γλωσσικά, προσαρμόζεται και σε αυτές τις ηθικές αντιλήψεις και συντεταγμένες, μιας και (όσον αφορά, παραδείγματος χάρη το πρώτο μέρος του έργου) ο Φωτεινός καλύπτει και «διορθώνει» επάξια ένα «αίτημα»-«ελάττωμα» που εμμέσως προκύπτει από το περιεχόμενο του κορναρικού *Ερωτόκριτου*: εκείνο της απουσίας των νυχτερινών τραγουδιών που ο ήρωας συνθέτει για το αντικείμενο του πόθου του, την Αρετούσα. Μόνο στην πρώτη επιστημονική έκδοση του Ερωτόκριτου από τον Στέφανο Ξανθουδίδη (1915) έχει συμπεριληφθεί το τραγούδι του Ερωτόκριτου [«Ανάθεμά σε, Έρωτα»], τραγούδι το οποίο συμπεριλαμβάνεται στο χειρόγραφο του Λονδίνου (1710), αλλά έχει εξοβελιστεί από την έκδοση του Αλεξίου (Philippides, Holton, Dawson, 2000).

Στο πρώτο μέρος του έργου, στο οποίο εστιάζει αναγκαστικά η παρούσα εργασία, ο Φωτεινός ανταποκρίνεται σε αυτό το αίτημα και καταφέρνει να αναδείξει την προαναφερθείσα ηθική υπόσταση ενός αγνού έρωτα. Ενός έρωτα που συναντάει πλήθος δυσκολιών μέχρι να εντοπίσει την ανταπόκριση και την αμοιβαιότητα και μέχρι να ξεπεράσει τους ταξικούς και σεξιστικούς

φραγμούς της εποχής. Η Αρετούσα είναι η κόρη του Βασιλιά και οφείλει να παραμείνει «αμόλυντη» τόσο εξαιτίας της κοινωνικής της θέσης όσο και εξαιτίας του φύλου της. Οι αγνές και μελωδικές ερωτικές καταθέσεις του καλλίφωνου και δεξιοτέχνη στο λαούτο Ερωτόκριτου εξασφαλίζουν στις/τους αναγνώστριες/ες της εποχής εκείνης την πεποίθηση πως η διασκευή του Φωτεινού δεν ξεφεύγει από τα ηθικά «πρέπει». Όπως το αγνό συναίσθημα του ήρωα θα υπερκεράσει τα ταξικά εμπόδια που τίθενται, έτσι και η ένταξη των φαναριώτικων «ξένων» στιχουργημάτων από τον Φωτεινό θα θέσει ένα πλαίσιο που ανταποκρίνεται μεν σε παραδεδομένες αντιλήψεις (και προκαταλήψεις) της εποχής του, αλλά θα προβάλουν δε και την αγνότητα ενός έρωτα που δεν εγκλωβίζεται σε μία αμιγώς χριστιανική παράδοση και ηθική.

Τα στιχουργήματα αυτά, που διακόπτουν/εμπλουτίζουν τη ροή της αφήγησης και τονίζουν τον εσωτερικό και συναισθηματικό αγώνα των ηρώων, πείθουν για του λόγου το αληθές και επαληθεύουν τον ίδιο τον ποιητή όταν στο προλογικό του σημείωμα τονίζει πως ο Ερωτόκριτος επιδεικνύει «αγάπην και σέβας προς τους γεννήτορας της ερωμένης του», ενώ, παράλληλα, χαρακτηρίζεται και από την «αξιάπαινον συστολήν του, υπακοήν και σταθερότητα προς αυτήν». Η Αρετούσα, με τη σειρά της, διακρίνεται από «απαραδειγμάτιστον σωφροσύνην και φρόνησιν [...] ήτις όχι μόνον δεν ερρύπωσε το πολύτιμον της παρθενίας της με την πλέον ελάχιστην κηλίδαν ή μώμον, αλλ' αφήν χειρός ούτε φίλημα χείλους έστερξε πριν της συγκαταθέσεως και της τελείας θελήσεως των γεννητόρων της και πριν συζευχθεί μετά του Ερωτοκρίτου νομίμως εις γάμου κοινωνίαν.». Έτσι, είναι φανερό πως έχει ανατείλει η εποχή όπου τα «καλά ήθη» έχουν σταδιακά αντικαταστήσει τα «χρηστά ήθη», τα οποία αφορούσαν την ευρύτερη συμπεριφορά του ατόμου σε όλο το φάσμα των κοινωνικών του συναναστροφών (Δημαράς, 1989). Ο νέος αυτός ηθικός κώδικας είναι φανερός και στον *Νέο Ερωτόκριτο*: η χριστιανική ηθική δεν απορρίπτεται, αλλά, παράλληλα, ο έρωτας και η έντονη ανάγκη των δύο νέων αναδεικνύονται με έντονο τρόπο, δίχως, όμως, να μη «φυλλάτεται ο μέσος όρος» και δίχως οι νέοι να παρακινούνται να ενδώσουν «ευκόλως και απερισκέπτως εις τα ερωτικά θέλγητρα και κινήματα», όπως πάλι τονίζει ο Φωτεινός στο προλογικό του σημείωμα. Ο «πολύτιμος θησαυρός της τιμής» των νέων φυλάσσεται «καθαρός».

Τα φαναριώτικα στιχουργήματα ενταγμένα στο κείμενο του *Νέου Ερωτόκριτου*

Στο σημείο αυτό, θα εξεταστούν τα φαναριώτικα στιχουργήματα που έχει αξιοποιήσει ο Διονύσιος Φωτεινός στο πρώτο μέρος του *Νέου Ερωτόκριτου*, ούτως ώστε να εμπλουτίσει το περιεχόμενο και τη λυρική της διασκευής του. Δεν θα δοθεί έμφαση στη μετρική τους –που ποικίλλει σε αντίθεση με τον «μονότονο» ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο του κορναρικού *Ερωτόκριτου*–, αλλά στον τρόπο με τον οποίο αξιοποιούνται και αναδεικνύουν περαιτέρω τις αφηγηματικές αρετές του έργου, φέρνοντας στην επιφάνεια μια νέα ηθική και έναν μοναδικό τρόπο προβολής του αγνού και ανόθευτου ερωτικού συναισθήματος. Το γνήσιο αυτό ερωτικό συναίσθημα αναδεικνύεται αποτελεσματικά, καθώς ο Φωτεινός εντάσσει και παρεμβάλλει στην κορναρική αφήγηση φαναριώτικα στιχουργήματα, στις περιπτώσεις όπου οι ήρωες (ο Ερωτόκριτος σε πρώτο πλάνο, αλλά και η Αρετούσα) διακρίνονται από έντονη συναισθηματική φόρτιση. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ίσως οι περιπτώσεις όπου ο Ερωτόκριτος

τραγουδάει με το λαούτο του έξω από το παλάτι. Το περιεχόμενο των τραγουδιών αυτών λείπει από την αφήγηση του Κορνάρου, ένα «κενό» το οποίο έρχονται να καλύψουν αποτελεσματικά τα φαναριώτικα στιχουργήματα, προσδίδοντας στο έργο περαιτέρω λυρισμό και φωτίζοντας καλύτερα τις σκέψεις και τα συναισθήματα των πρωταγωνιστών. Άλλωστε, ο ίδιος ο Φωτεινός καθιστά σαφές στον Πρόλογό του πως μπορεί μεν να «εφύλαξε το νόημα της του παλαιού *Ερωτοκρίτου* μυθιστορίας», αλλά δεν παρέλειψε ταυτόχρονα να το «επαυξήσει και να το παρεκτείνει επί μάλλον και μάλλον με διάφορα έντονα και ανθηρά στιχουργήματα και με τραγώδια». Ο Φωτεινός, λοιπόν, δεν εμπλουτίζει μόνο τη στιχουργική του *Ερωτόκριτου* με τρόπο δημιουργικό, αλλά και την αφήγηση και τις προεκτάσεις του έργου.

Η εξέταση των στιχουργημάτων που επιχειρείται εδώ (για το πρώτο μέρος του κειμένου) στηρίζεται στην καταγραφή της Άντειας Φραντζή, η οποία στο παράρτημα της έκδοσης της Ανθολογίας του Ζήση Δαούτη έχει εντοπίσει, μεταξύ άλλων, τα φαναριώτικα στιχουργήματα που έχει αξιοποιήσει ο Φωτεινός, τόσο με την ένδειξη «Ξένον» όσο και χωρίς την ένδειξη αυτή. Παράλληλα, λειτούργησε επικουρικά και το πιο πρόσφατα συνταγμένο *Ευρετήριο πρώτων στίχων φαναριώτικων και αστικών στιχουργημάτων* (Χατζηπαναγιώτη-Sangmeister, 2022).

Αξίζει να σημειωθεί πως μέσα, από μια τέτοιου είδους συν-εξέταση, είναι δυνατό να απαλειφθούν ορισμένες προκαταλήψεις που έχουν ριζωθεί στη συνείδηση μελετητριών και μελετητών τόσο για τον *Νέο Ερωτόκριτο* όσο και για τα φαναριώτικα λυρικά στιχουργήματα και αφορούν τις λογοτεχνικές αρετές και την ποιότητα των έργων αυτών, γεγονός που θίγει και η ίδια η Α. Φραντζή (Φραντζή, 1993). Άλλωστε, η προκατάληψη αυτή δεν είναι διόλου απίθανο να σχετίζεται και με το γεγονός ότι η Ανθολογία του Δαούτη (1818) αποτελούσε την πρώτη έντυπη καταγραφή των στιχουργημάτων αυτών. Μέχρι την έκδοση αυτή, τα φαναριώτικα στιχουργήματα και οι ανθολογίες αυτών διασώζονταν σε χειρόγραφη και ανέκδοτη μορφή, παρά το γεγονός ότι είχαν πάρα πολύ μεγάλη διάδοση στην εποχή εκείνη, κάτι που, φυσικά, σχετίζεται και με το περιεχόμενό τους που αφορά τις καθημερινές ανησυχίες των απλών ανθρώπων.

Έτσι, μέχρι την έκδοση της εν λόγω ανθολογίας, τα φαναριώτικα στιχουργήματα, σε έντυπη μορφή, διασώζονται και παρεμβάλλονται μόνο στα εξής έργα: στο *Σχολαίον των ντελικάτων εραστών* (...) (Βιέννη, 1790) του Ρήγα Βελεστινλή, στο αγνώστου συγγραφέα *Ερωτος αποτελέσματα* (...) (Βιέννη, 1792), στην *Ιστορία Ερωτική* (...) του Γεωργίου Λαπάτη (Κεχαγιόγλου, 2020) και στον *Νέο Ερωτόκριτο* του Δ. Φωτεινού. Τα εμβόλιμα φαναριώτικα στιχουργήματα στο πρώτο μέρος του έργου του Φωτεινού θα εξεταστούν στη συνέχεια με τη σειρά που παρουσιάζονται στην αφήγηση και με αναφορά (αντί τίτλου) στον πρώτο στίχο κάθε στιχουργήματος. Τέλος, για χρηστικούς λόγους, θα γίνεται και αναφορά στη σελίδα εμφάνισης του στιχουργήματος, με βάση την πρώτη έκδοση του έργου (1818). Οι στίχοι του κορναρικού *Ερωτόκριτου* παρατίθενται στο μονοτονικό με βάση τη χρηστική έκδοση του Στ. Αλεξίου και τις ορθογραφικές συμβάσεις που εκείνη η έκδοση διατήρησε (Αλεξίου, 1985).

Τα φαναριώτικα στιχουργήματα ως καταλύτες των εξελίξεων της αφηγηματικής πλοκής του *Νέου Ερωτόκριτου*

Πριν την αναλυτική παρουσίαση των φαναριώτικων στιχουργημάτων του πρώτου μέρους του έργου του Φωτεινού, απαιτείται να γίνει μια γενικότερη προσέγγιση της προσφοράς των στιχουργημάτων αυτών όσον αφορά την εξέλιξη της υπόθεσης, αλλά και όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο το τελικό έργο του Φωτεινού αποκτά έναν διαφορετικό χαρακτήρα –όχι μόνο ως προς τη γλώσσα, αλλά και ως προς το περιεχόμενο του έργου. Πιο συγκεκριμένα, η Αρετούσα χωρίζεται με τον Ερωτόκριτο από τις ταξικές διαφορές που χαρακτηρίζουν την αρχαία Αθήνα των προχριστιανικών χρόνων, εποχή στην οποία, όπως και ο Κορνάρος, έτσι και ο Φωτεινός, τοποθετούν τη δράση. Στην πραγματικότητα, οι ταξικές αυτές διαφορές διαποτίζονται από ένα έντονο φεουδαρχικό χρώμα, καθώς ο Ερωτόκριτος μπορεί να βρει παρηγοριά για το «απαγορευμένο» ερωτικό του συναίσθημα μόνο μέσα από τις καντάδες που κάνει στην αγαπημένη του.

Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του αδελφικού του φίλου Πολύδωρου, όταν θα αντιληφθεί το ερωτικό συναίσθημα του ήρωα: «Θετέον κι αν η Αρετή ήθελε σ' αγαπήσει, / πάλιν εσύ δεν έπρεπε να λάβεις τέτοιαν κλίσι. / Μάλιστα από έρωτας ανόμοιους, ατίμους, / ν' αναχωρείς κάθε καιρόν, να φεύγεις εις ερήμους. / Αλλ' όχι στις κυρίας σου τον έρωτα να πέσεις / και μόνος σου εις το κακόν αυτό να κινδυνεύσεις.». Ο Πολύδωρος, λοιπόν, καθιστά εξ αρχής σαφές πως οι φεουδαρχικού τύπου ταξικές διαφορές είναι αγεφύρωτες και τονίζει πως «Βασιλικά παλάτια όσοι τα θεωρούσι, / με σέβας και με συστολήν πρέπει να τα τιμούσι.». Το απαγορευμένο αυτό αίσθημα του Ερωτόκριτου μόνο μέσα από την Τέχνη (βλ. τραγούδι και ζωγραφική) μπορεί να απαλυνθεί και να καταστεί διαχειρίσιμο. Η κορναρική αφήγηση, αφήνοντας την/τον αναγνώστρια/τη στο σκοτάδι (με μοναδική εξαίρεση το προαναφερθέν τραγούδι «Ανάθεμά σε, Έρωτα») σχετικά με το περιεχόμενο των τραγουδιών του ήρωα, καθιστά ορισμένες έντονα συναισθηματικά φορτισμένες στιγμές αντικείμενο μιας διεκπεραιωτικής διήγησης. Τα φαναριώτικα στιχουργήματα, όμως, στον *Νέο Ερωτόκριτο* αξιοποιήθηκαν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, ούτως ώστε να καταστήσουν το αναγνωστικό κοινό συμμετέχο συλλογικών ερωτικών και ευρύτερα καθημερινών δυσκολιών και βιωμάτων. Η αφήγηση και δηλώσεις του ήρωα όπως η παρακάτω, εμπλουτίζονται και διανθίζονται μέσα από τις «παύσεις» που προσφέρουν στην εξέλιξη του έργου τα εν λόγω στιχουργήματα («Τι μ' ωφελεί εις το εξής πως έσφαλα να ξεύρω; / Ετράπην πλέον της οδού, δεν βλέπω να την εύρω. / Το λογικόν παραχωρεί κι η σύνεσις επίσης, / εξουσιάζει μου τον νουν του Έρωτος η κρίσις.).

Έτσι, ο Φωτεινός καλύπτει δημιουργικά το κενό αυτό της κορναρικής αφήγησης, το οποίο αφορά την έλλειψη του περιεχομένου των τραγουδιών που ο Ερωτόκριτος τραγουδά στην αγαπημένη του, τραγούδια τα οποία διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο για την εξέλιξη της πλοκής, καθώς συμβάλλουν τα μέγιστα ούτως ώστε ο έρωτας του ήρωα να βρει σταδιακά ανταπόκριση, παρόλο που η ηρωίδα δεν γνώριζε αρχικά απολύτως τίποτα για την ταυτότητά του. Άλλωστε, ακόμα και οι γονείς της Αρετούσας, Ηράκλειος και Άρτεμις, εκπλήσσονται από την

ομορφιά των τραγουδιών αυτών και επιθυμούν να γνωρίσουν την ταυτότητα του μυστηριώδους αυτού τραγουδιστή.

Δεν πρέπει επίσης να παραλειφθεί πως τα φαναριώτικα στιχουργήματα λειτουργούν και ως δείκτες της συναισθηματικής φόρτισης του ήρωα κατά τις δοκιμασίες τις οποίες θα υποστεί στη συνέχεια. Οι δοκιμασίες αυτές αφορούν την αυτοεξορία του («Εσυλλογίσθην προ πολλού να κάμω ένα πάσο, / να λειψ' απ' το παλάτιον δια να την ξεχάσω.»), αλλά και τον φόβο του για το ενδεχόμενο απόρριψής του από την Αρετούσα, όταν εκείνη θα αναγνωρίσει την ταυτότητα του τραγουδιστή μέσα από τους στίχους και τη ζωγραφιά που θα βρει στο δωμάτιό του.

A27: Των χαρίτων σου το πλήθος όταν είδον, παρευθύς

Η γνώση, η ωριμότητα και η ψύχραιμη θέαση της πραγματικότητας («Και με όλον ότι ήτον δεκοκτώ σχεδόν χρόνων, / πλην εφέρετο ως γέρων, με τον τρόπον τον σεμνόν.») γίνεται εξαρχής σαφές πως δεν βοηθά τον Ερωτόκριτο να ξεφύγει από τα δεσμά του έρωτα. Συχνάζει στο παλάτι, ο βασιλιάς Ηράκλειος τον αντιμετωπίζει σαν γιο του και του έχει τυφλή εμπιστοσύνη, όπως και στον πατέρα του Πεζόστρατο. Αλλά ο συναισθηματικός κόσμος του ήρωα είναι ένα ανεξάρτητο σύμπαν το οποίο δεν ελέγχεται, γεγονός που αναδεικνύεται εξαρχής τόσο από τον Κορνάρο όσο και από τον Φωτεινό («Λίγον κατ' όλιγον όμως, άρχισε να προχωρεί, / να τον ενοχλεί ο Έρωσ και να τον ταλαιπωρεί. / Εκυρίευσε το πάθος, γνώσις δεν τον βοηθεί, / Έρωσ πλέον βασιλεύει, δεν μπορεί ν' αντισταθεί.»).

Οι συμβουλές του αδελφικού φίλου του Ερωτόκριτου, Πολύδωρου, έχουν μεγάλη βαρύτητα και σημασία για τον ήρωα, αλλά δεν στέκονται ικανές να ανατρέψουν ένα καλά δομημένο πλέον ερωτικό συναίσθημα («Πάντοτε μικράν αιτίαν διδ' ο Έρωσ κατ' αρχάς, / με καιρόν πλην προχωρώντας κατακαίει τας ψυχάς.»). Μια τέτοιου είδους αδελφική φιλία κρίνεται και από τον ίδιο τον ποιητή εξαιρετικά σημαντική: «Τι αξίζει δια πάντα ένας φίλος αληθής! / Πώς απ' έναν τέτοιον φίλον ωφελείται ο καθείς! / Στην καρδίαν Ερωτοκρίτου έγιναν βαλσαμικά, / όλα τα του Πολυδώρου λόγια τα φιλικά. / Εις τους διαλογισμούς του έγινε μεταβολή, / εμετρίασε το πάθος· όθεν έτσι ομιλεί.»).

Τα λόγια αυτά του Πολύδωρου, όμως, δεν είναι δυνατόν να μετριάσουν παρά μόνο προσωρινά το ερωτικό πάθος του Ερωτόκριτου («Τι μ' ωφελεί εις το εξής πως έσφαλα να ξεύρω; / Ετράπην πλέον της οδού, δεν βλέπω να την εύρω.»). Γρήγορα στους επόμενους στίχους καθίσταται σαφές πως πραγματικό καταπραΰντικό για τα όσα αισθάνεται ο ήρωας, θα αποτελέσει το τραγούδι. Και στο σημείο, αυτό παρατηρείται μια σημαντική διαφοροποίηση όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο το «καταπραΰντικό» αυτό παρουσιάζεται στην/στον αναγνώστρια/τη από τον Κορνάρο και από τον Φωτεινό.

Πιο συγκεκριμένα, ο Κορνάρος καθιστά σαφή μέσω της διήγησης του ποιητικού υποκειμένου τον τρόπο με τον οποίο ο Ερωτόκριτος αντιμετωπίζει το άσβεστο πάθος του: «Και μη μπορώντας να βαστά το μάκρος απ' την κόρη / εβάλληκε τσι πόνους του να συγκερνά ως εμπόρει. / Και όντεν η νύκτα η δροσερή καθ' άνθρωπο αναπεύγει / και κάθε ζο να κοιμηθή τόπο

να βρη γυρεύγει, / ήπαιρνε το λαγούτο του κ' εσιγανοπορπάτει / κ' εκτύπα το γλυκιά-γλυκιά ανάδια στο παλάτι.» (Α' στ. 387-391). Το γεγονός αυτό φαίνεται να κατευνάζει τις ανησυχίες του Πολύδωρου: «Ελόγιασε ο Πολύδωρος πως τούτο ν' αληθέψη, / και να περνά με τσι σκοπούς κι άλλο να μη γυρέψη.» (Α' στ.409-410).

Στον *Νέο Ερωτόκριτο* του Φωτεινού, όμως, η διήγηση δεν είναι, όπως προαναφέρθηκε, διεκπεραιωτική και διανθίζεται με το πιθανό περιεχόμενο των ερωτικών τραγουδιών του ήρωα προς την αγαπημένη του. Η πρώτη εμφάνιση ενός τέτοιου τραγουδιού («ΒΡΑΔΙΑ Α'» και με την υποσημείωση «Ξένον») γίνεται στη σελίδα 27 του *Νέου Ερωτόκριτου*, ακριβώς στο σημείο όπου, τόσο στον κορναρικό *Ερωτόκριτο* όσο και σε εκείνον του Φωτεινού, γίνεται ξεκάθαρος ο προσωρινός (όπως θα αποδειχθεί στη συνέχεια) τρόπος με τον οποίο ο νέος θα προσπαθήσει να απαλύνει τον ερωτικό του πόνο.

Στο πρώτο, λοιπόν, αυτό φαναριώτικο στιχούργημα που συνοδεύει και εμπλουτίζει την αφήγηση του Φωτεινού, το ποιητικό υποκείμενο δηλώνει εξαρχής το κεραυνοβόλο στοιχείο που χαρακτηρίζει τον έρωτά του («Των χαρίτων σου το πλήθος όταν είδον, παρευθύς / εις το άκρον κατετρώθην κι έμεινα πολυπαθής.»). Αυτό το στοιχείο είναι σαφές και μέσω της κορναρικής αφήγησης, αλλά εδώ αποδίδεται με έναν πιο λυρικό τρόπο, γεγονός που, φυσικά, δικαιολογείται εξαιτίας της λυρικής διάστασης που προσδίδει στην αφήγηση το στιχούργημα-τραγούδι. Όσον αφορά τη μετρική αγωγή των στίχων δεν υπάρχει κάποια διαφοροποίηση από τους προηγούμενους του Α' Μέρους του *Νέου Ερωτόκριτου* και, έτσι, το πρώτο τραγούδι του ήρωα προς την αγαπημένη του στιχουργείται σε τροχαϊκό δεκαπεντασύλλαβο στίχο. Το γεγονός αυτό δεν προσδίδει κάποια ιδιαίτερη μετρική ποικιλία, αλλά αποδίδει λυρικά το στίγμα και τον χαρακτήρα των αγνών και ανόθευτων συναισθημάτων του τραγουδιστή, ο οποίος, στην πρώτη βραδιά που θα επιλέξει να εκφράσει τα συναισθήματα αυτά, είναι ειλικρινής και ξεκάθαρος προς την Αρετή.

Μέσα από το φαναριώτικο αυτό στιχούργημα αναδεικνύονται, επίσης, και τα αντικρουόμενα συναισθήματα που αισθάνεται ένας ερωτευμένος κατά την πρώτη εκείνη περίοδο κατά την οποία αντιλαμβάνεται το τι του συμβαίνει. Όπως, άλλωστε, προαναφέρθηκε, η στιχουργία των Φαναριωτών έφερνε στην επιφάνεια συλλογικά πάθη και βιώματα, πάθη και βιώματα τα οποία ο Φωτεινός αξιοποίησε και ενέτεινε την ταύτιση των αναγνωστριών/ών της εποχής του με την ιστορία του Ερωτόκριτου και της Αρετής. Έτσι, ο ήρωας δηλώνει και τραγουδάει στην αγαπημένη του: «Κατατήκομαι απαύστως, αναλύω, ατονώ, / δίχως να ηξεύρω πόθεν αφορμή εξ ης πονώ», φέρνοντας εξαρχής στην επιφάνεια την ανάλυση και το άγνωστο των έντονων συναισθημάτων του.

Παράλληλα, έχει πλήρη επίγνωση του ανώφελου και δίχως ανταπόκριση έρωτα που βιώνει: «Ρύακας δακρύων χύνω· πλην πολλά ανωφελώς, / ότι δεν μπορούν να σβήσουν την φωτιάν μου παντελώς.». Ελπίζει, όμως, παράλληλα πως με κάποιον τρόπο η Αρετή θα τον ακούσει και πως έστω θα κατανοήσει τα συναισθήματα που τον έχουν οδηγήσει στο να αξιοποιήσει τα τραγούδια αυτά: «Αχ! ελπίδα της ζωής μου, τρόπος δεν είναι μικρός, / να ελθεί στις ακοάς σου στεναγμός

μου ο πικρός; / Δια να ιδείς εκ τούτου, κάμινος τι δραστική / εις το άθλιόν μου στήθος δια πάντα κατοικεί.». Έτσι, ο Ερωτόκριτος βρίσκει όλη τη νύχτα παρηγοριά τραγουδώντας και αποχωρεί πριν ξημερώσει, ούτως ώστε να μη γίνει αντιληπτός: «Διασκέδασε την νύκτα όλην το να τραγωδεί, / το πουρνό δε είχε φύγει, μη κανένας τον ιδεί. / Ώμνυε και εις τον φίλον πως σχεδόν παντοτινά / άλλο τι να μη γυρεύει, μόν' μ' αυτά να απερνά.».

A28: Τον ουρανόν δοξάζω και τον ευχαριστώ

Ο Ερωτόκριτος δηλώνει στον αδελφικό του φίλο, μετά την πρώτη βραδιά τραγουδιού, πως αυτό το «τέχνασμα» θα σταθεί ικανό για να διαχειριστεί το «απαγορευμένο» σύμφωνα με τις ταξικές συμβάσεις της εποχής πάθος του: «Φίλε μου! λέγει, στο εξής τραγούδια με λαούτον / θαρρώ να ιατρεύσωσι το πάθος το τοιούτον. / Με τ' όργανόν μου λέγοντας του πάθους την οδύνη, / με φαίνεται δροσίζομαι και η φωτιά μου σβήνει.». Στη συνέχεια, ακολουθεί το εν λόγω δεκατρισύλλαβο στιχούργημα, το οποίο, σε αντίθεση με τον κορναρικό «Ερωτόκριτο», αναδεικνύει την ευγνωμοσύνη του ήρωα προς την ειλικρινή και άδολη αυτή φιλία με τον πιο απόλυτο και λυρικό τρόπο: «Τον ουρανόν δοξάζω και τον ευχαριστώ, / που εύρον έναν φίλον εις όλα του πιστό. / Αυτή η πίστις είναι αιτία ικανή / υγείαν να χαρίσει και τον ημιθανή. / Εσύ δεν συνηθίζεις ποτέ σου να φθονείς, / εκ τούτου και μαζί μου συμπάσχεις και πονείς.».

A30: Τρέξατ', Έρωτες, ελάτε, πάρτε βέλη και φωτιές

Η δήλωση του Ερωτόκριτου σχετικά με το γεγονός ότι το τραγούδι απέναντι από το παλάτι θα σταθεί ικανό να καταπραΰνει το πάθος του, κινεί το ενδιαφέρον των αναγνωστριών/ών για το επόμενο στιχούργημα με το οποίο θα βρει παρηγοριά ο ήρωας και το οποίο θα διανθίσει περαιτέρω την αφηγηματική πλοκή. Και το επόμενο στιχούργημα θα λάβει χώρα, παρόλο που ο Πολύδωρος «καιροφυλακτεί» για να πείσει τον φίλο του να εγκαταλείψει παντελώς τη δραστηριότητά του αυτή: «Ο Πολύδωρος θαρρώντας πως ομίλει σταθερώς, / ήλπιζε να απεράσει με τοιαύτα ο καιρός. / Όθεν καιροφυλακτούσε τρόπος πάλιν να ελθεί, / δια να τον καταπείσει παντελώς να αφεθεί, / τα τραγούδια να παύσει και εις άλλα να δοθεί / και τελείως εις τον νουν του έρωτας να μην ελθεί.».

Παρόλο, όμως, που ο Πολύδωρος «Την ανάπausιν του φίλου αγαπά και λακταρεί, / πάντοτε τον συμβουλεύει, πάντα τον παρηγορεί.», ο Ερωτόκριτος είναι δεδομένο πως θα βρεθεί στην ίδια θέση και για δεύτερη βραδιά: «Εις τον ίδιον ουν τόπον και εις τον αυτόν καιρόν, / εκ δευτέρου πάλιν ήλθε και εις σκότος ζοφερόν. / Έλυσε την σιωπήν του κι άρχισε να τραγωδεί· / μετά ταύτα εκ της λύπης όλος πλέον απανθεί.». Στη δεύτερη αυτή βραδιά, παρατηρείται μια κλιμάκωση της ερωτικής απελπισίας του νέου –δοσμένη ξανά σε τροχαϊκό μέτρο και σε δεκαπεντασύλλαβους και οκτασύλλαβους στίχους και ημιστίχια–, ο οποίος επί της ουσίας δηλώνει την πλήρη του παράδοση στα έντονα συναισθήματά του «Τρέξατ', Έρωτες, ελάτε, πάρτε βέλη και φωτιές / κι ανίσως αγαπάτε, / να! το στήθος μου κτυπάτε μ' αναμμένες σαΐτιές. / Μια καρδιά απηλπισμένη, αχ! τι θέλει πια να ζει, / ζώσα άλλο τι κερδαίνει, / παρά θέατρον να γένει των παθών όλων μαζί;».

Η αναφορά στον δυτικό άνεμο και αρχαίο Θεό Ζέφυρο που ακολουθεί, θα επαναληφθεί και στη συνέχεια, γεγονός που προσδίδει στο εν λόγω τραγούδι ιδιαίτερο συναισθηματικό συμβολισμό, καθώς ο Ζέφυρος θεωρούνταν πιο ήπιος άνεμος, σε αντίθεση με τον αδελφό του Βορέα. Ο Φωτεινός, λοιπόν αξιοποιεί έναν Θεό, ο οποίος στα ομηρικά έπη συνέβαλε στην καύση του Πάτροκλου μετά από δέηση του Αχιλλέα, ενώ έχει εμπλοκή σε διάφορες μυθολογικές ερωτικές ιστορίες, ταυτιζόμενος στην κλασική τέχνη και με τον Θεό Έρωτα (Τσοτάκου-Καρβέλη, 2012). Η αξιοποίησή τους από τους Φαναριώτες και τον Φωτεινό μόνο τυχαία δεν είναι και το γεγονός αυτό προσδίδει μεγαλύτερη δραματικότητα στις ερωτικές εκκλήσεις του Ερωτόκριτου («Όταν Ζέφυροι φυσούνε, σ' αυτήν μόνην καύσις είν', / ότι όλα αγαπούνε / τα στοιχεία να ορμούνε μ' άκραν κατ' αυτής ορμήν.»).

Αξίζει να σημειωθεί πως η προαναφερθείσα κλιμάκωση δεν παρατηρείται στον *Ερωτόκριτο* του Κορνάρου, καθώς οι συνεχείς προσπάθειες του ήρωα να τραβήξει την προσοχή της Αρετής παρατίθενται στο πλαίσιο λίγων στίχων και οδηγούν αυτόματα στη θετική ανταπόκρισή τόσο εκείνης όσο και των γονέων της: «κι ο ρήγας με τη ρήγισσα πολλή χαράν επαίρνα, / να του γριοκού να τραγουδή κι έτσι γλυκιά να λέγη / του Έρωτα τσι πονηριές, τσι πράξεις του να ψέγη. / Μ' απ' όλους κι όλες πλιά γλυκιά ήσα στην Αρετούσα / και τα τραγούδια ξυπνητή συχνιά την εκρατούσα· / κι οληνυκτίς ανάπαψη δεν είχε, να λογιάζη / ποιός είναι αυτός που τραγουδεί και βαρυναστενάζει· / και μέρα-νύχτα η πεθυμιά πληθαίνει να τ' ακούγη / μη γνώθοντας, κι ο Έρωτας όντε γελά, μας κρούγει.» (Α' στ.420-428). Το ερωτικό συναίσθημα, έτσι, θα βρει ανταπόκριση χωρίς η/ο αναγνώστρια/της να γνωρίζει το περιεχόμενο των τραγουδιών που κέρδισαν της καρδιά της ηρωίδας: Κι οληνυκτίς που τραγουδεί, τόσα πολλά ήρεσέ τση, / που ύπνον εις τα μάτια τση δεν ήβανεν ποτέ τση. / Ήπαιρνε τα τραγούδια του, συχνιά τα ξαναλέγει / κ' ερχίνισεν από μακρά ο πόθος να δοξεύγη· / και δίχως να τονέ θωρή, με τα τραγούδια εκείνα, / σ' αγάπην εμπερδεύγετο κ' εις πεθυμιάν εκίνα.» (Α' στ.437-443).

Στον *Νέο Ερωτόκριτο* του Φωτεινού, όμως, η αποδοχή δεν είναι τόσο άμεση και το τραγούδι κλείνει με την ισχυρή πεποίθηση του τραγουδιστή πως ο έρωτάς του δεν θα βρει ανταπόκριση και πως είναι παραδομένος στην κακορίζικη μοίρα του: «Το λοιπόν τι καρτερείτε, Έρωτες, παρακαλώ; / μήπως τάχα και θαρρείτε / πως ν' αλλάξητε μπορείτε το κακόν εις το καλό; / Αχ! μην πάσχετε ματαίως, μη, παρακαλώ, ποσώς, / ότι είναι ο γενναίος, / ο τροχός ο πάντα νέος, κολλημένος σαν κισσός.».

Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί πως το εν λόγω στιχούργημα εντοπίζεται και στη *Μελπομένη* (Τσακιρίδου, 2007), χειρόγραφη μουσική ανθολογία/μισμαγιά του 1818 που φυλάσσεται στην Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπεδίου του Αγίου Όρους και ως συντάκτης της δηλώνεται ο Νικηφόρος Ναυτουνιάρης ο Χίος (Φραντζή, 1993). Πρόκειται για χειρόγραφο που σώζεται και εντάσσεται στην κατηγορία των χειρόγραφων συλλογών-ανθολογιών στιχουργημάτων που έχουν σωθεί έως τις μέρες μας. Παρατηρείται, λοιπόν, πως ο Φωτεινός αξιοποιεί τη φαναριώτικη αυτή παράδοση, παράδοση την οποία αναδεικνύει και η *Μελπομένη*, ανθολογώντας σύντομα στιχουργήματα, η θεματολογία των οποίων είναι η τυπική φαναριώτικη: έρωτας, χωρισμός, οι

δοκιμασίες της αγαπής, το απρόβλεπτο της τύχης και της μοίρας του κάθε ανθρώπου (Τσακιρίδου, 2007).

A32: Εις την πρώτην θεωρίαν της ωραίας σου μορφής

Ο Φωτεινός παρεμβάλλει μία συντομότερη διήγηση δέκα στίχων και περνάει αμέσως στη «ΒΡΑΔΙΑ Γ΄» («Φθάνουσα δε η ημέρα παρ' ελπίδα προς ποιήν, / έφυγεν από τον τόπον που του έδιδ' ηδονήν. / Και την επελθούσαν νύκτα πάλιν έφθασεν εκεί, / πάλιν παίζει τραγωδώντας μ' ένα μέλος πιο γλυκύ.»). Στο στιχούργημα αυτό που έπεται (και το οποίο αποτελείται από ιαμβικούς δεκαπεντασύλλαβους και τροχαϊκούς οκτασύλλαβους στίχους) δίνεται έμφαση στην εξωτερική εμφάνιση του αντικείμενου του ερωτικού πόθου του ήρωα, ο έρωτας του οποίου προς αυτό είναι κεραυνοβόλος, κάτι που δηλώνεται εξ αρχής: «Εις την πρώτην θεωρίαν της ωραίας σου μορφής, / ένιωσα με απορίαν, / να μ' αρπάζεις την καρδίαν και να μένω κατηφής. / Και το αίμα μου ν' ανάπτει, να παγώνει εν ταυτώ, / η μορφή μου να εξάπτει, / το κορμί μου να ταράττει και νεκρός να καταντώ.».

Στη συνέχεια παρατηρείται ένας λυρικός ύμνος προς την ασυναγώνιστη ομορφιά της ηρωίδας, τα κάλλη της οποίας, ήδη από την πρώτη φορά που την αντίκρισε το ποιητικό υποκείμενο, ταυτίζονται με εκείνα μιας θεάς: «Οθεν και σε διορίζουν, σε κηρύττουν εις την γην, / Αφροδίτην σε γνωρίζουν, / στέφανον σοι εγχειρίζουν, ως της καλλονής πηγην. / Και οι Έρωτες γνωρίζουν την μητέραν των ευθύς, / μ' ευφροσύνην τριγυρίζουν / και με έκπληξιν τσιρίζουν, να! ωραία αληθής.». Έτσι, στο τρίτο αυτό στιχούργημα, η εξωτερική εμφάνιση της Αρετής στέκεται ικανή να οδηγήσει τον τραγουδιστή να δηλώσει με απόλυτο και πλήρως ειλικρινή τρόπο την οριστική και παντοτινή του αφοσίωση σε εκείνη: «Δια τούτο παρ' ελπίδα έφθασα να το δεχθώ, / απ' την ώραν που σε είδα, / στην γλυκιά σου αλυσίδα δια πάντα να σταθώ. / Κι έως ότου να εκπνεύσω πρόσωπόν σου το γλυκύ, / σκλαβωμένος να λατρεύσω / και ποτέ να μη σαλεύσω την ψυχήν μου απ' εκεί.».

Και στην περίπτωση αυτή, η λυρική αποθέωση της «θεϊκής» ομορφιάς της Αρετής εκλείπει από τον κορναρικό *Ερωτόκριτο*, όπως και οι προαναφερθείσες ερωτικές καταθέσεις του τραγουδιστή. Ο αναγνώστης του κορναρικού *Ερωτόκριτου* ενημερώνεται για τη θετική ανταπόκριση της ηρωίδας δίχως να παρατηρήσει την κλιμάκωση των συναισθημάτων του ήρωα, γεγονός το οποίο εξετάστηκε και προηγουμένως. Ενδιαφέρον παρουσιάζει, λοιπόν, η ταχύτητα και η αμεσότητα μέσω της οποίας η ηρωίδα ανταποκρίνεται στο ερωτικό κάλεσμα του τραγουδιστή, αλλά και η εξίσου άμεση θετική ανταπόκριση των γονέων της: «Μ' αγκούσες, μ' αναστεναμούς, επέρνα νύκτα-μέρα, / και δεν εθώρειε που 'τονε 'νούς ρήγα θυγατέρα, / [...] / 'Αμ' ήφηκε και κ' επλήθυνε η λαύρα στο καμίνι / κι από μια σπίθα ολόμικρη φωτιά μεγάλη εγίνη.» (Α' στ.461-466), «Ο ρήγας μια από τσι πολλές ηθέλησε να μάθη / ποιος είναι αυτός που τραγουδεί της ερωτιάς τα πάθη / έτσι γλυκιά και νόστιμα, που ταίρι άλλο δεν έχει, / κ' εβάλθηκε να τονε δη και να τονε κατέχη· / και μιαν ημέρα κάλεσμα ήκαμε στο παλάτι, / ξεφάντωμα από το ταχύ ως το βραδύν εκράτει.» (Α' στ.467-472).

Ο Φωτεινός φροντίζει, λοιπόν, σε κάθε περίπτωση, να φωτίσει κάθε λεπτομέρεια και πτυχή του συναισθηματικού κόσμου του Ερωτόκριτου, όσο αυτό είναι φυσικά εφικτό μέσω των φαναριώτικων στιχουργημάτων που έχει στη διάθεσή του και αξιοποιεί. Και η αλήθεια είναι πως τα στιχουργήματα αυτά προσδίδουν, εκτός από την απαραίτητη λυρική και δραματικότητα στην αφήγηση του Φωτεινού, και την απαραίτητη διαλεύκανση ορισμένων σημαντικών λεπτομερειών της συναισθηματικής εξέλιξης και διαμόρφωσης των ηρώων.

Έτσι, η αφήγηση του Φωτεινού καταλήγει με απόλυτη φυσικότητα στην πρόκληση του ενδιαφέροντος του Βασιλιά Ηράκλειου: «Και ο Βασιλεύς ακούει κατά τύχην την φωνήν, / μετά και της Βασιλίσσης και λαμβάνουν ηδονήν. / Κατεθαύμαζον κι οι δύο πόσον τραγωδεί γλυκά, / πώς εντέχνως παριστάνει πάθη τα ερωτικά.». Το κάλεσμα του Βασιλιά προς τον ήρωα, ούτως ώστε να καταφέρει να γνωρίσει από κοντά τον ασυναγώνιστο αυτόν τραγουδιστή θα γίνει όμως στη συνέχεια της αφήγησης, αφού ακολουθήσει η παράθεση ορισμένων ακόμα στιχουργημάτων. Το ίδιο φυσικά, λοιπόν, προκύπτει στον *Νέο Ερωτόκριτο* και η θετική ανταπόκριση της Αρετής: «Τα τραγωδία του όμως ήδιστα στην Αρετήν / ήσαν, ότι την βαστούσαν κάθε νύκτα ξυπνητήν.», «Όθεν είχε παραδώσει την αθώαν της ψυχήν / εις την ηδονήν εκείνην, με μεγάλην προσοχήν.».

A34: Ζέφυρε, όταν το στήθος της θεάς μου το ιδείς

Το επόμενο στιχούργημα δεν αργεί να ακολουθήσει, καθώς ο ήρωας: «Ενώ δ' άρχιζε να φέγγει και η νυξ ν' απολεσθεί, / κι ο τραγωδιστής αμέσως έφυγε μη γνωρισθεί. / Την ακόλουθον δε νύκτα ήλθε πάλιν ως εχθές / κι άρχισε να τραγωδήσει μ' ένα ήθος εμπαικής.». Το φαναριώτικο στιχούργημα που ακολουθεί, λοιπόν, διακρίνεται από έντονο λυρισμό και δραματικότητα, καθώς ο τραγουδιστής δεν γνωρίζει τίποτα για την ανταπόκριση της αγαπημένης του, με αποτέλεσμα να αξιοποιεί τα στοιχεία της φύσης για να εκφράσει την απελπισία του και την εσωτερική του πάλη. Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί πως ο θεός και άνεμος Ζέφυρος αξιοποιείται εκ νέου, χωρίς όμως εδώ να αποτελεί έναν ήπιο-δροσιστικό άνεμο, αλλά του ζητείται από το ποιητικό υποκείμενο να μεταφέρει τα συναισθήματά του φυσώντας «ως πυροειδής»: «Ζέφυρε, όταν το στήθος της θεάς μου το ιδείς, / μη δροσιστικά φυσήσεις, αλλά ως πυροειδής. / Κι αν σε πει πως δεν δροσίξεις, μόνον καίεις σαν φωτιά, / στεναγμός, ειπέ, πως είσαι από μίαν πιστήν καρδιά.». Η δροσιά και τα αηδόνια θα έρθουν μόνο για να αποκαλύψουν τα δάκρυα και την απελπισία του ερωτευμένου: «είν' ροαί δακρύων, πε την, όπου πάντοτε σχεδόν, / ως από νεφέλης τρέχουν δι' αυτά ποταμηδόν. / Και των αηδόνων έτι να αυξήσεις τον κλαυθμόν, / ρίπτοντας πλην τον δικόν τους φυσικόν ταλανισμόν.».

Έτσι, και σε αυτή την περίπτωση, η συναισθηματική περιπέτεια του ήρωα αποδίδεται από τον Φωτεινό με δραματικότατο τόνο, με τη συνδρομή των φαναριώτικων στιχουργημάτων. Η κορναρική αφήγηση απαλείφει τη συνασθηματική αυτή πάλη, ένα κενό δραματικότητας που καλύπτει ο Φωτεινός, καθώς ο *Νέος Ερωτόκριτος*, όντας εμπλουτισμένος με τα φαναριώτικα αυτά στιχουργήματα, αποδίδει με λεπτομέρεια τη συναισθηματική διακύμανση του ήρωα, ο οποίος σταδιακά παραδίδεται ολοένα και περισσότερο στην ερωτική του απελπισία και στην αδυναμία του να διαχειριστεί τα έντονα συναισθήματά του. Αποζητά, έτσι, την ανταπόκριση της

αγαπημένης του, έστω κι αν η ανταπόκριση αυτή εκφραστεί μέσω της λύπησης: «Συ δ' αν ίσως την θεάν μου την ιδείς να λυπηθεί, / έλα πε το την καρδιά μου, ίσως παρηγορηθεί.».

A37: Εις τας ακοάς πότε θε να φθάσουν, Ουρανέ;

Η συναισθηματική κλιμάκωση που αποτυπώνουν τα τραγούδια του ήρωα προκαλεί και την αντίστοιχη συναισθηματική κλιμάκωση και ανταπόκριση της ηρωίδας, η οποία ακούει κάθε βράδυ τα στιχουργήματα του άγνωστου τραγουδιστή με την παραμάννα της Ευφροσύνη, η οποία είναι το πρόσωπο που εμπιστεύεται περισσότερο από όλα. Η αντιστοιχία με τον αδελφικό φίλο του Ερωτόκριτου Πολύδωρο είναι εμφανής και αναπόφευκτη. Έτσι, λοιπόν, «Έκθαμβος όλην την νύκτα ήκουεν η Αρετή / κι απορούσ' η μελωδία πόθεν έρχεται αυτή. / Εστοχάζετο μακρόθεν, μ' ένα βλέμμα της γλυκόν, / πλην το σκότος δεν αφήνει να ιδεί παραμικρόν. / Τον τραγουδιστήν με πόνον, πλέον, ήκουεν αυτή, / τις να είναι συλλογείται όλην νύκτα ξυπνητή. / Και εις τα τραγούδιά του καθιδύνετο πολλά, / μην ηξέυρουσα ο Έρωσ πως κτυπά όταν γελά. / Όθεν ήγειραν οι ήχοι εις της νέας την ψυχήν / μίαν ανακατωμένην έκπληξιν και ταραχήν.».

Το επόμενο βράδυ, ο Ερωτόκριτος θα βρεθεί πάλι στην ίδια θέση του τραγουδιστή, μια θέση που του προκαλεί χαρμολύπη και έντονη ερωτική ταραχή: «Παρελθούσης της ημέρας, ήλθε νυξ η ζοφερά, / τω Ερωτοκρίτω πάλιν προξενήσασα χαρά. / Όστις άρχισε συμφώνως με το μέλος της φωνής / να κτυπά το όργανόν του μετά άκρας ηδονής.»

Στο στιχούργημα που ακολουθεί, η κλιμάκωση των ερωτικών συναισθημάτων αποκαλύπτει και ένα θρησκευτικό στοιχείο («Εις τας ακοάς πότε θε να φθάσουν, Ουρανέ; / Πότε θ' ακουσθούν σ' εσένα αι οικτραί μου αι φωναί;»), στο πλαίσιο του οποίου ο ήρωας κραυγάζει για δικαιοσύνη και κατανόηση («Έως πότε δεν κοιτάξεις; Έως πότε δεν ακούς / τους εκ βάθους στεναγμούς μου, φανερούς και μυστικούς; / Δίκαιος αφού δεν είσαι, μα καν ούτε ευμενής, / πού είναι ο χαρακτήρ σου; Αχ! φρυάττει πια κανείς. / Δεν φωνάζω παραλόγως, ώστε να ενοχληθείς, / κάμε προσοχήν ολίγην, ίνα πληροφορηθείς.»).

Παράλληλα, ο Ερωτόκριτος δείχνει να έχει αποδεχθεί τη μοίρα του, γνωρίζοντας πως, στο εξής, ο έρωτας μόνο πόνο και απόγνωση μπορεί να του προκαλεί: «Εγώ θέλω να σε έλθει μιαν φοράν στην ακοήν, / πως πειράζομαι να ζήσω βιασμένος μιαν ζωήν, / που δικαίως δεν την θέλω και την έχω πια φρικτήν, / από όλα τ' άλλα πάθη κι απ' την κόλασιν αυτήν.».

A39: Αν τα ρόδα σε ιδούνε

Στη συνέχεια, το μοτίβο της σταδιακής ανταπόκρισης στον έρωτα του άγνωστου τραγουδιστή επαναλαμβάνεται και δίνεται έμφαση στο αγνό στοιχείο του ερωτικού αυτού συσχετισμού, ένα στοιχείο που υπερτονίστηκε από τον ίδιο τον Φωτεινό στον Πρόλόγό του: «Διά των οποίων τούτων και ο Έρωσ μυστικά / άρχισεν ευθύς μακρόθεν να τοξεύει τεχνικά. / Και χωρίς αυτή να βλέπει Ερωτόκριτον ποσώς, / στην καρδιάν της αναρτάται, ως εκ δένδρου ο κισσός.».

Η συναισθηματική κλιμάκωση που βιώνει ο ήρωας αντικατοπτρίζεται και στο τραγούδι του: «Και όποταν η μουντάδα της νυκτός η σκοτεινή / στον Ορίζοντα εχύθη, πάλιν ήλθε να φανεί. / Κι άρχισε να τραγωδήσει με ειρμόν τόσον ηδύ, / ώστε και αυτά τ' αηδόνια τα κατέσταιν' αηδή.».

Στο εν λόγω στιχούργημα, κυριαρχούν οι τροχαϊκοί οκτασύλλαβοι στίχοι και το περιεχόμενο επικεντρώνεται με πιο άμεσο τρόπο και ρυθμό στην εξωτερική ομορφιά του αντικειμένου του έρωτα του Ερωτόκριτου, γεγονός που δίνει μια ακόμα πιο ξεκάθαρη εικόνα για τις αιτίες που τον οδηγούν κάθε βράδυ να τραγουδάει απέναντι από το παλάτι για να απαλύνει τα εντονότατα συναισθήματά του: «Αν τα ρόδα σε ιδούνε, / κινδυνεύουν να χαθούνε, / να σβησθούν, να μαρανθούνε / κι όψις πλέον δεν τα μένει, μον' χλωμίζουν παρ' ευθύς.». Μια τέτοια ομορφιά, λοιπόν, είναι ικανή να επιδράσει και να αλλάξει κάθε πτυχή της φύσης, ακόμα και την πιο ακμαία όπως νεαρά δέντρα και αηδόνια. Μπροστά σε αυτή την καταλυτική επίδραση, το ποιητικό υποκείμενο παραμένει αδύναμο να αντιδράσει: «Εγώ πώς το υπομένω; / πώς θυσία να μη γένω; / αφού πάντοτε παθαίνω / τυραννίαν πάντα άλλην και δεινά πολλά μαζί; / Κι αφού μια ματιά σου μόνη, / παρευθύς το παν σκλαβώνει / κι όταν θέλει το σκοτώνει / κι όταν θελεί, αυτή πάλιν ευθύς κάμνει κι αναζεί;».

A41: Εις λαβύρινθον εμβήκα και δεν έχω εβγαλμόν

Πριν ακολουθήσει το επόμενο μακροσκελές (σε σχέση με τα προηγούμενα) στιχούργημα σε τροχαϊκούς δεκαπεντασύλλαβους στίχους, παρατηρείται η ολοένα και μεγαλύτερη συναισθηματική αναταραχή της Αρετής: «Το πολλά πουρνό ξυπνούσε, χωρίς να αναπαυθεί· / πού ανάπαισις; Πού ύπνος εις αυτήν να ευρεθεί; / Τον συνήθη στολισμόν της στο εξής και αμελεί, / λογισμοί την τυραννούνσιν, έρωτα αναπολεί. / Ως τροφήν την αϋπνίαν, άνεσιν τους λογισμούς / είχε και χωρίς να θέλει έξει με περισπασμούς.». Ο Ερωτόκριτος, όντας επίσης «εις άκρον κατηφής», πιάνει και την επόμενη νύκτα το λαούτο του: «Και της σιωπής τον κόμπον ediéλυσαν εκεί / του οργάνου του οι φθόγγοι οι παραπονετικοί.». Το δίστιχο αυτό προετοιμάζει και για το συναισθηματικά φορτισμένο στιχούργημα που θα ακολουθήσει.

Ο ήρωας έχει συνειδητοποιήσει πλήρως τον «λαβύρινθο» στον οποίο τον έχει οδηγήσει η αδιέξοδη αγάπη του. Η μεταφορά αυτή συμβολίζει το έντονο υπαρξιακό αδιέξοδο και την απόγνωσή του και πιθανόν αποτελεί συνειδητή επιλογή του Φωτεινού η αξιοποίηση ενός μακροσκελούς στιχουργήματος κατά την έβδομη νύκτα που ο Ερωτόκριτος επιλέγει να τραγουδήσει στην αγαπημένη του. Η απελπισία μεγαλώνει, και έτσι αυξάνονται και οι στίχοι που της αφιερώνει. Γνωρίζει, λοιπόν, καλά πως βρίσκεται σε πλήρες αδιέξοδο και πως είναι σχεδόν απίθανο να υπάρχει κάποιος άνθρωπος να κατανοήσει και να απαλύνει τον πόνο που αισθάνεται, με αποτέλεσμα να είναι μόνος του και να «τριγυρίζει σαν τρελός», γεγονός που επιτείνει τη δραματικότητα της αφήγησης: «Εις λαβύρινθον εμβήκα και δεν έχω εβγαλμόν, / το πως χάνομαι, το έχω βέβαιον προ οφθαλμών. / Οδηγός κανείς δεν είναι, πώς λοιπόν να λυτρωθώ; / Και εις τι πια να ελπίσω πως εγώ δεν θα χαθώ; / Περιφέρομαι αθλίως, τριγυρίζω σαν τρελός / και ελπίδα πια δεν έχω σωτηρίας παντελώς. / Όλα τα δεινά συντρέχουν, με μιαν σύμπνοια κοινήν, / εις αφανισμόν δικόν μου, τιμωρίαν και ποινήν. / Δεν είν' είδος δυστυχίας που ευρίσκεται στην γην, / να μην έχει εις εμένα την αρχήν της και πηγήν.». Παράλληλα, η σιωπή τον πνίγει και, όσο και να την επιλέγει αρχικά, δεν μπορεί να αντέξει άλλο το βάρος της: «Σιωπή είν' ματαιότης, μ' έρχεται να τρελαθώ / κι ώρες ώρες πια κοντεύω απ' την λύπην να

χαθώ. / Τες φωνές εγώ θα βγάλω , θα το πω πια παστρικά, / τέλος πλέον πρέπει να ‘χουν τα δικά μου τα κακά.».

Έτσι, είναι και σε αυτή την περίπτωση εμφανές πως η τραγική μοναξιά του ήρωα δεν αποδίδεται στον κορναρικό *Ερωτόκριτο* με τη δραματικότητα και την ένταση που αποδίδεται μέσω ενός ακόμα φαναριώτικου στιχουργήματος όπως το εν λόγω, που ο ήρωας επικαλείται με απόλυτη ειλικρίνεια και τον ίδιο τον θάνατο, βλέποντάς τον ως την τελική και μοναδική του λύτρωση από τα βάσανά του: «Ποιος μπορεί να θεραπεύσει τέτοιο πάθος φοβερόν, / που με κατακυριεύει αρκετόν σχεδόν καιρόν; / Θεραπείαν μη προσμένων, τι ματαίως πια λαλώ; / Διατί τον θάνατόν μου δεν ζητώ, δεν προσκαλώ; / Έλα θάνατε καημένε, ευσπλαχνίσου καν εσύ, / πάρε έναν που δεν θέλει την ζωήν οπού μισεί. / Τι με ωφελεί να είμαι εις τον κόσμον τον ψευδή, / εν ω φαίνοντ’ εις εμένα όλα πλέον αηδή;». Ο Φωτεινός καταφέρνει και εδώ να αξιοποιήσει συλλογικές εμπειρίες, αναδεικνύοντας για μια ακόμα φορά πως η διασκευή που επιχειρεί δεν στερείται σε καμία των περιπτώσεων δημιουργικότητας, ούτως ώστε να παραγνωριστεί από τη μετέπειτα κριτική.

A47: Τρέξατ’, ερασταί, να δείτε ένα στήθος δυστυχές

Πριν την παρεμβολή του στιχουργήματος αυτού, η υπόθεση και η αφήγηση του Φωτεινού δεν παρεκκλίνει από εκείνη του Κορνάρου. Οι γοητευμένοι από τις τραγουδιστικές ικανότητες του Ερωτόκριτου βασιλείς διοργανώνουν γιορτή για να τον αναγνωρίσουν από τη φωνή, αλλά η προσπάθεια αναγνώρισής του αποτυγχάνει («Φανερά να τον γνωρίσουν, δεν το ήθελεν αυτός, / την παρηγοριάν να χάσει κι ηδονήν την της νυκτός.»). Έπειτα, ο βασιλιάς οργανώνει σχέδιο για να φέρει τον άγνωστο τραγουδιστή με τη βία στο παλάτι, διατάζοντας δέκα άνδρες να κρυφτούν και να τον αιχμαλωτίσουν μόλις φτάσει πάλι δίπλα στο παλάτι για να τραγουδήσει. Ο Φωτεινός εμπλουτίζει και σε αυτή την περίπτωση την αφήγηση, αξιοποιώντας ένα ακόμη στιχούργημα, το οποίο και αποτελεί το τελευταίο του ήρωα πριν διεξαχθεί η μονομαχία με τους στρατιώτες του βασιλιά.

Στο εν λόγω στιχούργημα η αίσθηση του αδιεξόδου είναι και πάλι παρούσα, οι τροχαϊκοί δεκαπεντασύλλαβοι και οκτασύλλαβοι στίχοι εντείνουν το αίσθημα του μαρτυρίου και του αδιεξόδου, ένα αδιέξοδο που γίνεται ακόμα πιο εμφανές με την έντονη χρήση ερωτημάτων: «Κάθε ένας, οστις τρέχει, σαν τρελός απ’ τα δεινά, / δάκρυα εκείνος έχει; / Που τη φλόγα του να βρέχει και να μην τον τυραννά; / Κι απ’ τα μύριά του πάθη, τα ανίατα αυτά, / άνεσιν λεπτήν καμίαν / και ολίγην ησυχίαν με αυτά να αποκτά; / Κλαίοντας εκείνος, σβήνει καν τη φλόγα την πολλήν; / Ειδέ, καν δεν την αφήνει / μεγαλύτερη να γίνει, κόπτει την υπερβολήν;». Παράλληλα η αρχική επίκληση προς τους εραστές είναι ταυτόχρονα και μια επίκληση προς τις συλλογικές εμπειρίες και βιώματα των αναγνωστριών/ών, καθώς μόνο η αναπτυγμένη ενσυναίσθηση του αναγνωστικού κοινού θα οδηγήσει στην πλήρη κατανόηση της δραματικής ερωτικής δοκιμασίας του ήρωα: «Τρέξατ’, ερασταί, να δείτε ένα στήθος δυστυχές, / που αν ίσως και τρωθείτε, / παρευθύς να θυμηθείτε παθών τέτοιων εποχές. / Δείτε μίαν τυραννίαν, που δεν είναι δυνατόν, / εις καμιάν άλλην καρδιά / να συνέβη παρομοία και με τρόπον τον αυτόν.». Συμπερασματικά, το

πάθος για την αγαπημένη οδηγεί τον τραγουδιστή σε μια τραγική αντίφαση, από την οποία δεν μπορεί να ξεφύγει: η εικόνα της είναι την ίδια στιγμή αιτία καταστροφής, αλλά και ζωής, οδηγώντας τον έτσι στο συμπέρασμα, πως, όσο και αν το επιθυμεί, δεν δύναται να σβήσει την εικόνα-«ζωγραφιά» της («Πλην αν τύχει κι αποκτήσω και σταλαγματιά καμιά, / πείτε με πώς να την χύσω, / που φοβούμαι να μη σβήσω τότε' αυτήν την ζωγραφιά;», «Λοιπόν, πέτε, πώς να σβήσω φωτιάν τόσον δυνατή / κι αν την σβήσω, πώς να ζήσω / και, αν ζήσω, πώς ν' αφήσω να με καίει πάντ' αυτή;»).

Η νέα εξέλιξη που θα φέρει η αφήγηση με την προσπάθεια αιχμαλωσίας του τραγουδιστή έρχεται την κατάλληλη στιγμή, όταν εκείνος φαίνεται να μην έχει πια τη δύναμη να διαχειριστεί τον φαύλο κύκλο στον οποίο έχει εισέλθει. Το εν λόγω στιχούργημα κλείνει με τον πιο δραματικό τρόπο τη θεματική τραγουδιών που αφιερώνει ο Ερωτόκριτος στην Αρετή και οδηγεί με ομαλότητα στις μετέπειτα εξελίξεις. Όσον αφορά, λοιπόν, το πρώτο μέρος του έργου του Φωτεινού και, όσον αφορά το περιεχόμενο του έργου και της αφήγησης, εδώ ολοκληρώνεται η πρώτη σημαντική διαφοροποίηση του Φωτεινού από τον Κορνάρο. Η/Ο αναγνώστρια/της έχει μέσω των φαναριώτικων στιχουργημάτων που εμπλουτίζουν τον πυρήνα της κορναρικής αφήγησης μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα του συναισθηματικού κόσμου του ήρωα, ενώ, παράλληλα, εντοπίζει δικές της/του καθημερινές εμπειρίες και ταυτίζεται με μεγαλύτερη ευκολία. Γίνεται, έτσι, εξαρχής εμφανές πως ο Φωτεινός δεν επιχείρησε απλά μία «παράξενη και αλλοπρόσαλλη διασκευή στην καθαρεύουσα», όπως έχει κατά το παρελθόν υποστηριχθεί, αλλά, αντίθετα, το δημιούργημά του δεν στερείται σε καμία των περιπτώσεων έμπνευσης και δημιουργικότητας.

Το τελευταίο αυτό στιχούργημα-κραυγή απελπισίας του ήρωα συνταράσσει όσες/ους θα τύχει να το ακούσουν («Την βραδιάν αυτήν εις τόσον ήλθεν ενθουσιασμόν, / ώστε όλους τους τυχόντας εκκινούσεν εις κλαυθμόν. / Σαν αηδόνι κελαδούσεν η γλυκεία του φωνή, / ως εις οίκτον και τας πέτρας ημπορούσε να κινεί.»), αλλά έχει φτάσει η στιγμή της αναμέτρησης με τους στρατιώτες του βασιλιά («Τα μεσάνυκτα παρήλθον κι επλησίαζ' η αυγή, / όθεν έμελλε να πιάσει πάλιν ούτος την φυγή. / Πλην αμέσως παρ' ελπίδα, φανερώνονται εκεί / και οι δέκα κεκρυμμένοι, άνθρωποι βασιλικοί. / Ερωτόκριτος δε τούτους αιφνιδίως να ιδεί, / εσιώπησ' εν τω άμα κι έπαυσε να τραγωδεί.»). Ο πρώτος «κύκλος» παράθεσης φαναριώτικων στιχουργημάτων θα σταματήσει εδώ και η αφήγηση θα εμπλουτιστεί στη συνέχεια με άλλα στιχουργήματα.

A50: Η ζέσις η ερωτική, αν φθάσει να θυμώσει

Αξίζει να σημειωθεί πως το σύντομο αυτό στιχούργημα έξι στίχων που εντοπίζεται από τη Φραντζή δεν καταγράφεται στο πιο πρόσφατο συνταγμένο *Ευρετήριο πρώτων στίχων φαναριώτικων και αστικών στιχουργημάτων*, αλλά θα παρουσιαστεί εδώ διότι αποτελεί ένα ακόμα παράδειγμα εμπλουτισμού –ή τουλάχιστον εναλλαγής του ρυθμού– της αφήγησης στον *Νέο Ερωτόκριτο*. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, οι σύντομοι αυτοί στίχοι θα δώσουν μια σαφή εικόνα για την ανατρεπτική δύναμη του έρωτα. Ενός έρωτα, ο οποίος θα οδηγήσει τον ήρωα στην απόλυτη σύγκρουση με τα όργανα της εξουσίας του βασιλιά, καθώς ο Ερωτόκριτος πλέον

αισθάνεται πως δεν έχει να χάσει τίποτα και πως μπορεί να ανατρέψει ακόμα και την ισορροπία της ίδια της φύσης. Η θεϊκή δύναμη του ερωτικού συναισθήματος, λοιπόν, είναι πανίσχυρη και ανατρέπει κάθε λογική και, τελικά, κάθε εξουσιαστική-φυσική δύναμη: «Η ζέσις η ερωτική, αν φθάσει να θυμώσει, / εις τόσον είν' ορμητική, / που κάθε πνεύμα εξαρκεί να το κατατροπώσει. / Και η καρδιά αν εγγιχθεί, ουδένα πλέον βλέπει, / τον φίλον κάμνει απεχθή, / τον σώφρονα πολυπαθή, την φύσιν ανατρέπει.». Το αποτέλεσμα γίνεται εμφανές στο αμέσως επόμενο δίστιχο: «Έρωσ δε επαρκίνει να αντιπαραταχθεί, / Ερωτόκριτος εις δέκα μόνος του ν' αντισταθεί.».

A52: Τα θαύματα που κάμνει ο Έρωσ, καθαρά

Όπως και το προηγούμενο στιχούργημα, έτσι και αυτό δεν καταγράφεται στο *Ευρετήριο πρώτων στίχων φαναριώτικων και αστικών στιχουργημάτων*. Και σε αυτή την περίπτωση, όμως, ο έρωτας παρουσιάζεται να έχει μια μεταμορφωτική δύναμη που υπερβαίνει τα εξουσιαστικά και φυσικά όρια. Αξίζει να σημειωθεί πως η υπερφυσική αυτή δύναμη γίνεται εμφανής και στην κορναρική αφήγηση, με συνέπεια οι διαφορές εδώ να μην είναι έντονες και η διασκευή να αφορά περισσότερο τη μετρική ποικιλία που προσδίδει στο έργο ο Φωτεινός. Πιο συγκεκριμένα, στον κορναρικό *Ερωτόκριτο* η υπερφυσική δύναμη του έρωτα αναδεικνύεται στο σημείο αυτό της αφήγησης με στίχους όπως: «Γρoικήσετε του Έρωτα, θαμάσματα τα κάνει: / εισε θανάτους εκατό, όσοι αγαπούν, τους βάνει.» (Α' στ.543-544). Στο σημείο αυτό είναι προφανές πως ο Φωτεινός περισσότερο διασκευάζει, παρά εμπλουτίζει την αφήγηση του Κορνάρου.

Ο έρωτας λοιπόν είναι ικανός όχι μόνο να μεταβάλει πλήρως τον ερωτευμένο, αλλά και την ίδια τη φύση. Τίποτα δεν μπορεί να αντισταθεί σε τόσο ισχυρά συναισθήματα, καμία εξουσιαστική ή φυσική δύναμη. Αυτή η διάσταση είναι εξίσου εμφανής και στον κορναρικό *Ερωτόκριτο* και στη διασκευή του Φωτεινού. Σε αντίθεση με τις περιπτώσεις των στιχουργημάτων που φωτίζουν με βάθος και δραματικότητα τα συναισθήματα του ήρωα που βρίσκεται απέναντι από το παλάτι για να τραγουδήσει στην αγαπημένη του, στο σημείο αυτό ο Φωτεινός επιλέγει να μη διαφοροποιηθεί ουσιαστικά από το πρωτότυπο έργο.

Σημειώνεται, τέλος, πως η Φραντζή καταγράφει ως στιχούργημα και το «Αυθέντα! (είπον οι στρατιώται) αν μας προστάξεις άλλην φορά,» το οποίο βρίσκεται στη σελίδα 54 της έκδοσης του 1818 και καταγράφει απλώς τα λόγια των στρατιωτών, οι οποίοι εκφράζουν προς τον βασιλιά τον φόβο και τον θαυμασμό τους για τη γενναιότητα του τραγουδιστή, δηλώνοντας ρητά πως δεν προτίθενται να εισέλθουν ξανά σε μονομαχία μαζί του. Όπως και στις δύο παραπάνω περιπτώσεις, ο Φωτεινός διασκευάζει απλά το αντίστοιχο σημείο του κορναρικού *Ερωτόκριτου* και το σημείο αυτό δεν εντοπίζεται στο πιο πρόσφατο *Ευρετήριο*.

A64: Ένα πουλί εις μιαν κλωστήν να είναι μπερδευμένο

Πριν το στιχούργημα αυτό, τόσο η Αρετή όσο και ο Ερωτόκριτος κάνουν σημαντικές προσπάθειες να εκλογικεύσουν τα συναισθήματά τους, αλλά οι προσπάθειες αυτές αποτυγχάνουν. Η Αρετή έχει την επιθυμία να ακολουθήσει τις συμβουλές τις Ευφροσύνης, αλλά η κατάληξη είναι η αναμενόμενη: «Εκλαιεν η Ευφροσύνη, δίδουσα την συμβουλήν, / όθεν στην

καρδιάν της νέας έφερε μεταβολήν. / Είχον δύναμιν οι λόγοι και ενήργησαν καλώς, / έσβεσαν το πυρ ολίγον, τους σπινθήρας δε ποσώς. / Τον τραγουδιστήν ουδόλως πλέον ήθελε να δει, / επεθύμει δε ν' ακούει πάντοτε να τραγωδεί. / Είχεν απεράσ' η πρώτη νύκτα δίχως ν' ακουσθεί / και η Αρετή εις λύπην άρχισε να βυθισθεί. / Στο εξής Ερωτοκρίτου δεν ηκούετο φωνή, / όμως και η σιωπή του ήτον άμετρος ποινή.». Χαρακτηριστικός είναι και ο στίχος του κορναρικού *Ερωτόκριτου* όπου τονίζεται πως παρά το γεγονός ότι τα λόγια της Ευφροσύνης παρέχουν μια κάποια παραμυθία στην ηρωίδα, «κ' εσθήσα τση τα κάρβουνα, μα οι σπίθες επομείνα. » (Α' στ.733-734).

Ο Ερωτόκριτος δεν βρίσκεται, φυσικά, σε διαφορετική συναισθηματική κατάσταση: «Ένωθεν εις την καρδιάν μιαν ανίατον πληγήν, / δια την του Βασιλέως σφοδροτάτην προσταγήν. / Ως εβράδιαζε στην κλίνην πήγαινε να κοιμηθεί, / άκρως δ' εταλαιπωρείτο, χωρίς να αναπαυθεί. Αδυνάτισ', ηλλοιώθη, άφησε τας ηδονάς / και τας συναναστροφάς του τας ποτέ πολλά συχνάς. / Χάθηκεν η ευμορφία του, έγινεν ωσάν νεκρός, / προς ανησυχίαν άκραν του αθλίου του πατρός.». Στη συνέχεια, αφουγκραζόμενος την ανησυχία του πατέρα του για την υγεία του, προσπαθεί να κοινωνικοποιηθεί περαιτέρω, ούτως ώστε να μπορέσει να ξεπεράσει κατά αυτόν τον τρόπο την ψυχική του τρικυμία. Και αυτό το τέχνασμα, όμως, αποδεικνύεται μάταιο, γεγονός που έρχεται να επικυρώσει το εν λόγω φαναριώτικο στιχούργημα.

Εδώ, τα έντονα, δραματικά και αδιέξοδα συναισθήματα έρχονται στην επιφάνεια μέσω της παρομοίωσης του ερωτευμένου με το παγιδευμένο πουλί. Η ματαιότητα διαφυγής από την κατάσταση αυτή είναι αυτονόητη και η φύση δίνει ξανά την απαραίτητη περιγραφική ευχέρεια: «Ένα πουλί εις μιαν κλωστήν να είναι μπερδευμένο / και από το ποδάρι του πολλά σφικτά δεμένο, / όπου σταθεί συνέπονται μαζί και τα κακά του / κι ακολουθεί να κρέματα πάντοτε άνω κάτω. / Και όλα τα μικρούτσικα κατάσκια κλαδάκια, / όπου τα είχαν άλλοτε ανέσεως κονάκια, / τότ' εις αυτό καθίστανται κρεμασταριές μυρίες, / και έχει ακατάπαυστα δεινά και τυραννίες. / Ούτω και ένας εραστής, καλά κυριευμένος / και εις την ερωμένην του όλος προσηλωμένος, / αν ευρεθεί εις συντροφιάς ή εξοχήν καμίαν, / βυθίζεται εις συλλογές και εις μελαγχολίαν.». Καμία καταφυγή στην εξοχή και στις διασκεδάσεις δεν μπορεί να φέρει την αναμενόμενη γαλήνη και η μόνη σωτηρία είναι τελικά ο θάνατος: «Ο Έρως εις το στήθος του το πυρ διπλασιάζει / κι εις τόπον του να ευφρανθεί βαθιά αναστενάζει. / Όθεν η λύπη εις αυτόν μένει παρηγορία, / οι λογισμοί του σύντροφοι κι ο Χάρων σωτηρία.». Για άλλη μια φορά, λοιπόν, ο *Νέος Ερωτόκριτος* παρέχει μέσω των φαναριώτικων στιχουργημάτων μια δραματική και λυρική διάσταση που λείπει από το έργο του Κορνάρου.

Α68: Όταν κατά συναίσθησιν ερωτικής φιλίας

Πριν την παράθεση του σύντομου αυτού στιχουργήματος, η Αρετή καταλήγει στο εξής λογικό συμπέρασμα για να δικαιολογήσει και να εξηγήσει τη συναισθηματική της ταραχή: «Αυτός μεγάλην φρόνησιν μοι φαίνεται πως έχει, / μήτ' είναι άνθρωπος απλούς, κακώς να περιτρέχει. / Καθότι ως εγνώρισε, πως ο πατήρ μου θέλει / δια να μάθει ποιος ην και να τον πιάσουν στέλλει, / να τραγωδεί σιώπησε και μ' άφησε στα πάθη, / ώστε ο νους μου έφυγε και η καρδιά μ'

εχάθη.». Με το εν λόγω στιχούργημα, όμως, καθίσταται άμεσα σαφές πως η λογική δεν μπορεί να υπαγορεύσει λύσεις ούτε να απαλύνει τον ερωτικό πόνο. Οι επιθυμίες της καρδιάς είναι αυτόνομες, αυθύπαρκτες και ακολουθούν το δικό τους μονοπάτι: «Όταν κατά συναίσθησιν ερωτικής φιλίας / υπαγορεύσει Έρωτας τας κλίσεις της καρδιάς, / προηγούμενου δραστηκώς αυτού του διδασκάλου, / της Αφροδίτης του υιού, ερμηνευτού μεγάλου, / ρητορικαί δεν ημπορούν να τας παρερμηνεύσουν / ή άλλο τι ανόμοιον στον νουν των να εμπνεύσουν. / Ότ' έχουσι σχηματισμούς κατ' ευχαρίστησιν των / και παίρνουσι το νόημα κατά την θέλησιν των.».

A74: Ο Έρωτας όταν φθάσει μίαν καρδιάν απλή

Πρόκειται για ένα ακόμα στιχούργημα το οποίο δεν συμπεριλαμβάνεται στο *Ευρετήριο πρώτων στίχων φαναριώτικων και αστικών στιχουργημάτων*, αλλά η Φραντζή το εντάσσει στον δικό της κατάλογο. Σε κάθε περίπτωση, το στιχούργημα αυτό αποτελεί άλλη μία τρόπον τινά διασκευή των κορναρικών στίχων και δεν θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως εμπλουτίζουν την αφήγηση όπως άλλα στιχουργήματα του έργου. Μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρατηρείται όσον αφορά τη μορφολογία των στίχων, που χωρίζονται σε ενότητες 12-7-7-6 ιαμβικών στίχων και προσδίδουν μια άλλη ρυθμική και υφολογική διάσταση σε αποσπάσματα του κορναρικού *Ερωτόκριτου*, τα οποία πιστώνουν στον έρωτα την ακλόνητη εξουσιαστική του δύναμη: «Κ' ίντα δεν κάνει ο Έρωτας σε μιά καρδιά π' ορίζει / σαν τη νίκηση, ουδέ καλό ουδέ πρεπό γνωρίζει.» (Α' στ.1036-1037). Αντίστοιχα, στον *Νέο Ερωτόκριτο*: «Ο Έρωτας όταν φθάσει μίαν καρδιάν απλή / να την εξουσιάζει / εις τι δεν την βιάζει / και τι δεν εκτελεί;».

A86: Ω χωρισμέ αφόρητε, πικρέ, φαρμακεμένε

Ο Φωτεινός μέχρι την αξιοποίηση αυτού του στιχουργήματος, διασκεύαζε την κορναρική αφήγηση όντας πιο σύντομος. Η αφήγηση του *Νέου Ερωτόκριτου* δεν στερείται ούτε σε αυτό το σημείο της ιστορίας δραματικότητας και λυρικότητας, καθώς αναδεικνύονται (αν και με αισθητά λιγότερους στίχους από τον Κορνάρο) οι σκέψεις και οι εσωτερικές συγκρούσεις που βιώνει ο ήρωας, όταν σταδιακά αποφασίζει, μετά τις έντονες προτροπές του Πολύδωρου, να εγκαταλείψει τον τόπο του, ούτως ώστε να διαχειριστεί την εσωτερική ερωτική του πάλη: «Όσα με είπες, φίλε μου, εις την καρδιά μ' εμβήκαν / και τόπον μη ευρίσκοντα, πάλιν ευθύς εβγήκαν. / Το σφάλμα μου το εννοώ, το είναι μου το ξεύρω, / πλην τρόπον να βοηθηθώ δεν ημπορώ να εύρω.», «Φίλε μου! λέγει, το κακόν, όπερ σ' εξουσιάζει, / ενώ εδώ ευρίσκεσαι, θαρρώ δεν μετριάζει. / Και αν εις μέρη μακρινά δεν φύγεις να γλιτώσεις, / θα τυραννείσαι πάντοτε, τέλος κακόν θα δώσεις. / Όθεν, εάν επιθυμείς να λάβεις θεραπείαν, / ύπαγε πλέον απ' εδώ, φύγε αλλού με βίαν.».

Ο Ερωτόκριτος, με τον Πολύδωρο πάντα σταθερό συμπαραστάτη, αφήνει την Αθήνα και προσπαθεί να διαχειριστεί την ολοένα και εντεινόμενη ψυχική του ταραχή. Στον κορναρικό *Ερωτόκριτο* γίνεται σαφές πως αυτό αποτελεί μια ακόμα σκληρότατη δοκιμασία: «μ' απείτις εμακρύνουσι κ' εις μέρη άλλα σιμώντα, / νέφαλα μαύρα, σκοτεινά τα μάτια του εκουκλώσα / κ' εμούλωσε την κεφαλή, και το κορμί απορίχτει, / κ' ήκλαιγε κι αναστέναζεν όλο το μερονύχτι. / Καθημερνό τα μέλη του ελειώναν κ' εφυρούσα.» (Α' στ.1311-1315). Ο Φωτεινός σε αυτό το

σημείο θα εμπλουτίσει και πάλι την αφήγηση αναδεικνύοντας μέσω του εν λόγω στιχουργήματος τη συνολική συναισθηματική ταραχή του ήρωα. Ο Ερωτόκριτος βιώνει την ψυχική οδύνη που επιφέρει ο χωρισμός από την αγαπημένη του, την οποία δεν δέχεται να μην έχει τη δυνατότητα έστω να την αντικρίσει. Μετανιώνει για το «λάθος» της αναχώρησής του και βιώνει το τραγικό αδιέξοδο ενός αποχωρισμού που επέβαλε η λογική, αλλά όχι και τα όσα αισθάνεται για την Αρετή («Ω χωρισμέ αφόρητε, πικρέ, φαρμακεμένε! / και του θανάτου πρόδρομε, σκληρέ, κατηραμένε! / Και πώς εκαταπείσθηκα να σε ευχαριστήσω; / Πώς θέλων ηπατήθηκα δια ν' αναχωρήσω;).

Η τραγικότητα και η ψυχική συντριβή του πρωταγωνιστή έρχονται στην επιφάνεια από τον Φωτεινό με τρόπο έντονα λυρικό (βλ. αξιοποίηση για άλλη μια φορά των στοιχείων της φύσης και των αρχαίων θεών) και δραματικό, προσδίδοντας στον *Νεό Ερωτόκριτο* μια ένταση που δεν υφίσταται στον κορναρικό *Ερωτόκριτο*: Η τύχη αρματώθηκε, το να με πολεμήσει, / κινείται κατ' εμού μ' ορμήν δια να με αφανίσει. / Το τόξον της ετέντωσε και ρίπτ' αδιακόπως / τα ιοβόλα βέλη της, να παύσει δεν είν' τρόπος.», «Αν μ' εύρει εις την θάλασσαν, ζητεί να καταπείσει / τον Ποσειδώνα, εις αυτήν να με καταβυθίσει. / Αν πάλιν επί την ξηράν, ευθύς στον Δία τρέχει, / τον λέγει πάντα κεραυνούς επάνω μου να βρέχει. / Και τα στοιχεία κατ' εμού ορμητικώς κινούνται / και να με κατατρέξοσι κοινώς φιλοτιμούνται.».

A87: Κάθε ώρα ήδη, κάθε μου στιγμή

Και σε αυτό το στιχούργημα που ακολουθεί λίγο αργότερα, το μοτίβο παραμένει το ίδιο και ο συναισθηματικός κλονισμός του ήρωα αναδεικνύεται ακόμα πιο έντονα. Εδώ πρόκειται περί ερωτικής κραυγής που φέρνει στην επιφάνεια μια οριστική και τελεσίδικη απελπισία, μια παντελή έλλειψη ελπίδας. Δραματικές και λυρικές εικόνες αποκαλύπτουν τον απερίγραπτο πόνο που προκαλεί τελικά η απουσία του από την πόλη και το ξεμάκρεμα από την Αρετή: «Κάθε ώρα ήδη, κάθε μου στιγμή, / εν πικρόν είν' φίδι κι αναστεναγμοί. / Πώς ουν ημπορώ / πλέον να χαρώ, / αφού τόσα είδη πόνων ευπορώ; / Η μορφή σου μόνον κάθε συμφοράν / άλλαζε και πόνον πάντα εις χαράν. / Ποια δε ήδ' ισχύς / τόσης ταραχής / παύει, φευ! τον πόνον της εμής ψυχής;».

Τα στοιχεία της φύσης, πάλι είναι έντονα, αλλά δεν προσφέρουν καμία ψυχική γαλήνη, επιβαρύνοντας ακόμα περισσότερο τον ήρωα: «Ηλιος, Σελήνη κι η χρυσή αυγή / εις εμέ οδύνη είν' και οίμωγή. / Κάθε φωτεινόν / μ' είναι σκοτεινόν, / πράγμα να μ' ηδύνει δεν είν' ικανόν.». Σε ένα σημείο, λοιπόν, που ο Κορνάρος έχει προχωρήσει στην παράθεση των μετέπειτα εξελίξεων του έργου, ο Φωτεινός στέκεται ξανά με επιμονή και αναλυτική δεινότητα, αξιοποιώντας ένα ακόμα φαναριώτικο στιχούργημα, το οποίο παρέχει στην/στον αναγνώστρια/τη την όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη εικόνα ενός ερωτικού αδιεξόδου και ενός ψυχικού κόσμου υπό κατάρρευση. Οι στίχοι είναι σύντομοι και στη μορφή των 11-11-5-5-11 τροχαϊκών ενοτήτων, επιτείνοντας τη δραματικότητα και τη λυρικότητα του έργου με έναν πιο κοφτό και άμεσο ρυθμό. Η μοναδική επιθυμία του ήρωα είναι πλέον να αντικρίσει το αντικείμενο του πόθου του πριν τον βρει ο θάνατος: «Αχ! εις το κακόν μου δείξον οικτιρμόν /

και εις τον φρικτόν μου τούτον οδυρμόν. / Κάμε, ως ποθώ, / να αξιωθώ, / αχ! το εφετόν μου, προτού να χαθώ.».

A92: Κακορίζικόν μου στήθος, αν και τώρα πια φρονείς

Στο ίδιο μοτίβο κινείται και αυτό το στιχούργημα που ακολουθεί, με την εξάντληση της υπομονή και τον θάνατο ως η τελική λύση να κυριαρχούν. Ο ψυχικός πόνος έχει εξαντλήσει πλήρως τον ήρωα και δεν δύναται πλέον να αντεπεξέλθει στις δοκιμασίες που του παρουσιάζονται, με αποτέλεσμα να έχει πλέον πλήρη συνείδηση της κατάστασης στην οποία βρίσκεται. Η υπομονή έχει στερέψει και έχει δώσει τη θέση της στην πλήρη απελπισία: «Κακορίζικόν μου στήθος, αν και τώρα πια φρονείς / να ανθέξεις εις τους πόνους, βέβαια παραφρονείς. / Η υπομονή, ηξεύρω, ότι ως έναν καιρόν / αντιστέκεται στα βάρη των δεινών και συμφορών. / Αφού όμως καταντήσει μετά λόγου ν' ατονεί, / λέγεται απελπισία κι όχι πια υπομονή.».

Η απόλυτη ψυχική εξάντληση που προκαλεί ο χωρισμός (έστω και γεωγραφικός) οδηγούν σε μια αντίστοιχα απόλυτη παράδοση. Δεν υπάρχει καμία/κανείς να κατανοήσει αυτό το συναισθηματικό βάρος και μόνη διέξοδος φαντάζει πλέον ο θάνατος: «Εις την γην και εις τον Άδην ή και εις τους Ουρανούς, / την σημερινήν σου θλίψιν δεν συμπέρανε πια νους. / Όθεν πέθανε και χάσου, για να δει κοινώς το παν, / ότι χωρισμός και Έρως εις τον τάφον πως σε παν.».

A94: Οπόταν ένας δυστυχισμένος

Το στιχούργημα αυτό κλείνει την εν λόγω, τρόπον τινά, θεματική ενότητα της απομάκρυνσης του ήρωα από την αγαπημένη του και η θεματική του δεν είναι διαφορετική από των προηγούμενων που αναδεικνύουν την ψυχική οδύνη του, καθώς ήλπιζε να βρει την ψυχική γαλήνη απομακρυνόμενος από το παλάτι, αλλά, τελικά, το αποτέλεσμα ήταν το άκρως αντίθετο: «Οπόταν ένας δυστυχισμένος / εξαίφνης μέινει μεμακρυσμένος / από εκείνην που αγαπούσε / και από άλλας επροτιμούσε, / δεν είναι τρόπος να ησυχάσει, / μόνον πηγαίνει βαθιά εις δάση / και με μεγάλην απελπισίαν / και της καρδιάς του λύπην τελείαν, / τρέχει επάνω και τρέχει κάτω / κι έχει να κάμει με τα δεινά του.».

Και σε αυτή την περίπτωση, η φύση καθίσταται εχθρός αντί για αναμενόμενος συμπαράστατης: «Και κατά τάξιν ένα προς ένα / τα διηγείται εις τον καθένα, / και ως τρυγόνι πικρώς φωνάζει / και από βάθους αναστενάζει. / Βογκά και νύκτα, βογκά και μέρα / και ονομάζει εχθρόν την σφαίρα. / Θαρρεί πως όσα φυτά σαλεύουν / σ' αυτήν με βίαν να παν γυρεύουν / πως όσα είδη πουλιών πετούσι / έχουν ειδήσεις να τον ειπούσι / πως τα ιεράκια όταν κινούνται, / για τα κακά του τον συλλυπούνται / πως κι οι αέρες τον ταλανίζουν / και δια τούτο τον τριγυρίζουν.».

Η δυνητική προσφυγή στον θάνατο κλείνει και αυτό το στιχούργημα επιτείνοντας τη δραματικότητα της αφήγησης και παρέχοντας –σε αντίθεση με τον κορναρικό *Ερωτόκριτο*– μια πιο άμεση πρόσβαση στον συναισθηματικό κόσμο του ήρωα: «Λοιπόν μην έχων παρηγορία, / ο θάνατός του είν' σωτηρία.».

Εκδοτικές αρχές

Η έκδοση των στίχων του πρώτου μέρους του *Νέου Ερωτόκριτου* είναι κριτική και γίνεται με βάση τις εκδόσεις του 1818 (Βιέννη), του 1845 (Κωνσταντινούπολη) και του 1864 (Σμύρνη), στις οποίες και κατέστη δυνατή η πρόσβαση. Η αρχή που ακολουθήθηκε δεν είναι άλλη από την προσπάθεια εκσυγχρονισμού της ορθογραφίας, της στίξης και του τονισμού, ούτως ώστε το κείμενο να καταστεί όσο το δυνατόν πιο προσβάσιμο στην/στον σύγχρονη/ο μελετήτρια/τη, αλλά και στην/στον μέση/ο αναγνώστρια/τη και ομιλήτρια/ητή της νέας ελληνικής. Όπου παρατηρούνται διαφορές ανάμεσα στις εκδόσεις, αυτές σημειώνονται στο κριτικό υπόμνημα με τη χρονολογική ένδειξη της έκδοσης που διαφοροποιείται. Αξίζει να σημειωθεί πως η πλειοψηφία των διαφοροποιήσεων αυτών αφορά τυπογραφικά λάθη, τα οποία εντοπίζονται ως επί το πλείστον στις εκδόσεις του 1818 και του 1845.

Παράλληλα, δεν κρίθηκε σκόπιμη η διατήρηση του πολυτονικού, ενός συστήματος πνευμάτων και τόνων το οποίο αποτυπώνει μια διαφορετική προσωδία (βλ. διάκριση μακρών και βραχέων φωνηέντων), έναν διαφορετικό τονισμό (βλ. αντικατάσταση του μουσικού από τον δυναμικό τονισμό) και, συνολικά μια διαφορετική εκφορά του λόγου (βλ., παραδείγματος χάρη, την κατάργηση της δασείας, τον μονοφθογγισμό των παλαιών δίφθογγων κτλ.), στοιχεία τα οποία έχουν δώσει τη θέση τους σε μια διαφορετική προφορά (πιο κοντά στην προφορά της νέας ελληνικής) ήδη από τα ελληνιστικά χρόνια και έπειτα (Καπλάνης, 2012).

Η ορθογραφική, στικτική και τονική εξομάλυνση στο πλαίσιο της κριτικής αυτής έκδοσης δεν οδηγεί φυσικά σε αλλοίωση της φαναριώτικης γλώσσας του κειμένου ούτε στη μεταφορά αρχαιοπρεπών τύπων στη νέα ελληνική. Ο σεβασμός της μορφολογίας, της φωνολογίας και της σύνταξης του κειμένου ήταν πλήρης. Είναι αυτονόητο πως μια γλωσσική, στιχουργική και μετρική αλλοίωση θα απομάκρυνε την/τον αναγνώστρια/τη σε μεγάλο βαθμό από το πνεύμα και τη γλωσσική πραγματικότητα της εποχής του κειμένου. Άλλωστε, η γλώσσα του *Νέου Ερωτόκριτου* δεν απέχει πολύ από τη νέα ελληνική, και ιδιαίτερα από την καθαρεύουσα, λόγω και της ύπαρξης λόγιων και αρχαϊκών γλωσσικών στοιχείων. Για τις δυσνόητες και σπάνιες λέξεις, συντάχθηκε γλωσσάρι, το οποίο παρατίθεται μετά την έκδοση των στίχων.

Η *σχολική γραμματική της Νέας Ελληνικής* του Μ. Τριανταφυλλίδη (Τριανταφυλλίδης, 2019) στάθηκε οδηγός στην εξομάλυνση αυτή, πάντα με γνώμονα το ότι η φαναριώτικη γλώσσα του κειμένου (βλ. την ύπαρξη λόγιων και αρχαϊκών γλωσσικών και γραμματικοσυντακτικών στοιχείων) δεν πρέπει να οδηγεί την/τον εκδότρια/τη στην προσπάθεια επίτευξης μιας ούτως ή άλλως ανύπαρκτης γλωσσικής στη δημόδη νεοελληνική λογοτεχνία ομοιομορφίας (Καπλάνης, 2002). Ο *Νέος Ερωτόκριτος* δεν παρεκκλίνει από τον κανόνα αυτόν και είναι γραμμένος σε μια γλώσσα που στόχευε (όπως τονίζει και ο ίδιος ο Φωτεινός στον Πρόλογό του) να καταστεί πιο προσιτή στο αναγνωστικό κοινό της εποχής του. Έτσι, όπως συνέβη την εποχή του συγγραφέα, έτσι και σήμερα (και ειδικά μέσω της εκδοτικής εξομάλυνσης που επιχειρείται), ο κορναρικός *Ερωτόκριτος* μπορεί να γίνει πιο εύκολα προσεγγίσιμος από την/τον μέση/ο αναγνώστρια/τη.

Στο σημείο αυτό, θα γίνει αναφορά σε πιο συγκεκριμένες επιλογές που έγιναν στο πλαίσιο της κριτικής αυτής έκδοσης-επιμέλειας των στίχων του *Νέου Ερωτόκριτου*. Αρχικά, είναι αυτονόητο πως τα κόμματα που βρίσκονται στις εκδόσεις του 1818 και του 1845 και χωρίζουν τα ημιστίχια, αφαιρέθηκαν όπου αυτό είναι απαραίτητο, καθώς θα δυσχέραιναν την ανάγνωση και θα έρχονταν σε σύγκρουση με τους συντακτικούς κανόνες της Νέας Ελληνικής, ειδικά αν σημειώνονταν πριν το «και». Σημεία στίξης όπως η τελεία, η άνω τελεία, η άνω και κάτω τελεία, το ερωτηματικό και τα εισαγωγικά διατηρήθηκαν ή προστέθηκαν ούτως ώστε να διευκολυνθεί η απόδοση του νοήματος και η ανάγνωση.

Όσον αφορά τη διάκριση του ειδικού από το ερωτηματικό και με τόνο «πως», επιλέχθηκε η διάκριση τους ανάλογα με το νόημα, κάτι που δεν συμβαίνει στις τρεις εκδόσεις που εξετάστηκαν (σημειώνεται πάντα με περισπωμένη) και που αφορά μια εκδοτική επιλογή, η οποία έρχεται σε αντίθεση με τις απόψεις του Δημαρά (Δημαράς, 1966) και της Φραντζή σχετικά με την ανάγκη αποτύπωσης και διατήρησης της ιστορικότητας των εκδοθέντων κειμένων (Φραντζή, 1993). Άλλωστε, η πολυτυπία και οι ποικίλες ασυνέπειες των κειμένων αυτών δεν θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν εκδοτικές πρακτικές που θα δυσχεράνουν την ανάγνωσή τους.

Επίσης, οι τύποι της υποτακτικής έγκλισης εξομαλύνθηκαν και απλοποιήθηκαν με την κατάληξη σε –ει, όπως έχει καθιερωθεί στη νεοελληνική γραμματική («αγιάσεις», «πλανέσει», «κομπώσει», «δέσει»). Το ίδιο συμβαίνει και με τις καταλήξεις σε –ωμεν ή σε –ηται, οι οποίες και αντικαταστάθηκαν με τις κατάληξεις –ομεν και –είται αντίστοιχα. Με βάση την ίδια εκδοτική λογική δεν διατηρούνται και οι καταλήξεις δοτικής σε –αις και αντικαθίστανται από την κατάληξη –ες. Το ίδιο συμβαίνει και με τα θηλυκά ουσιαστικά που λήγουν σε –ι, κατά την αρχαία αττική Γ' κλίση. Όταν στον στίχο διατηρούν το τελικό –ν της αιτιατικής, διατηρείται εκδοτικά και η αρχαία κατάληξη. Σε αντίθετη περίπτωση, προτιμάται ο νεοελληνικός τύπος σε –η. Όσον αφορά το τελικό –ν γενικότερα, τηρείται ο ισχύον κανόνας της νέας ελληνικής γραμματικής και αυτό προστίθεται όπου κρίνεται απαραίτητο. Άλλωστε, ο Mackridge στο *Γλωσσάρι* που συνέταξε σημειώνει πως διατήρησε «και τα πάμπολλα τελικά -ν, τα οποία μάλλον δεν προφέρονταν, δεν μπορούμε όμως να είμαστε βέβαιοι.» (Mackridge, 2022). Έτσι, για λόγους συνέπειας και τήρησης των κανόνων της σημερινής γραμματικής, διατηρήθηκαν και σε αυτή την έκδοση, γεγονός που δεν εμποδίζει την ομαλή ανάγνωση των στίχων.

Λέξεις που στη νέα ελληνική γράφονται ως μία (παραδείγματος χάρη, «καθένας») δεν θα αντιγραφούν με τη μορφή που βρίσκονται στις εκδόσεις που αξιοποιήθηκαν («καθ' ένας»). Το αναφορικό «ος τις» αντικαθίσταται με το μονολεκτικό «όστις» για λόγους διευκόλυνσης της ανάγνωσης. Αντίστοιχα, σε περιπτώσεις όπου λέξεις συγχωνεύονται (κράση) για να αποδώσουν τη συνίζηση (βλ. «ταγαθά»), προτιμάται η έκθλιψη κατά τη σημερινή σύμβαση («τ' αγαθά»), γεγονός που δεν διασαλεύει, φυσικά, τη μετρική αγωγή των στίχων. Όταν, μετά από έκθλιψη, παρατηρείται η ιδιαίτερη περίπτωση της αντικατάστασης του ψιλόπνοου συμφώνου στο αντίστοιχο δασύπνοο μπροστά από λέξη που δασύνεται, τότε προτιμάται ο τύπος με το αντίστοιχο ψιλόπνοο, όταν φυσικά αυτό διευκολύνει την ανάγνωση από το σύγχρονο

αναγνωστικό κοινό (βλ. «τούτ' όπερ» αντί για «τούθ' όπερ»). Ταυτόχρονα, το «κ'» με απόστροφο αντικαθίσταται από το «κι», γεγονός που δεν διασαλεύει το μέτρο.

Επίσης, ο τύπος «δύω» που συναντάται στις εκδόσεις του 1818 και του 1845, αντικαθίσταται με τον νεοελληνικό τύπο «δύο» που κυριαρχεί στην έκδοση του 1864. Οι μετοχές που, σε αντίθεση με τον κανόνα της νέας ελληνικής, γράφονται με την κατάληξη –οντας χωρίς να τονίζονται, εξομαλύνονται ορθογραφικά. Στην περίπτωση που παρατηρήθηκε ανάμεσα στις εκδόσεις η κατάληξη –ες και –ας σε μετοχή («βλέποντες» και «βλέποντας»), προτιμήθηκε η κατάληξη σε –ας, η οποία και χρησιμοποιείται περισσότερο σήμερα (βλ. γερούνδιο).

Σε κάθε περίπτωση, τέλος, έχει τηρηθεί η πρακτική της ορθογραφικής εξομάλυνσης και απλοποίησης (βλ. «σπλάχνα», «σύγχυση» κτλ.), όταν η ετυμολόγηση της λέξης δεν είναι ξεκάθαρη και δεν μπορεί με απόλυτο τρόπο να της αποδοθεί ένας συγκεκριμένος τρόπος γραφής στο πλαίσιο της ιστορικής ορθογραφίας που (ορθώς) διατηρείται στα νέα ελληνικά, όταν αυτό είναι εφικτό. Στις λέξεις «αυγό» και «αυτί» προτιμήθηκε η επίσημη σχολική ορθογραφία.

Έκδοση

ΔΙΗΓΗΣΙΣ

1. Εἰς τὴν τῆς Ἑλλάδος πρώτη θρυλουμένην εποχὴν,
2. καὶ τοῦ τῶν Ἑλλήνων γένους ἔνδοξον υπεροχὴν,
3. ἓνας καθαρὸς ἐφάνη ἔρωτας ἐπὶ τῆς γῆς
4. καὶ ἐγένεν² εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀνεξάλειπτος σφραγίς.
5. Ἐπειδὴ εἶχεν ἐνώσει δυο καρδίας τρυφεράς
6. καὶ ἴσχυσε νὰ τὰς φυλάξῃ ἕως τέλους σταθεράς.
7. Στὰς ὀνομαστάς Ἀθήνας, περιφήμους τὰς ποτέ,
8. ὅπου ἤκμαζον ἀνδρείας καὶ σοφίας ἀρεταί,
9. Βασιλεὺς ἐδιοικούσε τὸ ὑπῆκοον καλῶς
10. καὶ εἰς τὰ τῆς ἐξουσίας φέρετο ἐπιμελῶς.
11. Ἡρακλῆς δὲ ἐκαλείτο, ἔμφρων, προνοητικός,
12. καὶ εἰς γάμον ἐσυνήλθε νέος μετὰ γυναικός.
13. Ἄρτεμιν ἐκάλουν ταύτην, εἶχε πλῆθος ἀρετὰς
14. καὶ αἱ καλλοναί τῆς ἦσαν θάμβος εἰς τοὺς θεατάς.
15. Διαθέσεις καὶ οἱ δύο τὰς αὐτάς εἶχον καλὰς,
16. ἐν ταυτῷ πεπλουτισμένοι καὶ με χάριτας πολλὰς.
17. Κατὰ πάντα εὐτυχούσε ζεύγος τὸ ἀγαπητόν,
18. ἓνα δὲ τοὺς ἐλυπούσεν, αἴτιον ξεχωριστόν.
19. Ἐπειδὴ ἀφού συνέζων, χρόνοι ἦσαν ἀρκετοί
20. καὶ διὰ παρηγορίαν τέκνον δὲν εἶχον αὐτοί.
21. Ὅθεν διὰ κληρονόμον κατεθλίβοντο συχνά,
22. βλέποντες νὰ τοὺς προφθάνουν³ γηρατεία τὰ δεινά.
23. Πάντοτε παρακαλούσαν, Ἥλιον καὶ Οὐρανόν,
24. τὸ νὰ τοὺς εὐεργετήσουν μ' ἓνα τέκνον ποθεινόν.
25. Χρόνος ἀρκετός παρήλθε καὶ σχεδὸν καιρὸς πολὺς
26. καὶ ἐφάνη παρ' ἐλπίδα ἐγκυὸς ἡ Βασιλὶς.
27. Ὅπερ εἰς τὸν Βασιλέα τόσῃν ἔφερε χαρὰν,
28. ὥστε ἐν ταυτῷ τὴν λύπην ἔπαυσε τὴν οὐληράν.
29. Ἐν τοσοῦτῳ κατ' ὀλίγον, ἐφθασε καὶ ὁ καιρὸς
30. τῆς γεννήσεως τοῦ βρέφους με ἀγῶνα τῆς μητρός.
31. Ἐγεννήθη τέλος πάντων κληρονόμος ἡ λαμπρά,
32. ἐν θυγάτριον ὠραῖον με ἀνέκφραστον χαρά.
33. Ὅταν, πλὴν, τὸ ἀνεδέχθη εἰς τὰς χεῖρας ἡ μαμή,

---

² 1818: ἔμεινεν

³ 1818, 1845: προφθάσουν

34. έλαμψ' όλον το παλάτι κατ' εκείνην την στιγμή.
35. Στους γεννήτορας μεγάλην επροξένησ' ηδονήν
36. και εις το υπήκοόν των αγαλλίασιν κοινήν.
37. Τα της πόλεως δε τείχη φαίνοντο ότι σκιρτούν,
38. αι οδοί, πηγαί και κήποι, με χαράν πως χαιρετούν.
39. Ως ουν ηύξαν' η νεάνις, κατά το σωματικόν,
40. ούτω και κατά τα κάλλη, νουν και αντιληπτικόν.
41. Τόσον ήτον δε ωραία, ώστε είχε κηρυχθεί,
42. ότι στους θνητούς πως ήλθε μια θεότης να σταθεί.
43. Ταύτην Αρετήν καλούσιν, όνομα πολλά γλυκύ,
44. εις τα θέλγητρα πλουσία, εις τα κάλλη θελκτική.
45. Φαίνεται ότι η φύσις είχε φιλοτιμηθεί,
46. εις το παν ομοία άλλη μήπως πλέον γεννηθεί.
47. Την εστόλισε με πλήθος αρετών πολυειδών
48. και με χάριτας απείρους, εντελείς και σωρηδόν.
49. Με αγχίνοιαν αρίστην, μ' ευγλωττίαν φυσικήν,
50. με ευγένειαν μεγάλην, με σπουδήν και ηθικήν.
51. Εν ταυτώ με πλήθος κάλλη, με ελκυστικόν τερπνόν,
52. υπέρ πάσαν άλλην νέαν και με βάδισμα σεμνόν.
53. Το λοιπόν επροξενούσε στους γονείς μ' υπερβολήν,
54. των χαρίτων της το πλήθος, αγαλλίασιν πολλήν.

ΠΡΟΟΔΟΣ

55. Εις τον Βασιλέα ήτον των αρχόντων αρκετοί,
56. σύμβουλοι με παρρησίαν, πλούσιοι και συνετοί.
57. Είς Πεζόστρατος δε ήτον καθ' αυτό οικιακός⁴
58. και κατ' εξοχήν απάντων σύμβουλος και μυστικός.
59. Άνευ τούτου δεν εκτέλει ουδέ έν ο Βασιλεύς,
60. επειδή τω όντι ήτον έμφρων, ως ο Οδυσσεύς.
61. Ο Πεζόστρατος δε, είχεν έναν μόνον του υιόν,
62. διά τον οποίον τότε εκαυχάτο ο αιών.
63. Αντηχούσ' η σφαίρα όλη, ευφημίζουσα παντού
64. τα αμίμητά του κάλλη και τας αρετάς αυτού.
65. Και με όλον ότι ήτον δεκαοκτώ σχεδόν χρονών,
66. πλην εφέρετο ως γέρων, με τον τρόπον τον σεμνόν.
67. Ερωτόκριτος δε ούτος εκαλείτο προσφυώς,
68. άλλος Έρωσ ων τω όντι, Αφροδίτης ο υιός.
69. Φύσις, άστρα και πλανήται και αυτοί οι Ουρανοί,
70. τον εστόλισαν επίσης με μιαν σύμπνοιαν κοινή.

---

⁴ 1818: οικειακός

71. Ἦτον πάντοτ' εἰς μαθήσεις, εἰς καλά επιρρεπής,
72. με φρονήματα γενναία, εὐτακτος, σεμνοπρεπής.
73. Πλην ὁ Ἔρως αρματώθη εἰς αὐτὴν τοὺν ἀκμὴν
74. καὶ εἰς πάθη νὰ τὸν ρίψει, ἐκινήθη με ορμὴν.
75. Πάντοτε εἰς τὸ παλάτι πῆγαινε αὐτὸς συχνά
76. καὶ τὴν Ἀρετὴν εὐκόλως ἐβλεπε παντοτινά.
77. Λίγον κατ' ὀλίγον ὅμως, ἄρχισε νὰ προχωρεῖ,
78. νὰ τὸν ἐνοχλεῖ ὁ Ἔρως καὶ νὰ τὸν ταλαιπωρεῖ.
79. Ἐκυρίευσεν τὸ πάθος, γνῶσις δὲν τὸν βοηθεῖ,
80. Ἔρως πλέον βασιλεύει, δὲν μπορεῖ ν' ἀντισταθεῖ.
81. Πάντα Ἀρετὴν στὸν νοῦν τοῦ περιφέρει μυστικῶς
82. καὶ ἐκείνη τὸ τοιοῦτον ἀγνοεῖ συμβεβηκός.
83. Πάντοτε μικρὰν αἰτίαν δίδ' ὁ Ἔρως κατ' ἀρχάς,
84. με καιρὸν πλην προχωρώντας κατακαίει τὰς ψυχάς.
85. Ἀπερνοῦσε δὲ ὁ νέος τὸν καιρὸν με στεναγμούς,
86. καὶ ἐθλίβετο εἰς ἄκρον με δεινούς συλλογισμούς.
87. Με τὴν φλόγα ὅπου μόνος ἀναψεν εἰς τὴν ψυχὴν,
88. συνεχῶς ἐπυρπολεῖτο καὶ χωρὶς ἀνακωχὴν.
89. Ἐπασχε παντοιοτρόπως διὰ νὰ ἐλαφρωθεῖ,
90. ἐπ' ἐλπίδι με τὴν γνῶσιν τῶν δεινῶν νὰ λυτρωθεῖ.
91. Ὅθεν καὶ εἰς τὰ κυνήγια ἐβγαίν' ἐφιππος συχνά,
92. με ἱέρακα καὶ σκύλους, εἰς τοὺς κάμπους καὶ βουνά.
93. Καὶ ἐνίοτε νὰ φύγει σκέπτετο πολλὰ μακρά,
94. πλην ὁ Ἔρως τὸν βαστούσε δεδεμένον αὐστηρά.
95. Δὲν μποροῦσε νὰ ξεχάσει παντελῶς τὴν Ἀρετὴν
96. ἢ τὸν νοῦν τοῦ ν' ἀποσπάσει ἴσχυεν ἀπὸ αὐτὴν.
97. Νοερῶς μαζί της ἦτον πάντα ἡ αὐτοῦ καρδιά,
98. πλην ποτὲ νερόν δὲν σβήνει, λίγον, τὴν πολλὴν φωτιά.
99. Ἀλλὰ μάλλον τὴν αὐξάνει, βράζει πιότερον σχεδόν
100. καὶ ἀνάλαμπιν ποιούσα, ρίπτει φλόγας σωρηδόν.
101. Καὶ εἰς αὐτὸν ὁμοίως ἦτον, θέλοντας νὰ δροσισθεῖ,
102. ἐκινδύνευσ' ἀντὶ δρόσου, τὸ νὰ καταφλογισθεῖ.
103. Τὸ τῆς Ἀρετῆς δὲ σῶμα, βλέποντάς τὸ λυγερὸν,
104. τὸ ἐνόμισεν ὡς δένδρον εὐθαλές καὶ ἀνθηρόν.
105. Ὅταν ἐβλεπε τὰ ρόδα ἐρυθρά με θαυμασμόν,
106. ἀπ' τὰ χεῖλη τῆς θαρρούσεν ἐπαιρναν χρωματισμόν.
107. Ὅταν ἤκουε τ' ἀηδόνια ἐμμελῶς νὰ κελαδοῦν,
108. νόμιζ' ὅτι πῶς λυποῦνται δι' αὐτὸν καὶ θρηνωδοῦν.
109. Μῆτε εἰς κυνήγια πλέον δὲν ευφραίνετο αὐτός,
110. ἐπειδὴ καὶ εἶχε βέλος στῆς καρδίας τὰ ἐντός.

111. Και τας περιδιαβάσεις ούτος είχεν αρνηθεί,
112. με το να μην ήτον τρόπος το κακόν να ιαθεί.
113. Όθεν από ξεφαντώσεις πλέον είχεν αφεθεί,
114. κι έκλεξε την μοναξίαν όσον ζήσει να σταθεί.
115. Έναν φίλον του δε είχε φρόνιμον, πολλά πιστόν,
116. ώστε κάθε μυστικόν του κοινωνούσεν εις αυτόν.
117. Μια ψυχή ήτον κι οι δύο, μία γνώμη εν ταυτώ,
118. όν Πολύδωρον εκάλουν τ' όνομά του καθ' αυτό.
119. Μην μπορώντας δε να κρύπτει έρωτά του τον δεινόν,
120. ανεκάλυψε στον φίλον το συμβάν ένα πουρνόν.

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΦΙΛΟΝ ΤΟΥ

121. Δεν εξισχύω, φίλε μου! εις το εξής να ζήσω,
122. διότι με τον λογισμόν εκτάνθην ν' αγαπήσω.
123. Εις ένα μέρος υψηλόν, πολλά μακράν ν' απλώσω,
124. πλην βλέπω ότι μάταια ζητώ διά να σώσω.
125. Την κόρην του Αυθέντου μας, αυτού του Βασιλέως,
126. και νιώθω πως ο Έρωτας με τυραννεί γενναίως.
127. Γνωρίζω αι δυνάμεις μου πως δεν αναλογούσι
128. και ό,τι κτίζω το πουρνόν, το βράδυ το χαλούσι.
129. Τετυφλωμένος βρίσκομαι, τι κάμνω δεν προσέχω,
130. τα μέτρα μου τα έχασα, τον νουν μου δεν τον έχω.
131. Λοιπόν, ως φίλος, συμβουλήν ειπέ, βοήθησέ με
132. κι εις τούτα τα ανέλπιστα καν παρηγόρησέ με.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

133. Ο Πολύδωρος εχάθη, εις αυτά οπού λαλεί
134. Ερωτόκριτος ο φίλος και θαρρεί παραλαλεί.
135. Θαύμασέ το να ακούσει, απορώντας εις αυτά,
136. η μορφή του ηλλοιώθη κι αναστέναξ' αρκετά.
137. Όθεν στρέφεται εις τούτον και με λύπην του πολλήν,
138. εν ταυτώ τον επιπλήττει και τον δίδει συμβουλήν.

ΠΟΛΥΔΩΡΟΣ ΤΩ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΩ

139. Τα όσα με ομίλησες, φίλε αγαπητέ μου,
140. ν' ακούσω δεν ενόμιζα, μήτ' ήλπιζα ποτέ μου.
141. Να βάλεις τέτοιον λογισμόν, ώστε να κινδυνεύεις
142. και πράγματα αδύνατα να τρέχεις να γυρεύεις.
143. Ως γνωστικόν σε ήξευρα κι εθάρρουν δεν λανθάνω,

144. τω όντι⁵ ηπατώμην δε, ιδού καταλαμβάνω.
145. Αφού τοιούτον λογισμόν έχεις, σε κατακρίνω
146. και σήμερον μ' απόφασιν, ανόητον σε κρίνω.
147. Η Αρετή μοι φαίνεται αγάπην δεν ηξεύρει,
148. μήτε ποτέ παρόμοια φαντάζεται να εύρει.
149. Λοιπόν εσύ πώς τόλμησες να φαντασθείς εις τόσον
150. και δεν εμέτρησες ποσώς το εναντίον όσον;
151. Αφήνοντας να ριζωθεί μέσα εις την καρδιά σου
152. δένδρον αγάπης σκοτεινής (τι μέτρα τα δικά σου!),
153. που έχει φύλλα βλαβερά, καρπόν φαρμακευμένον
154. και είν' όλον το σώμα του ακάνθας γεμισμένον;
155. Θανατηφόρα τ' άνθη του, τα πωρικά του βλάπτουν
156. κι αντί ευώδη, βρομερά, κι αντί δροσιάς, ανάπτουν.
157. Θετέον κι αν η Αρετή ήθελε σ' αγαπήσει,
158. πάλιν εσύ δεν έπρεπε να λάβεις τέτοιαν κλίσι.
159. Μάλιστα από έρωτας ανόμοιους, ατίμους,
160. ν' αναχωρείς κάθε καιρόν, να φεύγεις εις ερήμους.
161. Αλλ' όχι στις κυρίας σου τον έρωτα να πέσεις
162. και μόνος σου εις το κακόν αυτό να κινδυνεύσεις.
163. Βασιλικά παλάτια όσοι τα θεωρούσι,
164. με σέβας και με συστολήν πρέπει να τα τιμούσι.
165. Καθότι, όσην πλείονα αγάπην επιφέρει
166. Αυθέντης εις τον δούλον του, καθένas ας ηξεύρει,
167. με άλλο τόσον όμοιον μίσος, όπόταν σφάλλει,
168. κινείται, ρίπτει κατ' αυτού οργήν πολλά μεγάλη.
169. Πολλώ δε μάλλον σφάλματα, όπου τιμήν εγγίζουν
170. κι εις την καρδιάν εκτείνονται και νουν διερεθίζουν.
171. Τους λογισμούς ουν δίωξον, εις πάνδεινα μην πέσεις,
172. τας δυστυχίας μόνος σου μην τας αναμοχλεύσεις.
173. Με ίδιον εμφύσημα μη θέλεις να ανάψεις
174. φωτιάν οπού δεν σβήνεται, το σώμα σου να κάψεις.
175. Στην κούρτην πλέον στο εξής, φίλε μου! μην πηγαίνεις,
176. διότι βλέποντες συχνά ν' ανεβοκατεβαίνεις,⁶
177. ο κόσμος είναι πονηρός κι ο Έρωσ σε τυφλώνει⁷
178. και όσον τον βαστάς κρυφόν, αυτός σε φανερώνει.⁸
179. Όθεν εάν και ακουσθεί (η τύχη μη θελήσει),
180. συμπεράνέ το μόνος σου το τι θ' ακολουθήσει.

⁵ 1818: το ότι

⁶ 1845, 1864: αναβοκαταβαίνης

⁷ 1845, 1864: τυφλώνει

⁸ 1845, 1864: φανερώνει

181. Ο Βασιλεύς με το να είν' υπόθεσις δική του,
182. σκληρώς θε να εκδικηθεί κατά την θέλησίν του.
183. Λοιπόν αυτή τη τολμηρά ιδέα του νοός σου,
184. φέρει σ' εσένα θάνατον και πάθη του πατρός σου.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

185. Ερωτόκριτος τον φίλον ήκουε με σιωπήν,
186. με κατήφειαν μεγάλην και με άκραν εντροπήν.
187. Ως αόμματος μη βλέπων και βουβός μην ομιλών,
188. παντελώς δεν απεκρίθη ούτε λόγον καν ψιλόν.
189. Μετ' ολίγην ώραν όμως το να απολογηθεί,
190. άρχισε μετά δακρύων και με στεναγμόν βαθύ.

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ ΤΩ ΠΟΛΥΔΩΡΩ

191. Καταλαμβάνω, αδελφέ, τον κόπον μου πως χάνω,
192. ότι στο ύψος, οπ' ο νους μ' απέταξε, δεν φθάνω.
193. Αν κυνηγήσω μάλιστα τον διαλογισμόν μου,
194. τετέλεσται, ας καρτερώ πλέον τον θάνατόν μου.
195. Επεριπλέχθην, δεν μπορώ την έξοδον να εύρω,
196. την βλάβην μου την θεωρώ και το κακόν ηξεύρω.
197. Το εννοώ πολλά καλά πως πρέπει να πασχίσω
198. με ύδωρ όσον τάχιστα την φλόγαν μου να σβήσω,
199. πριν φθάσει την ανάλαμψιν έξω να διαδώσει
200. και εκ του σκότους το κρυφόν εις όλους φανερώσει.
201. Κι εκείν' όπερ εκρύπτετο εις περιστάσεις τόσας,
202. έμβη εις χίλια στόματα και εις μυρίας γλώσσας.
203. Το εννοώ το άτοπον, πλην τι με χρησιμεύει,
204. αφού υπεδουλώθηκα κι ο Έρωσ με δεσμεύει;
205. Τι μ' ωφελεί εις το εξής πως έσφαλα να ξεύρω;
206. Ετράπην πλέον της οδού, δεν βλέπω να την εύρω.
207. Το λογικόν παραχωρεί κι η σύνεσις επίσης,
208. εξουσιάζει μου τον νουν του Έρωτος η κρίσις.
209. Σαΐται είν' οι λογισμοί, σημείον η καρδιά μου,
210. ασυμβιβάστως μάχονται εις τα εντόσθιά μου.
211. Όταν ο Έρωσ βούλεται και θέλει να νικήσει,
212. η γνώσις δεν είν' ικανή το να τον πολεμήσει.
213. Μεγάλην έχει δύναμιν τ' ολόγυμνον παιδίον,

214. τεντώνοντας⁹ το τόξον του, είναι πολλά ανδρείον.
215. Όπισθεν από κάλυμμα λεπτόν στέκει κρυφίως
216. και το κακόν που μελετά δεν φαίνεται τελείως.
217. Οδόν ευθείαν δεν πατεί, ανώμαλα βαδίζει
218. κι αντ'¹⁰ ύδατος δροσιστικού φαρμάκι μας ποτίζει.
219. Πολλοί ανδρείοι, φρόνιμοι και ηλικιωμένοι
220. κατά καιρούς του Έρωτος παίγνιον είχαν γένει.
221. Εσυλλογίσθην προ πολλού να κάμω ένα πάσο,
222. να λειψ' απ' το παλάτιον διά να την ξεχάσω.
223. Ως ιαματικόν αυτό στο πάθος μου μεγάλο
224. και πλέον ξύλα εις το πυρ επάνω να μηβάλω.
225. Κι εις άλλα επενόησα τον νουν να εμπερδεύσω,
226. το πάθος το ανίατον ίσως το θεραπεύσω.
227. Όπερ συλλογιζόμενος¹¹ μέγਾਲως με τρομάζει,
228. ψυχραίνονται τα μέλη μου, το σώμα μου ταραάζει.
229. Θαμπώνουσι τα μάτια μου, η όψις κιτρινίζει,
230. ιδρώτας ψυχομαχητού το πρόσωπον ραντίζει.
231. Θέλοντας να αποσυρθώ, ο Έρωσ με αμπώθει,
232. η φρόνησις με παραιτεί, το λογικόν δεν νιώθει.
233. Στοχάσου πώς ευρίσκομαι, ξαναστοχάσου πάλιν,
234. χωρεί πλέον διόρθωσις εις παρομοίαν ζάλην;
235. Η μεν αρχή ήτον μικρά και αφανή τα πάθη,
236. με τον καιρόν δε το μικρόν μεγάλον κατεστάθη.
237. Εθάρρουν στην ιδέαν μου, χωρίς να πλησιάζω,
238. πως με αρκεί να την θωρώ και να διασκεδάζω.
239. Ο έρωσ πλην ερρίζωσεν εις της καρδιάς τα βάθη
240. κι έρριψε κλάδους γέμοντας με φύλλα και με άνθη.
241. Οι οφθαλμοί με έφεραν εις την επιθυμίαν,
242. με βάδισμα βραδύτατον και με αργοπορίαν.
243. Και η βραδύτης με καιρόν κατήντησε ταχύτης,
244. το πυρ φυσώντας μυστικώς ο παις της Αφροδίτης.
245. Και ως από μικρόν αυγόν μικρόν πουλί εβγαίνει,
246. αδύνατον, ολόγυμνον κι αυξάνοντας προβαίνει,
247. και με καιρόν κάμνει πτερά, το σώμα μεγαλώνει,¹²
248. περιπατεί, χαμοπετά, τας πτέρυγας απλώνει.
249. Κι από μικρόν, αδύνατον, ως πρότερον εφάνη,
250. σώμα, πτερά και δύναμιν μετ' ου πολύ λαμβάνει.

⁹ 1845: τεντόνοντας, 1864: τεντόνωντας

¹⁰ 1818, 1845: ανθ'

¹¹ 1864: συλλογιζόμενον

¹² 1845, 1864: μεγαλώνει

251. Το όμοιον και εις εμέ διά την απραξίαν,
252. μικρά μεν έγινεν αρχή και με αψηφισίαν.
253. Πλην τώρα τόσην δύναμιν απέκτησε μεγάλη,
254. ώστε με εξουσίασε σχεδόν χωρίς να σφάλλει.
255. Μικρός σπινθήρ αψηφιστος, ον στάκτη τον σκεπάζει,
256. πώς βγάζει¹³ φλόγας ύστερον, καθένας το θαυμάζει.
257. Κι ολίγον κατ' ολίγον δε ως κάμινος ανάπτει,
258. το σώμα καίει, τυραννεί, το ψήνει και το βλάπτει.
259. Αυτά εγώ τα ήκουον να μοι τα λέγουν άλλοι
260. κι εις όμοια δεν ήλπιζα η γνώσις μου να σφάλλει.
261. Όμως εις βρόχον έξαφνα ευρέθηκα πιασμένος,
262. που ήτον στου προσώπου της το κάλλος κεκρυμμένος.
263. Κανένas δεν με έσφαλεν, ούτε παραπονούμαι,
264. στα πάθη μου τα πάνδεινα, υφ' ων δη τυραννούμαι.
265. Αλλά αυτός ο Έρωτας ειν' άσπονδος εχθρός μου
266. και πτέρυγας στους λογισμούς έδωκε του νοός μου.
267. Αυταί τον νουν στον Ουρανόν πετούν τον ανεβάζουν,
268. πλην καίονται εκ του πυρός ευθύς ως πλησιάζουν.
269. Και εν ταυτώ χωρίς πτερά κάτω ο νους γυρίζει
270. και είτα απ' τα χαμηλά στα υψηλά πτερίζει.
271. Ο νους δε πάλιν ήσυχος δεν μένει και να λείπει,
272. αλλά ευθύς κάμνει πτερά, πάλιν πετά στα ύψη.
273. Και πάλιν φθάνοντας το πυρ καίονται τα πτερά του
274. κι αμέσως απ' τα υψηλά τον ξαναρρίπτει κάτω.
275. Κι οσάκις φθάσει ν' αναβεί, το πυρ τον τριγυρίζει,
276. τας πτέρυγας του πυρπολεί και κάτω τον κρημνίζει.
277. Διό ματαίως αρ' ο νους εις τούτο κοπιάζει,
278. ότ' ο πυρφόρος Έρωτας εις τούτο τον βιάζει.
279. Όμως εγώ ενόσω ζω ποτέ δεν θέλω παύσει,
280. αν φθάσει και ολόκληρον εμέ να κατακαύσει.

ΠΟΛΥΔΩΡΟΣ ΤΩ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΩ

281. Φίλε μου, λέγει, πτέρυγας αν έκαμεν ο νους σου,
282. φέροντας τα αδύνατα στους διαλογισμούς σου,
283. πρόσεχε, έβγα απ' αυτήν, λέγω, την παραζάλην,
284. στα ύψη όπ' απέταξες, να μην πετάξεις πάλιν.
285. Και αν αι πτέρυγες ψηλά στο πυρ σε καταντώσι,
286. απόβαλέ τες, κόψε τες, να μη σε πυρπολώσι.
287. Το βλέπω πως σε πολεμούν εχθροί δύο¹⁴ μεγάλοι,

¹³ 1818: βάζει

288. ο ένας είν' ο Έρωτας και θέλησις η άλλη.
289. Ο Έρωσ έχει δύναμιν, το βλέπεις, το γνωρίζεις,
290. ομοίως και η θέλησις· λοιπόν τι τριγυρίζεις;
291. Τους λογισμούς σου δώξον διά να ησυχάσεις,
292. εις τα κυνήγια πήγαινε ίνα διασκεδάσεις.
293. Του παλατίου άπεχε, ποσώς μη συλλογείσαι
294. και ως μη ον την Αρετήν να μην την ενθυμείσαι.
295. Πρέπει εσύ ως γνωστικός αείποτε ν' απέχεις
296. κι εις πράγματα ανόμοια ελπίδας να μην έχεις.
297. Εις παρομοίαν μάλιστα υπόθεσιν μεγάλη,
298. ήτις εις γης τα βάραθρα ισχύει να σε βάλει,
299. τας συμβουλάς μου άκουσον, καθότι κινδυνεύεις
300. και μ' ατιμίαν θάνατον μη, φίλε μου! γυρεύεις.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

301. Τι αξίζει διά πάντα ένας φίλος αληθής!
302. Πώς απ' έναν τέτοιον φίλον ωφελείται ο καθείς!
303. Στην καρδίαν Ερωτοκρίτου έγιναν βαλσαμικά,
304. όλα τα του Πολυδώρου λόγια τα φιλικά.
305. Εις τους διαλογισμούς του έγινε μεταβολή,
306. εμετρίασε το πάθος• όθεν έτσι¹⁵ ομιλεί.

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ ΤΩ ΠΟΛΥΔΩΡΩ

307. Τα όσα είπες, φίλε μου! εις ταύτην την ημέραν,
308. τους λογισμούς μου έφερον εις στάσιν καλυτέραν.
309. Να απομακρυνθώ λοιπόν στερρώς αποφασίζω,
310. την κούρτην και τον Έρωτα πλέον να μη σκαλίζω.
311. Να εμποδίσω αίτια άπερ με τυραννούσι,
312. ει δυνατόν, τα μάτια πλέον μα μην τα ιδούσι.
313. Και αν αυτό δεν δυνηθώ διά να υπομένω,
314. ζωήν δεν θέλω άτιμον, εντίμως αποθαίνω.
315. Προκρίνω να με θάψοσι γονείς οι εδικοί¹⁶ μου,
316. παρά από την φυλακήν να έβγω μ' εντροπή μου.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

317. Εν τοσούτω εις την κούρτην άρχισε να μη πατεί
318. και την συμβουλήν του φίλου εύμορφα να την κρατεί.

---

¹⁴ 1818, 1864: δύω

¹⁵ 1818, 1864: έτζι

¹⁶ 1845, 1864: ιδικοί

319. Πλην εις όσα υπεσχέθη λάθος έκαμε πολύ,
320. επειδή ανησυχίαν είχε με υπερβολή.
321. Όταν άπαντας η νύκτα αναπαύ' η δροσερή
322. κι έκαστον πτηνόν εις ύπνον πάσχει τόπον να ευρεί,
323. έπαιρνε το όργανόν του και με βάδισμα βραδύ,
324. άντικρυς εις το Παλάτι πήγαινε να τραγωδεί.
325. (Έπαιζεν αυτός λαούτον, όργανον έν μουσικόν,
326. το οποίον είν' χαρίεν, εύλαλον, ερωτικόν.)
327. Το λαούτο προξενούσε θαυμασίαν ηδονήν,
328. εν ταυτώ συντροφευμένον και με εύηχον φωνήν.
329. Έλεγεν, εδιηγείτο τα του Έρωτος δεινά
330. κι ότι κατεπεριπλέχθη εις αυτά παντοτινά.
331. Την βραδιάν λοιπόν την πρώτην, μ' έναν ήχον λυπηρόν,
332. άρχισε να τραγωδήσει, πλην με μέλος λιγυρόν.

ΒΡΑΔΙΑ Α΄

Το Τραγούδι [Ξένον]

333. » Των χαρίτων σου το πλήθος όταν είδον, παρευθύς
334. εις το άκρον κατετρώθην κι έμεινα πολυπαθής.
335. » Κι εξ εκείνου πια στο στήθος δεν αισθάνομαι καρδιάν
336. αλλά μίαν σφοδροτάτην και ολέθριον φωτιάν.
337. » Κατατήκομαι απαύστως, αναλύω, ατονώ,
338. δίχως να ηξεύρω πόθεν αφορμή εξ ης πονώ.
339. » Ρύακας δακρύων χύνω· πλην πολλά ανωφελώς,
340. ότι δεν μπορούν να σβήσουν την φωτιάν μου παντελώς.
341. » Αχ! ελπίδα της ζωής μου, τρόπος δεν είναι μικρός,
342. να ελθεί στας ακοάς σου στεναγμός μου ο πικρός;
343. » Διά να ιδείς εκ τούτου, κάμινος τι δραστική
344. εις το άθλιόν μου στήθος διά πάντα κατοικεί.
345. » Αχ! λυπήσου· όμως ποιος; τι ολέθριον κακόν!
346. Αγνοώ τον ιατρόν μου και γυρεύω ιατρικόν.
347. Όθεν απελπίσου πλέον, κακορίζικη καρδιά,
348. ότι άσβεστος είν' πάντη η δική σου η φωτιά.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

349. Διασκέδασε την νύκτα όλην το να τραγωδεί,
350. το πουρνό δε είχε φύγει, μη κανένas τον ιδεί.
351. Ώμνυε και εις τον φίλον πως σχεδόν παντοτινά

352. άλλο τι¹⁷ να μη γυρεύει, μόν' μ' αυτά να απερνά.

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ ΤΩ ΦΙΛΩ ΤΟΥ

353. Φίλε μου! λέγει, στο εξής τραγούδια με λαούτον

354. θαρρώ να ιατρεύσωσι το πάθος το τοιούτον.

355. Με τ' όργανόν μου λέγοντας του πάθους την οδύνη,

356. με φαίνεται δροσίζομαι και η φωτιά μου σβήνει.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΦΙΛΟΝ ΤΟΥ

357. Τον ουρανόν δοξάζω και τον ευχαριστώ,

358. που εύρον έναν φίλον εις όλα του πιστό.

359. Αυτή η πίστις είναι αιτία ικανή

360. υγείαν να χαρίσει και τον ημιθανή.

361. Εσύ δεν συνηθίζεις¹⁸ ποτέ σου να φθονείς,

362. εκ τούτου και μαζί μου συμπάσχεις και πονείς.

363. Λοιπόν τον ευεργέτην Θεόν παρακαλώ,

364. να σοι εξαποστείλει αείποτε καλό.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

365. Ο Πολύδωρος θαρρώντας πως ομίλει σταθερώς,

366. ήλπιζε να απεράσει με τοιαύτα ο καιρός.

367. Όθεν καιροφυλακτούσε τρόπος πάλιν να ελθεί,

368. διά να τον καταπείσει παντελώς να αφεθεί,

369. τα τραγούδια να παύσει και εις άλλα να δοθεί

370. και τελείως εις τον νουν του έρωτας να μην ελθεί.

371. Στην περιδιάβασίν του ταύτην δεν τον ενοχλεί,

372. αλλ' ως φρόνιμος φυλάττει εν καιρώ την συμβουλή.

373. Δεν τον άφηγε τελείως κατά μόνας να σταθεί,

374. πάντοτε μαζί του ήτον και παντού ακολουθεί.

375. Την ανάπαυσιν του φίλου αγαπά και λακταρεί,

376. πάντοτε τον συμβουλεύει, πάντα τον παρηγορεί.

377. Εις τον ίδιον ουν τόπον και εις τον αυτόν καιρόν,

378. εκ δευτέρου πάλιν ήλθε και εις σκότος ζοφερόν.

379. Έλυσε την σιωπήν του κι άρχισε να τραγωδεί·

380. μετά ταύτα εκ της λύπης όλος πλέον απανδεί.

ΒΡΑΔΙΑ Β΄

---

¹⁷ 1818, 1845: το

¹⁸ 1818: συνεθίζεις

Το Τραγούδι [Ξένον]

381. » Τρεξατ', Έρωτες, ελάτε, πάρτε βέλη και φωτιές
382. κι ανίσως αγαπάτε,
383. να! το στήθος μου κτυπάτε μ' αναμμένες σαΐτιες.
384. » Μια καρδιά απηλπισμένη, αχ! τι θέλει πια να ζει,
385. ζώσα¹⁹ άλλο τι κερδαίνει,²⁰
386. παρά θέατρον να γένει των παθών όλων μαζί;
387. » Όταν Ζέφυροι φυσούνε, σ' αυτήν μόνην καύσις είν',
388. ότι όλα αγαπούνε
389. τα στοιχεία να ορμούνε μ' άκραν κατ' αυτής ορμήν.
390. » Κι όταν Ήλιοι ανατέλλουν πανταχού θερμοί λαμπροί,
391. εις εκείνην μον' δεν θέλουν
392. την ακτίνα τους να στέλλουν, κι αν την στείλουν²¹ είν' ψυχρή.
393. » Εις λιμένα ναυαγίζει και²² διψά στους ποταμούς,
394. πανταχού το παν γογγύζει,
395. απειλεί και μουρμουρίζει με σκληρούς φοβερισμούς.
396. » Εις αυτήν την δυστυχίαν φύσις έγιν' άλλη μια
397. και ποιότης²³ και ουσία,
398. και με άκραν εξουσία τυραννεί με απονιά.
399. » Το λοιπόν τι καρτερείτε, Έρωτες, παρακαλώ;
400. μήπως τάχα και θαρρείτε
401. πως ν' αλλάξητε μπορείτε το κακόν εις το καλό;
402. » Αχ! μην πάσχετε ματαίως, μη, παρακαλώ, ποσώς,
403. ότι είναι ο γενναίος,
404. ο τροχός ο πάντα νέος, κολλημένος σαν κισσός.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

405. Στα παραπονέματά του εσπαράττοντο καρδιές
406. και οι στίχοι του στα στήθη έσπαναν ως σαΐτιες.
407. Μία χειρ τεχνικωτάτη²⁴ και αγγελική φωνή,
408. κατ'²⁵ αισθαντικήν καρδίαν παραχρήμα ατονεί.
409. Γλυκυτέραν συμφωνίαν δεν την ήκουσε κανείς,
410. απ' εκείνην του οργάνου και ευστρόφου του φωνής.

---

¹⁹ 1864: ζώσσα

²⁰ 1818: καρδαίνει

²¹ 1818: στείλλουν

²² 1845, 1864: να

²³ 1818: πιότης

²⁴ 1864: τεχνικωτάτη

²⁵ 1818: καθ'

411. Φθάνουσα δε η ημέρα παρ' ἐλπίδα προς ποινήν,
412. ἐφυγεν ἀπό τον τόπον που του ἔδιδ' ἡδονήν.
413. Καὶ τὴν ἐπελθούσαν νύκτα πάλιν ἐφθασεν ἐκεῖ,
414. πάλιν παίζει τραγωδώντας μ' ἓνα μέλος πιο γλυκύ.

ΒΡΑΔΙΑ Γ΄

Το Τραγούδι [Ξένον]

415. » Εἰς τὴν πρώτην θεωρίαν τῆς ωραίας σου μορφῆς,
416. ἐνίωσα με ἀπορίαν,
417. νὰ μ' ἀρπάξεις τὴν καρδίαν καὶ νὰ μένω κατηφής.
418. » Καὶ τὸ αἷμα μου ν' ἀνάπτει, νὰ παγώνει ἐν ταυτῷ,
419. ἡ μορφή μου νὰ ἐξάπτει,
420. τὸ κορμί μου νὰ ταράττει καὶ νεκρός νὰ καταντῶ.
421. » Μία γλυκιάν λιποθυμίαν σ' ὅλον τὸ αἰσθαντικόν
422. κι εἰς τὰ φλέβας μου δε μίαν
423. ἡδονῆς πλήρη φωτίαν κι ἀνατρίχισμα γλυκόν.
424. » Ἐχεις, ἔχεις τὰ πρωτεία, δὲν τὰ' ἀρνεῖται πια κανεὶς,
425. ἡ δική σου εὐμορφία,
426. ὡς ἀγγελικὴ καὶ θεία, πασῶν εἶναι κορωνίς.
427. » Αενάως θριαμβεύεις με τες ζωηρές ματιές
428. εἰς τὸν κόσμον βασιλεύεις,
429. με τὴν ὄψιν σου τοξεύεις καὶ λαβώνεις τες καρδιές.
430. » Μ' ἓνα βλέμμα σου σκοτώνεις, μ' ἓναν ἦχον τῆς φωνῆς,
431. πάλιν τοὺς ἀναζωώνεις
432. καὶ τοὺς πόνους τῶν σηκώνεις μ' ἓνα γέλιον ἡδονῆς.
433. » Ὅθεν καὶ σε διορίζουν, σε κηρύττουν εἰς τὴν γῆν,
434. Ἀφροδίτην σε γνωρίζουν,
435. στέφανον σοὶ ἐγχειρίζουν, ὡς τῆς καλλονῆς πηγὴν.
436. » Καὶ οἱ Ἔρωτες γνωρίζουν τὴν μητέραν τῶν εὐθύς,
437. μ' εὐφροσύνην τριγυρίζουν
438. καὶ με ἐκπληξιν τσιρίζουν, νὰ! ωραία ἀληθής.
439. » Διὰ τοῦτο παρ' ἐλπίδα ἐφθασα νὰ το δεχθῶ,
440. ἀπ' τὴν ὥραν που σε εἶδα,
441. στὴν γλυκιά σου αλυσίδα διὰ πάντα νὰ σταθῶ.
442. » Κι ἕως ὅτου νὰ ἐκπνεύσω πρόσωπόν σου τὸ γλυκύ,
443. σκλαβωμένος νὰ λατρεύσω
444. καὶ ποτὲ νὰ μὴ σαλεύσω τὴν ψυχὴν μου ἀπ' ἐκεῖ.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

445. Με αὐτὰ παρηγοροῦσε τὴν θλιμμένην τοῦ ψυχὴν

446. και βεβαίως εθαρρούσε των δεινών ανακωχήν.
447. Και ο Βασιλεύς ακούει κατά τύχην την φωνήν,
448. μετά και της Βασιλίσσης και λαμβάνουν ηδονήν.
449. Κατεθαύμαζον κι οι δύο²⁶ πόσον τραγωδεί γλυκά,
450. πώς εντέχνως παριστάνει πάθη τα ερωτικά.
451. Τα τραγώδιά του όμως ήδιστα στην Αρετήν
452. ήσαν, ότι την βαστούσαν κάθε νύκτα ξυπνητήν.
453. Και δεν έπαυε να λέγει, ω Θεέ, τι ηδονή!
454. άρα είν' θνητού ανθρώπου η γλυκιά αυτή φωνή;
455. Ήτις άναψεν εις τόσον της καρδιάς μου τον καημό,
456. ώστε και την ακοήν μου να πιστεύσω δεν τολμώ.
457. Αυτός άνθρωπος δεν είναι, αλλ' είν' ένας Θεός,
458. όστις θέλει και ταράττει τα δυνάμεις του νοός.
459. Όθεν είχε παραδώσει την αθάαν της ψυχήν
460. εις την ηδονήν εκείνην, με μεγάλην προσοχήν.
461. Εν ω δ' άρχιζε να φέγγει και η νυξ ν' απολεσθεί,
462. κι ο τραγωδιστής αμέσως έφυγε μη γνωρισθεί.
463. Την ακόλουθον δε νύκτα ήλθε πάλιν ως εχθές
464. κι άρχισε να τραγωδήσει μ' ένα ήθος εμπαθές.

ΒΡΑΔΙΑ Δ΄

Το Τραγούδι [Ξένον]

465. » Ζέφυρε, όταν το στήθος της θεάς μου το ιδείς,
466. μη δροσιστικά φυσήσεις, αλλά ως πυροειδής.
467. » Κι αν σε πει πως δεν δροσίζεις, μόνον καίεις σαν φωτιά,
468. στεναγμός, ειπέ, πως είσαι από μιαν πιστήν καρδιά.
469. » Πλην χωρίς να φανερώσεις ποια καρδιά δυστυχής
470. ρίπτει φλόγας τόσον πλήθος εκ πυρκαϊάς ψυχής.
471. » Αχ! και τίναξε την δρόσον, την γλυκιάν κάθε αυγήν
472. ιλαρώς εις τους κρουνούς της· κι αν ειπεί, πρέπει στην γην,
473. » είν' ροαί δακρύων, πε την, όπου πάντοτε σχεδόν,
474. ως από νεφέλης τρέχουν δι' αυτά ποταμηδόν.
475. » Και των αηδόνων έτι να αυξήσεις τον κλαυθμόν,
476. ρίπτοντας πλην τον δικόν τους φυσικόν ταλανισμόν.
477. » Κι ας κηρύττουν τον δικόν μου, με οικτρότητα πολλήν,
478. ίσως ταύτην την καρδίαν φέρουν εις μεταβολήν.
479. » Συ δ' αν ίσως την θεάν μου την ιδείς να λυπηθεί,
480. έλα πε το την καρδιά μου, ίσως παρηγορηθεί.

---

²⁶ 1818, 1845: δύο

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

481. Ἐκθαμβος ὅλην την νύκτα ἤκουεν ἡ Ἀρετή
482. κι ἀπορούς' ἡ μελωδία πόθεν ἐρχεται²⁷ αὐτή.
483. Εστοχάζετο μακρόθεν, μ' ἓνα βλέμμα τῆς γλυκόν,
484. πλὴν το σκότος δὲν ἀφίνει νὰ ἰδεῖ παραμικρόν.
485. Τὸν τραγουδιστὴν μὲ πόνον, πλεόν, ἤκουεν αὐτή,
486. τὶς νὰ εἶναι συλλογείται ὅλην νύκτα ξυπνητή.
487. Καὶ εἰς τὰ τραγούδιά τοῦ καθιδύνετο πολλὰ,
488. μὴν ἡξεύρουσα ὁ Ἔρως πῶς κτυπά ὅταν γελά.
489. Ὅθεν ἤγειραν οἱ ἤχοι εἰς²⁸ τῆς νέας τὴν ψυχὴν
490. μίαν ἀνακατωμένην ἐκπληξιν καὶ ταραχήν.
491. Εἰς τὴν συντροφίαν ὁμως, ἡ τροφὸς τῆς Ἀρετῆς,
492. Ευφροσύνη τ' ὀνομά τῆς, ἦτον πάντα μετ' αὐτῆς.
493. Τῆς μητρὸς ἐπεῖχε τόπον εἰς αὐτὴν ὡς γνωστικὴ,
494. ἦτον ἄξια, τιμία, παλαιὰ οἰκιακὴ.²⁹
495. Διὰ τοῦτο ἡ νεανὶς εἰς αὐτὴν εἶχ' ἀφεθεῖ
496. ἀπὸ τοὺς γεννήτοράς τῆς, τὸ νὰ περιποιηθεῖ.
497. Μετ' αὐτῆς λοιπὸν ὁμίλει διὰ τὸν τραγουδιστὴν,
498. ὅστις νύκτα τραγωδοῦσε μ' ἀρμονίαν θαυμαστήν.
499. (Λέγει) ἤκουσες, δαδά μου, τὲς φωνές πλέον καθαρές;
500. Τὶ γλυκύτης μελωδίας! Τὶ ἡδονικὲς φθορές!
501. Ποίαν εἶχον ποικιλίαν! Ποῖον μέλος θελκτικόν!
502. Δὲν εἶν' φύσεως ἀνθρώπου, ἀλλὰ δῶρον θεϊκόν.
503. Φεύγουσα λοιπὸν ἡ νύκτα, ἐρχομένης τῆς αὐγῆς,
504. φεύγει κι ὁ τραγουδιστὴς μᾶς μετὰ ἄκρας οἰμωγῆς.
505. Εἰς τὸ πέλαγος τῆς λύπης ὅλως πλέον ναυαγών,
506. μένει ὅλην τὴν ἡμέραν τὸ λαούτον τοῦ ἀργόν.
507. Παρελθούσης τῆς ἡμέρας, ἦλθε νύξ ἡ ζοφερά,
508. τῷ Ἐρωτοκρίτῳ πάλιν προξενήσασα χαρά.
509. Ὅστις ἀρχισε συμφώνως μὲ τὸ μέλος τῆς φωνῆς
510. νὰ κτυπά τὸ ὄργανόν τοῦ μετὰ ἄκρας ἡδονῆς.

ΒΡΑΔΙΑ Ε΄

Τὸ Τραγούδι [Ξένον]

511. » Εἰς τὰς ἀκοάς πότε θε νὰ φθάσουν, Οὐρανέ;
512. Πότε θ' ἀκουσθούν σ' ἐσένα αἰ οἰκτραί μου αἰ φωναί;

²⁷ 1845: εἰρχετο, 1864: ἤρχετο

²⁸ 1845: ἐκ

²⁹ 1818: οἰκειακὴ

513. Έως πότε δεν κοιτάζεις; Έως πότε δεν ακούς
514. τους εκ βάθους στεναγμούς μου, φανερούς και μυστικούς;
515. » Δίκαιος αφού δεν είσαι, μα καν ούτε ευμενής,
516. πού είναι ο χαρακτήρ σου; Αχ! φρυάττει πια κανείς.
517. » Δεν φωνάζω παραλόγως, ώστε να ενοχληθείς,
518. κάμε προσοχήν ολίγην, ίνα πληροφορηθείς.
519. » Δεν ζητώ ωσάν τους άλλους, πλούτη, δόξας και τιμάς,
520. δεν αδημονώ εις τέτοια, αν εκείνους προτιμάς.
521. » Ό,τι³⁰ νιώθω πως οι άλλοι μεριτάρουν κι αποκτούν,
522. τα καλά που υποθέτουν,³¹ απ' τες χάρες τα πλουτούν.
523. » Εγώ θέλω να σε έλθει μιαν φοράν στην ακοήν,
524. πως πειράζομαι να ζήσω βιασμένος μιαν ζωήν,
525. » που δικαίως δεν την θέλω και την έχω πια φρικτήν,³²
526. από όλα τ' άλλα πάθη κι απ' την κόλασιν αυτήν.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

527. Όταν εις τοιούτον τρόπον τραγωδούσ' ο εμπαθής,
528. καθώς τον υπαγορεύει μια καρδιά πολυπαθής,
529. έκαμνεν η μελωδία 'κείνη η αγγελική,
530. όλα τα του παλατίου μέρη ν' αντηχούν εκεί.
531. Η δε Αρετή θαρρούσεν ότι πως πραγματικώς
532. τα τεράστι' αληθεύουν, όσα λέγουν μυθικώς.
533. Όσπερ και εις τον Ορφέα, ότι η ποιητική
534. στην λαμπράν ανταποδίδει αδελφήν της μουσική.
535. Έκθαμβος, τεταραγμένη, δεν κοιμάται παντελώς,
536. τα τραγούδια σχεδιάζει, λελεγμένα εμμελώς.
537. Εξ αυτών δε όσα είχαν ηδονήν ξεχωριστήν,
538. τά 'γραφε, τα 'ποστηθούσε, με μιαν κλίσιν θαυμαστήν.
539. Διά των οποίων τούτων και ο Έρωσ μυστικά
540. άρχισεν ευθύς μακρόθεν να τοξεύει τεχνικά.
541. Και χωρίς αυτή να βλέπει Ερωτόκριτον ποσώς,
542. στην καρδιάν της αναρτάται, ως εκ δένδρου ο κισσός.
543. Εξυπνούσε την δαδά της, μετ' αυτής να ομιλεί,
544. επειδή χωρίς να ξεύρει, ένα τι την πυρπολεί.
545. Της ροδοδακτύλου πάλιν επελθούσης χρυσαυγής,
546. έπιασεν αυτός τον δρόμον της συνήθους του φυγής.
547. Και οπότεν η μουντάδα της νυκτός η σκοτεινή

---

³⁰ 1845, 1864: Ότι

³¹ 1818: υποθέτουν

³² 1818: φρικτήν

548. στον Ορίζοντα εχύθη, πάλιν ήλθε να φανεί.
549. Κι άρχισε να τραγωδήσει με ειρμόν τόσον ηδύ,
550. ώστε και αυτά τ' αηδόνια τα κατέσταιν' αηδή.

ΒΡΑΔΙΑ ΣΤ΄

Το Τραγούδι [Ξένον]

551. » Αν τα ρόδα σε ιδούνε,
552. κινδυνεύουν να χαθούνε,
553. να σβησθούν, να μαρανθούνε
554. κι όψις πλέον δεν τα μένει, μον' χλωμίζουν παρ' ευθύς.
555. » Και οι κρίνοι κιτρινίζουν
556. και νεκρούμενοι μαυρίζουν,
557. να κλονίζονται αρχίζουν
558. κι η ζωή των η σβησμένη στεναγμούς βγάζει βαθείς.
559. » Και το δένδρον το πιο νέον
560. και πιο εύοσμον, ωραίον,
561. ευθαλές, πολλά ακμαίον,
562. σαν σε δει, ευθύς στραβώνει,³³ κάμπτει, γίνετ' αηδές.
563. » Τα αηδόνια σωπαίνουν,
564. σαν βουβά δεν συντυχαίνουν
565. και ο φθόνος τα σκοτώνει, χάνουν πλέον τες ωδές.
566. » Εγώ πώς το υπομένω;
567. πώς θυσία να μη γένω;
568. αφού πάντοτε παθαίνω
569. τυραννίαν πάντα άλλην και δεινά πολλά μαζί;
570. » Κι αφού μια ματιά σου μόνη,
571. παρευθύς το παν σκλαβώνει
572. κι όταν θέλει το σκοτώνει
573. κι όταν θελεί, αυτή πάλιν ευθύς κάμνει κι αναζεί;

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

574. Η των τραγουδιών γλυκύτης έθελγε την Αρετήν,
575. εδεσμείτο η καρδιά της με μιαν άλυσον³⁴ λεπτήν.
576. Το πολλά πουρνό ξυπνούσε, χωρίς να αναπαυθεί·
577. πού ανάπαυσις; Πού ύπνος εις αυτήν να ευρεθεί;
578. Τον συνήθη στολισμόν της στο εξής και αμελεί,³⁵
579. λογισμοί την τυραννούσιν, έρωτα αναπολεί.

³³ 1845, 1864: στραβώνει

³⁴ 1818: άλυσσον

³⁵ 1845: απελεί

580. Ως τροφήν την αὔπνιαν, άνεσιν τους λογισμούς
581. είχε και χωρίς να θέλει ἔζει με περισπασμούς.
582. Η δαδά της δε εις ταύτα πάντα αδιαφορεῖ
583. και η Αρετή να πέσει σ' ἔρωτα δεν το θαρρεῖ.
584. Διά τούτο να σχολάζει εις αυτά την παραιτεῖ
585. και να περιδιαβάζει χωρίς να την νουθετεῖ.
586. Ηούς δ' υποφαινομένης, των κρυπτών ξεσκεπαστής,
587. εσιώπησε και φεύγει πάλιν ο τραγουδιστής.
588. Την δε επελθούσαν νύκτα φθάνει πάλιν παρευθύς,
589. βυθισμένος εις την λύπην και εις άκρον κατηφής.
590. Και της σιωπής τον κόμπον edιέλυσαν εκεί
591. του οργάνου του οι φθόγγοι οι παραπονετικοί.

ΒΡΑΔΙΑ Ζ'

Το Τραγούδι [Ξένον]

592. » Εις λαβύρινθον εμβήκα και δεν έχω εβγαλμόν,
593. το πως χάνομαι, το έχω βέβαιον προ οφθαλμών.
594. » Οδηγός κανείς δεν είναι, πώς λοιπόν να λυτρωθώ;
595. Και εις τι πια να ελπίσω πως εγώ δεν θα χαθώ;
596. » Περιφέρομαι αθλίως, τριγυρίζω σαν τρελός
597. και ελπίδα πια δεν έχω σωτηρίας παντελώς.
598. » Όλα τα δεινά συντρέχουν, με μιαν σύμπνοϊαν κοινήν,
599. εις αφανισμόν δικόν μου, τιμωρίαν και ποινήν.
600. » Δεν είν' είδος δυστυχίας που ευρίσκεται στην γην,
601. να μην έχει εις εμένα την αρχήν της και πηγήν.
602. » Κι αν ευδαιμονίας τύχει ελπιδίτσα να φανεί,
603. η κακεντρεχής μου τύχη με την κάμνει αφανή.
604. » Πού λοιπόν μοι μένει πλέον σωτηρίας η ελπίς,
605. πού της τύχης μου το άστρον είναι βάσις και κρηπίς
606. » όλων των δεινών που πάσχω μ' ακροτάτην σιωπήν,
607. την οποίαν να φυλάζω είχα κλίσιν και ροπήν;
608. » Και αυτή που πάσχω τώρα, είν' μεγάλη συμφορά,
609. δεν την έπαθα ποτέ μου, μήτ' ηκούσθ' άλλην φορά.
610. » Είναι δυνατόν μια τέτοια μυστική να φυλαχθεί,
611. όπου καίει την καρδιάν μου; Όθεν πρέπει να χαθεί.
612. » Σιωπή είν' ματαιότης, μ' έρχεται να τρελαθώ
613. κι ώρες ώρες πια κοντεύω απ' την λύπην να χαθώ.
614. » Τες φωνές εγώ θα βγάλω³⁶, θα το πω πια παστρικά,
615. τέλος πλέον πρέπει να 'χουν τα δικά μου τα κακά.

³⁶ 1818: βλάγω

616. » Κι όταν πω τα βάσανά μου, και αι πέτραι συμπονούν
617. και τα άγρια θηρία με λυπούνται, με πονούν.
618. » Όθεν πλέον δεν πιστεύω άνθρωπος να ευρεθεί,
619. να ακούσει τα δεινά μου και να μη με λυπηθεί.
620. » Ίσως έβρω και κανέναν με καρδιάν τρυφεράν,
621. που την λύπην της καρδιάς μου μεταβάλει εις χαράν.
622. » Και ο άθλιος γλιτώσω από τέτοιαν συμφοράν,
623. που ομοία δεν συνέβη εις εμέ καμιάν φοράν.
624. » Μα τι λέγω; Τι φωνάζω; Βέβαια παραφρονώ
625. κι απ' το πάθος ο καημένος δεν ηξεύρω τι φρονώ.
626. » Ποιος μπορεί να θεραπεύσει τέτοιον πάθος φοβερόν,
627. που με κατακυριεύει αρκετόν σχεδόν καιρόν;
628. » Θεραπείαν μη προσμένων, τι ματαίως πια λαλώ;
629. Διατί τον θάνατόν μου δεν ζητώ, δεν προσκαλώ;
630. » Έλα θάνατε καημένε, ευσπλαχνίσου³⁷ καν εσύ,
631. πάρε έναν που δεν θέλει την ζωήν οπού μισεί.
632. » Τι με ωφελεί να είμαι εις τον κόσμον τον ψευδή,
633. εν ω φαίνοντ' εις εμένα όλα πλέον αηδή;
634. » Δεν αισθάνομαι καμιάν εις τον κόσμον ηδονήν
635. κι εκατήντησα να είμαι άλαλος χωρίς φωνήν.
636. » Μα και συ βλέπω, καημένε, πως διστάζεις,³⁸ δυστροπείς.³⁹
637. βέβαια θε να σ' ακούσω παστρικά να με ειπείς,
638. » πως στον άδην δεν με θέλεις· γιατί βέβαια εκεί
639. συμφορά καμιά δεν είναι ως αυτή αισθαντική.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

640. Εις τοιούτον τρόπον ούτος τραγωδώντας θελκτικώς,
641. κατεθλίβετο εις άκρον κάθε νους αισθαντικός.
642. Η μελίρρυτος εκείνη και Σειρήνιος φωνή
643. προξενούσε στις καρδιάς θάνατον με ηδονή.
644. Τα τραγούδια να ακούει αγαπούς' η Αρετή
645. και πως Έρωσ την πληγώνει δεν ησθάνετο αυτή.
646. Μ' αναστεναγμούς περνούσεν, αγνοούσα διατί
647. κι όλην της την ευτυχίαν την θαρρούσε περιττή.
648. Και τον λογισμόν εκείνον άφησε να ριζωθεί,
649. ώστε εις το μετά ταύτα έφθασε να προδοθεί.
650. Όθεν ο σπινθήρ ηυξήνθη εις μιαν φλόγα δυνατήν,

³⁷ 1818: ευσπλαχνίσου

³⁸ 1818, 1845: διστάζεις

³⁹ 1818, 1845: δυστροπείς

651. αφεθείς μ' αψηφησίαν τότε απ' την Αρετήν.
652. Γλυκυτάτην εθαρούσεν της νυκτός την ηδονήν
653. και εξ εναντίας πάλιν την ημέραν ως ποιήν.
654. Εν τοσούτω πλησιάζον το λαμπρόν φως να ελθεί
655. και το της νυκτός ζοφώδες πλέον να διαλυθεί,
656. ανεχώρησε συντόμως τότε κι ο τραγουδιστής,
657. να φροντίσει διά ύπνον· πλην κοιμάτ' ο εραστής;
658. Εν τω μεταξύ δε τούτων, και ο Βασιλεύς ποθεί
659. να γνωρίσει και να μάθει της νυκτός τον εμπαθή.
660. Και συμπόσιον μέγαλον έκαμε να συναχθούν,
661. προσκαλώντας στο παλάτι άπαντας να ευφρανθούν.
662. Και με τους λοιπούς θαρούσε πως κι αυτός θέλει ελθεί,
663. στην ξεφάντωσιν εκείνην, διά να συνευφρανθεί.
664. Πλην εις μάτην, ελανθάσθη, έσφαλεν εις τον σκοπόν,
665. επειδή ο νέος ήτον άλαλος και σιωπών.
666. Φανερά να τον γνωρίσουν, δεν το ήθελεν αυτός,
667. την παρηγοριάν να χάσει κι ηδονήν την της νυκτός.
668. Εις παράμερον δε τόπον, με σεμνότητα πολλήν,
669. εις τον φίλον του πλησίον κάθισε με συστολήν.
670. Και ενίοτε ο φίλος έρριπτε ματιάν κρυπτήν,
671. ως υπαγορεύει Έρωσ, κι έβλεπε την Αρετήν.
672. Τόσην δε στενοχωρίαν εδοκίμαζεν⁴⁰ αυτός,
673. ώστε ώρες ήτον κρύος, κι ώρες σαν φωτιά ζεστός.
674. Έρχονται οι καλεσμένοι, κάθε ένας ευθυμεί
675. και η Αρετή προσμένει, με χαράν επιθυμεί
676. τον τραγουδιστήν να ακούσει, διά να φανερωθεί,
677. επειδή την τυραννούσε, ποιος είν' να γνωρισθεί.
678. Αρχισαν να τραγωδήσουν μετ' οργάνων εκλεκτών,
679. πλην ο Βασιλεύς ακούων, έλεγε καθ' εαυτόν:
680. «Βλέπω, της νυκτός δεν ήλθεν ο τραγουδιστής εδώ
681. και η περιέργειά μου είν' πολλή να τον ιδώ».
682. Προσοχήν μεγάλην είχε στους τραγουδιστάς αυτός,
683. πλην πολλά μακράν απείχον απ' εκείνον της νυκτός.
684. Του πατρός της δε πλησίον κάθητο η Αρετή
685. κι ήκουε χωρίς να νιώθει ηδονήν ποσώς αυτή.
686. Της νυκτός δε εις τον νουν της του καλού τραγουδιστού
687. σχεδιάζει την εικόνα, αφανούς και μη γνωστού.
688. Επειδή ωσάν εκείνον δεν ηκούετο κανείς,
689. ή να τον παρομοιάζει εις το μέλος της φωνής.

---

⁴⁰ 1864: εδοκίμασεν

690. Φθάνουσα λοιπόν η νύκτα, το συμπόσιον ευθύς
691. έπαυσεν, επαναστρέφων εις τον οίκον του καθείς.
692. Πλην ο Βασιλεύς εις άκρον σκέπτεται και απορεί
693. τον τραγουδιστήν εκείνον τίνι τρόπον να ευρεί.
694. Ένα μέσον εστοχάσθη, πλην διαφορετικών
695. κι ώστε να το εκτελέσει, το βαστούσε μυστικόν.
696. Εν ταυτώ αμέσως φέρει στρατιώτας εκλεκτούς,
697. δέκα άνδρας της αυλής του και προστάζει εις αυτούς
698. το να πάρουν τ' άρματά των και ησύχως να φερθούν,
699. εις αρμόδιον έν μέρος να πηγαίνουν να κρυφθούν.
700. Ως δε ήθελαν ακούσει τον τραγουδιστήν εκεί,
701. το λαούτον του να παίζει με φωνήν ηδονική,
702. να ομήσουν κατ' εκείνου μετά προσοχής καθείς,
703. να τον πιάσουν φέροντές τον στο παλάτιον ευθύς.
704. Όθεν φεύγουν και οι δέκα, τρέχουν πλέον να κρυφθούν,
705. τον τραγουδιστήν προσμένουν, να ελθεί επιποθούν.
706. Μετ' ολίγην ώραν βλέπουν, εις το σκότος της νυκτός,
707. να φανεί μετά του φίλου κι ο τραγουδιστής αυτός.
708. Καθ' ην άρχισε το μέλος της γλυκείας του φωνής,
709. παίζοντάς το όργανόν του μετά άκρας ηδονής.

ΒΡΑΔΙΑ Η΄

Το Τραγούδι [Ξένον]

710. » Τρέξατ', ερασταί, να δείτε ένα στήθος δυστυχές,
711. που αν ίσως και τρωθείτε,
712. παρευθύς να θυμηθείτε παθών τέτοιων εποχές.
713. » Δείτε μίαν τυραννίαν, που δεν είναι δυνατόν,
714. εις καμιάν άλλην καρδιά
715. να συνέβη παρομοία και με τρόπον τον αυτόν.
716. » Κάθε ένας, οστις τρέχει, σαν τρελός απ' τα δεινά,
717. δάκρυα εκείνος έχει;
718. Που τη φλόγα του να βρέχει και να μην τον τυραννά;
719. » Κι απ' τα μύριά του πάθη, τα ανίατα αυτά,
720. άνεσιν λεπτήν καμίαν
721. και ολίγην ησυχίαν με αυτά να αποκτά;
722. » Κλαίοντας εκείνος, σβήνει καν τη φλόγα την πολλήν;
723. Ειδέ, καν δεν την αφήνει
724. μεγαλύτερη να γίνει, κόπτει την υπερβολήν;
725. » Πλην κι αυτή η θεραπεία των δακρύων η σκληρά,

726. όπου είν' απελπισία,⁴¹
727. φαίνεται μια τυραννία, θεραπεία μιαρά.
728. » Και αυτή η οργισμένη (ωχ, κοντεύω να χαθώ)
729. είν' σ' εμέ εμποδισμένη
730. κι απ' τα μάτια μου χαμένη, τώρα όπου την ποθώ.
731. » Επειδή και είναι τόση της καρδιάς μου η φωτιά,
732. που κοντεύει και να σώσει,
733. να ξηράνει, να στεγνώσει ως και την σταλαγματιά.
734. » Πλην αν τύχει κι αποκτήσω και σταλαγματιά καμιά,
735. πείτε με πώς να την χύσω,
736. που φοβούμαι να μη σβήσω τότε' αυτήν την ζωγραφιά;
737. » Όπου είν' ζωγραφισμένη εις τα μάτια μου αυτά
738. κι όπου δάκρυον προσμένει
739. και καθώς το δει εβγαίνει, φεύγει παρευθύς, πετά;
740. » Λοιπόν, πέτε, πώς να σβήσω φωτιάν τόσον δυνατή
741. κι αν την σβήσω, πώς να ζήσω
742. και, αν ζήσω, πώς ν'⁴² αφήσω να με καίει πάντ' αυτή;

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

743. Την βραδιάν αυτήν εις τόσον ήλθεν ενθουσιασμόν,
744. ώστε όλους τους τυχόντας εκκινούσεν εις κλαυθμόν.
745. Σαν αηδόνη κελαδούσεν η γλυκεία του φωνή,
746. ως εις οίκτον και τας πέτρας ημπορούσε να κινεί.
747. Τα μεσάνυκτα παρήλθον κι επλησίαζ' η αυγή,
748. όθεν έμελλε να πιάσει πάλιν ούτος την φυγή.
749. Πλην αμέσως παρ' ελπίδα, φανερώνονται εκεί
750. και οι δέκα κεκρυμμένοι, άνθρωποι βασιλικοί.
751. Ερωτόκριτος δε τούτους αιφνιδίως⁴³ να ιδεί,
752. εσιώπησ' εν τω άμα κι έπαυσε να τραγωδεί.
753. Και κτυπώντας εις μιαν πέτραν το λαούτον του αυτό,
754. το σκορπά συντρίβοντάς το εις κομμάτια εκατό.
755. Κι εν ταυτώ τον φίλον λέγει: ιδού πλέον ο καιρός,
756. αδελφέ, ν' αντισταθόμεν και οι δύο ισχυρώς.
757. Η ανδρεία μας απόψε πρέπει να φανερωθεί
758. και χωρίς να δειλιάσεις βάλε χέρι στο σπαθί.
759. Επειδή εγώ προκρίνω μάλλον να θανατωθώ,
760. παρά εις τον Βασιλέα ζων να παρρησιασθώ.

---

⁴¹ 1818, 1845: απελπησία

⁴² 1818, 1845: αν

⁴³ 1818, 1845: αιφνηδίως

761. Ἦξευρε αυτούς που βλέπεις αιφνιδίως να φανούν,
762. απ' τον Βασιλέα ήλθον, να με πιάσουν το φρονούν.
763. Το συμπόσιον που ήτον στο παλάτιον εχθές,
764. δι' εμένα είχε γίνει, να το έχεις αληθές.
765. Διά τούτο δεν το στέργω ζωντανός να πιασθώ,
766. πολεμώντας θ' αποθάνω κι όχι να παραδοθώ.
767. Το λοιπόν κοντά μου στάσου, διά να βοηθηθώ
768. κι εις τον άδην δεν πηγαίνω, δίχως να εκδικηθώ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

769. » Η ζέσις η ερωτική, αν φθάσει να θυμώσει,
770. εις τόσον είν' ορμητική,
771. που κάθε πνεύμα εξαρκεί να το κατατροπώσει.
772. » Και η καρδιά αν εγγιχθεί, ουδένα πλέον βλέπει,
773. τον φίλον κάμνει απεχθή,
774. τον σώφρονα πολυπαθή, την φύσιν ανατρέπει.

ΤΟ ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΝ

775. Έρωσ δε επαρακίνει να αντιπαραταχθεί,
776. Ερωτόκριτος εις δέκα μόνος του ν' αντισταθεί.
777. Να ελπίζει πολεμώντας πως δεν θέλει νικηθεί,
778. αλλά μάλλον να νικήσει, με τιμήν να λυτρωθεί.
779. Όθεν είχαν πλησιάσει και οι δέκα τακτικώς
780. κι εν ταυτώ τους χαιρετούσι και τους δύο φιλικώς,
781. λέγοντες πως το τραγούδι νοστιμεύθηκαν αυτοί
782. κι έστεκον να το ακούσουν εκεί ώραν αρκετή.
783. Τους παρακινούσαν⁴⁴ έτι στο παλάτι να ελθούν,
784. έμπροσθεν του βασιλέως το να παρρησιασθούν
785. και τας χάριτας να δείξουν της γλυκείας των φωνής,
786. όχι εις την ερημίαν, όπου δεν είναι κανείς.
787. Ως λοιπόν εφανερώθη ο σκοπός των παστρικά,
788. Ερωτόκριτος εις τούτους απεκρίθη γνωστικά:
789. φίλοι μου! αυτή η ώρα της νυκτός είν' φανερή,
790. στο παλάτι να ελθόμεν τώρα δεν το συγχωρεί.
791. Προσταγάς οι δούλοι πάντα των Αυθέντων εκτελούν,
792. πλην και τα συμφέροντά των δεν ταιριάζει ν' αμελούν.
793. Όθεν μεθ' υμών να έλθω, το νομίζω περιττόν,
794. διά τούτο και μισεύω, την συγγνώμην σας ζητών.

---

⁴⁴ 1818, 1845: παρεκινούσαν

795. Αποχαιρετήσας τούτους, δίχως πλέον να σταθεί,
796. με τον φίλον του αμέσως έκαμε να τραβηχθεί.
797. Πλην οι δέκα καθώς είδον πως με τρόπον φιλικόν
798. τίποτε δεν κατορθώνουν, άρχισαν με εχθρικόν.
799. Και τα δύο μέρη τότε με μανίαν εφορμούν,
800. έπιασαν τα άρματα των κι άρχισαν να πολεμούν.
801. Εις το δράμα πλέον τούτο, και τα δώδεκα σπαθιά
802. έβγαζον από τον κτύπον απερίγραπτον φωτιά.
803. Περιπλέκονται, κινούνται, άκρως είχαν θυμωθεί,
804. κι εκ των δέκα μετ' ολίγον,⁴⁵ δύο⁴⁶ είχαν σκοτωθεί.
805. Έγιναν οκτώ οι δέκα, πληγωμένοι και αυτοί,
806. μένοντες οι δύο⁴⁷ φίλοι νικηταί και δυνατοί.
807. Ο τραγουδιστής μεν ήτον με τον φίλον αβλαβής,
808. οι πολλοί δε νικημένοι και με τραύματα καθείς.
809. Όθεν νιώθοντες χαμένες τας δυνάμεις των σχεδόν,
810. όλοι έντρομοι βιαίως, τρέχουν, φεύγουν σωρηδόν,
811. μήπως πλείονα και πάθουν, κι οι οκτώ κακήν κακώς,
812. παρ' ελπίδα αφανισμένοι εις το σκότος της νυκτός.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

813. » Τα θαύματα που κάμνει ο Έρωσ, καθαρά
814. τα βλέπομ' αενάως, κρυφά και φανερά.
815. » Αυτός είν' ο βιάζων τους νέους να ορμούν
816. με τολμηράν καρδίαν, διά να πολεμούν.
817. » Εις εκατόν θανάτους τους κάμνει να χωθούν,
818. την ακριβή ζωήν των χωρίς να λυπηθούν.
819. » Τον πόθον⁴⁸ των αυξάνει, τους βοηθεί αυτός,
820. να μάχονται διδάσκει στο σκότος της νυκτός.
821. » Τον άσχημον ωραίον τον κάμνει να φανεί,
822. μ' ενδύματα ποικίλα να μεγαλοφρονεί.
823. » Τον αμαθή δ' επίσης πως ξεύρει κάθε τι,
824. τον οκνηρόν δε έργον προθύμως να ζητεί.
825. » Τον δε δειλόν ανδρείον, φθηνόν⁴⁹ τον φειδωλόν,
826. τον ταπεινόν δε πάλιν στα γνώμας υψηλόν.
827. » Και τέλος μεταβάλλει σχεδόν τα φυσικά
828. εις έργα τερατώδη και παραφυσικά.

⁴⁵ 1818, 1845: ολίγου

⁴⁶ 1818, 1845: δύο

⁴⁷ 1818, 1845: δύο

⁴⁸ 1818: πόνθον

⁴⁹ 1818, 1845: φθινόν

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ. ΤΟ ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΝ.

829. Αφού ο Ερωτόκριτος καλώς εδιδασώθη,
830. τον φίλον του εξέταζε, μήπως και επληρώθη.
831. Όστις τον λέγει, παντελώς δεν είμαι πληγωμένος,
832. πλην νιώθω με υπερβολήν πως είμαι κουρασμένος.
833. Η τύχη μας βοήθησε διά να μη βλαφθόμεν,
834. διό όσον ταχύτερα και ας περιπατόμεν,
835. στον οίκον μας να φθάσομεν και να ξεκουρασθόμεν,
836. στην κλίνην μας να πέσομεν, διά να κοιμηθόμεν.
837. Εγ' όμως δεν επίστευον αυτό που τώρα είδα
838. και μήτε να γλιτώσομεν ποτέ είχαν ελπίδα.
839. Λοιπόν ν' ακούσεις αύριον, οπότεν ξημερώσει,
840. στην πόλιν τα συμβάντα μας πώς θα τα ομιλόσι.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

841. Αφού έγινεν ημέρα, το καινόν συμβεβηκός
842. λέγοντες του Βασιλέως, έμεινεν εκστατικός,⁵⁰
843. να ακούσει εκ των δέκα, που υπήγαν να κρυφθούν,
844. οι οκτώ είχαν την τύχην μόλις το να λυτρωθούν.
845. Και εκείνοι πληγωμένοι, θανασίμως μερικοί,
846. οι δε δύο⁵¹ εις τον τόπον πως φονεύθηκαν εκεί.
847. Πλην να το ακούσει μόνος θέλοντας καταλεπτώς,
848. μ' όλας του τας περιστάσεις, τούτο το συμβεβηκός,⁵²
849. μήνυσεν εκ τούτων δύο⁵³ διά να παρασταθούν
850. και λεπτομερώς το πράγμα διά να εξηγηθούν.

ΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ

851. Αυθέντα! (είπον οι στρατιώται) αν μας προστάξεις άλλην φορά,
852. να πάμε πάλιν καθώς απόψε,
853. την κεφαλήν μας κάλλιον κόψε,
854. απεφασίσαμεν σταθερά.
855. Ότι εκείνος που τραγωδούσε, ισχύος πλήρης είν' θαυμαστής,
856. εις των Ηρώων πολλά μέγας,
857. ανδρείαν έχει ως ουδείς άλλος,
858. γενναίος είναι πολεμιστής.

⁵⁰ 1864: εκτατικός

⁵¹ 1818, 1845: δύο

⁵² 1818: συμββηκός, 1845: συμβεβικός

⁵³ 1818, 1845: δύο

859. Όσον γλυκεία είν' η φωνή του και χάριν έχει ηδονικήν,
860. τόσον φαρμάκι χύν' η ορμή του,
861. τόσον πυρ ρίπτει με το σπαθί του,
862. με ευτολμίαν ηρωϊκήν.
863. Εις τα τραγούδια του είναι Έρωσ, εις το σπαθίον Χάρων δριμύς,
864. έτυχ' εμπράκτως να το ιδούμεν
865. και την αλήθειαν ομολογούμεν,
866. διό συγγνώμην ζητούμ' ημείς.
867. Ως αετός δε παντού πετούσε και το σπαθίον φέρων γυμνόν,
868. βροντήν το χέρι του προξενούσε,
869. το βλέμμα τ' άστραπτ' όπου θωρούσε,
870. θέαμα ήτον πολλά δεινόν.
871. Εις ένα μέρος αυτός κτυπώντας κι εις άλλο φέροντας την πληγήν,
872. φαίνετο τούτου η ωραιότης,
873. η τε ανδρεία και γενναιότης,
874. να είναι σπάνιος εις την γην.
875. Είμεθα δέκα, κι εκείνοι δύο,⁵⁴ πλην υπερίσχυς' ο δυνατός,
876. ανάθεμα την κείνην την ώρα,
877. που την τιμήν μας χάσαμεν τώρα
878. κι είμεθα παίγνια του παντός.
879. Δεν τους ηξεύραμεν ποιοι ήσαν, δεν τους γνωρίσαμεν παντελώς,
880. μας φιλοδώρησαν⁵⁵ ελευθέρως,
881. πληγάζ απείρους εις κάθε μέρος,
882. αυτό το είδαμεν⁵⁶ προφανώς.
883. Η νύκτα ούσα σκοτεινοτάτη, δεν βλέπαμ' άλλο ημείς ποσώς,
884. παρά σπαθιά λάμποντα μόνα
885. εις τον φρικώδη τούτον αγώνα,
886. τα πρόσωπα των δε ουδαμώς.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

887. Όλα όσα ομιλούσαν, ήκουεν η Αρετή,
888. σιωπήν δε περί τούτων⁵⁷ εκρατούσεν αρκετή.
889. Πλην αυτά της προξενούσαν διαφόρους στοχασμούς
890. και ανησυχίαν άκραν, με πολλούς περισπασμούς.
891. Να ιδεί επεθυμούσε κείνον τον τραγουδιστήν,
892. ος ψυχήν είχεν ανδρείαν και με χάριτας μεστήν.

---

⁵⁴ 1818, 1845: δύω

⁵⁵ 1818, 1845: φιλοδώρισαν

⁵⁶ 1845: είδομεν

⁵⁷ 1818: πάντων

893. Η παιδεία της εις άκρον καταντούσε βαθμηδόν,
894. και να την διασκεδάσει δεν εδύνατο σχεδόν.
895. Κατεγίνετο πολλάκις εις βιβλία εκλεκτά
896. και ενίot' εις μπιμπίλεις ή εις ξόμπλια κεντητά.
897. Έπασχε να εξαλείψει του νοός τους λογισμούς,
898. να λυτρώσει την καρδιά της απ' τους πόνους και καημούς.
899. Πλην εις μάτην ήσαν όλα, επειδή κατακρατεί
900. η του πάθους της οδύνη κι ίασιν δεν απαιτεί.
901. Εμπερδεύθηκεν ο νους της εις τα πάθη φοβερά,
902. πάσχει, κατατυραννείται,⁵⁸ όλη στέκει λυπηρά.
903. Τα κεντήματα αφήνει, την μελέτην παραιτεί,
904. το λαούτον ενθυμείται,⁵⁹ τον τραγουδιστήν ζητεί.
905. Όθεν μέσα στον ονδά της τη δαδά της προσκαλεί,
906. εξηγεί το μυστικόν της και μαζί της ομιλεί.

ΑΡΕΤΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΥΦΡΟΣΥΝΗΝ

907. Ηγαπημένη μου δαδά, τον νουν μου αιφνιδίως
908. ο της νυκτός τραγουδιστής μοι ήρπασε τελείως.
909. Ανάπαυσις δεν μ' έμεινεν, ανησυχίαν έχω,
910. να μάθω ποιος είν' αυτός, επιθυμώ, προσέχω.
911. Οπόταν τα τραγούδια ενθυμηθώ, μεγάλη
912. μοι έρχεται λιποθυμιά, με πιάνει παραζάλη.
913. Πλην μη θαρρείς εις λογισμούς άτιμους πως βαδίζω,
914. προκρίνω να με θάψοσι, ζώσαν αποφασίζω.
915. Μόνον οπόταν τραγωδεί, ν' ακούω αγαπούσα,
916. τις είναι να εμάνθανα πολλά επεθυμούσα,
917. καθότι εκ των τραγουδιών, θαρρώ, και της ανδρείας,
918. είναι βλαστός εξ άπαντος⁶⁰ εγκρίτου φαμιλίας.⁶¹

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

919. Καθώς ήκουσ' ανελπίστως η δαδά της Αρετής,
920. ότ' υπ' έρωτος πως είναι η νεανίς εγκρατής,
921. επροείδε' ότι θα φέρει πόνους η κακή αρχή,
922. χρονικόν θα γένει πάθος εις της νέας την ψυχή.
923. Όθεν έλαβε φροντίδα, μ' επιμέλειαν πολλήν,
924. το κακόν να εμποδίσει πλέον με την συμβουλήν.

---

⁵⁸ 1818, 1845: κατατυραννείται

⁵⁹ 1845, 1864: ενθυμείτο

⁶⁰ 1818: άπατος

⁶¹ 1818, 1845: φαμηλίας

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΡΕΤΗΝ

925. Τι είναι, λέγει, κόρη μου! αυτά που διηγείσαι;
926. Δεν ομοιάζεις Αρετή, άλλη θαρρώ πως είσαι.
927. Τι έκαμες την γνώσιν σου και την σεμνότητά σου;
928. Που όλοι σε εθαύμαζον διά τας αρετάς σου.
929. Ανόμοια πώς ομιλείς; Στον νουν σου πώς τα βάζεις;
930. Πού εύρηκες τα άπρεπα αυτά να σχεδιάζεις;
931. Ένας διότ' επλήγωσε με το σπαθί τον άλλον
932. και τραγωδεί και εύμορφα, τούτον θαρρείς μεγάλον;
933. Ως ο πατήρ σου ποιος είν' πλούσιος και μέγας;
934. Τις μεγαλοπρεπέστερα παλάτια έχει άλλος;
935. Εκτός της φαμιλίας σας, κυρία μου, τις άλλος
936. Αυθέντης κατοικεί εδώ ή Βασιλεύς μέγας;
937. Είν' όλοι οι υπήκοοι ως σκλάβοι πατρικοί σου
938. σ' αυτήν την επικράτειαν και δούλοι εδικοί σου.
939. Εκείνοι δ' όσοι τρέχουσι την νύκτα και λαλούσι
940. και περιφέρονται παντού διά να τραγωδούσι,
941. εισί πτωχοί και ευτελείς, ανάπαυσιν δεν έχουν,
942. διό ως αναιδέστατοι ημέραν νύκτα τρέχουν.
943. Δεν τους ψηφούν όμως ποσώς, δεν τους μετρά κανέννας
944. και οι προσέχοντες σ' αυτούς μ' ολίγας εισί φρένας.
945. Μην υποθέτεις⁶² τίμιος ποτέ να το θελήσει,
946. να έβγει απ' το σπίτι του, την νύκτα να γυρίσει,
947. αλλά αυτοί οι άτιμοι και οι πτωχοί τη γνώσει,
948. έως τινάς να ευρεθεί να τους ξυλοφορτώσει.
949. Κυρία μ', έχω εις αυτά εγώ μεγάλην πράξη
950. και Έρωτα δεν άφησα ποτέ να μ' υποτάξει.
951. Εις την νεότητά μ' αυτός αν ήθελε προβάλει,
952. μ' οργήν τον απεδίωκον και φρόνησιν μεγάλη.
953. Και εν ταυτώ ιάτρευον, χωρίς αργοπορίαν,
954. απάτην την του Έρωτος, πριν καμ' αρχήν δολίαν.
955. Είν' πάθος της μαλίνιας, που καίει σαν αρχίσει
956. και πρέπ' ευθύς τον ασθενή να τον φλεβοτομήσει.
957. Να μην αφήσει το κακόν τας φλέβας⁶³ να μιάνει,
958. το αίμα ν' ανακατωθεί κι ευθύς να αποθάνει.
959. Το κάθε πάθος στην αρχήν ζητεί την θεραπείαν
960. και καθ' αρχή πυρκαϊάς νερόν θέλει με βίαν.

---

⁶² 1818: υποθέττης

⁶³ 1845: βλέβας

961. Ο Έρως δεν δαμάζεται με άλλην ιατρείαν,
962. ειμή να τον ξεχάσει τις με την αψηφησίαν.
963. Τινάς πρέπει με φρόνησιν και με φιλοτιμίαν
964. να αποφύγει κάθε τι, που φέρει ατιμίαν.
965. Τραγούδια πλέον στο εξής να ενθυμείσαι παύσαι
966. και εις το πυρ της γνώσεως τα όσα μ' είπες καύσαι.
967. Εις το εξής δε κατ' αρχάς, αν έχεις πλέον γνώση,
968. μη παραιτήσεις το κακόν εντός σου να ριζώσει.
969. Αυταί είναι απατηλαί αρχαί, όπου προδίδουν
970. κι εις την καρδίαν με καιρόν απείρους θλίψεις δίδουν.
971. Τοιαύτα αν ξαναειπείς, εγώ δεν υπομένω,
972. με μάχαιραν εις την καρδιάν κτυπούμαι κι αποθαίνω.
973. Αυτά εγώ, κυρία μου, ηξεύρω το τι κρύπτουν
974. και πόσην βλάβην προξενούν, πόσον φαρμάκι ρίπτουν.
975. Τους λογισμούς απόβαλε κι εξύπνησον εν τάχει,
976. συχνά περιδιάβαζε, μην κάθησαι μονάχη.
977. Δεν θεωρείς την δόξαν σου; Δεν βλέπεις τ' αγαθά σου;
978. Μον' τρέχεις εις το πέλαγος, να χάσεις τα νερά σου.
979. Έβγα λοιπόν από αυτό, φύγε τας τρικυμίας
980. και πλέον παύσαι στο εξής τοιαύτας ομιλίας.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

981. Έκλαιεν η Ευφροσύνη, δίδουσα την συμβουλήν,
982. όθεν στην καρδιάν της νέας έφερε μεταβολήν.
983. Είχον δύναμιν οι λόγοι και ενήργησαν καλώς,
984. έσβεσαν το πυρ ολίγον, τους σπινθήρας δε ποσώς.
985. Τον τραγουδιστήν ουδόλως πλέον ήθελε να δει,
986. επεθύμει δε ν' ακούει πάντοτε να τραγωδεί.
987. Είχεν απεράς' η πρώτη νύκτα δίχως ν' ακουσθεί
988. και η Αρετή εις λύπην άρχισε να βυθισθεί.
989. Εις συλλογισμούς εμβαίνει, την δευτέραν καρτερεί
990. κι ήλπιζε πως θε να έλθει, να ακούσει να χαρεί.
991. Απερνά και η δευτέρα και η τρίτη μετ' αυτήν,
992. δεν ακούει πλην λαούτον, μήτε και τραγουδιστήν.
993. Όσον τρέχουν αι ημέραι και αι νύκτες απερνούν,
994. τόσον και οι λογισμοί της μυστικώς την τυραννούν.
995. Άκρως δε η Ευφροσύνη έχαιρεν εν εαυτή,
996. να παραιτήθεί θαρρούσεν απ' αυτά η Αρετή.
997. Νόμιζε πως θεραπείαν θέλει λάβει θαυμαστήν,
998. μην ακούουσα η νέα πλέον τον τραγουδιστήν.

999. Πλην εις άκρον ελανθάσθη, επειδή η Αρετή
1000. πες' εις μελαγχολίαν και εις λύπην αρκετή.
1001. Και ημέραν παρ' ημέραν ανελούσεν ως χιών,
1002. μην ακούουσα λαούτον, λέγω, το φθοροποιόν.
1003. Εν τω μεταξύ δεν τούτων, και ο Βασιλεύς ζητεί
1004. και παντοίοις τρόποις πάσχει, να βρει τον τραγουδιστή.
1005. Κάθε νύκτα στρατιώτας πρόσταξε να αγρυπνούν,
1006. προσεχώς εις κάθε μέρος και επ' αυτό να μεριμνούν.
1007. Εξαιρέτως δε τριάντα είχε στείλει εκλεκτούς,
1008. υποσχόμενος και δώρα να χαρίσει εις αυτούς.
1009. Μόνον να τον επιτύχουν επιπόνως λακταρεί
1010. και μ' ανυπομονησίαν να τον φέρουν καρτερεί.
1011. Αλλ' ως φρόνιμος εκείνος, νύκτα δεν περιπατεί,
1012. το λαούτον του αφήνει, τα τραγούδια παραιτεί.
1013. Στο εξής Ερωτοκρίτου δεν ηκούετο φωνή,
1014. όμως και η σιωπή του ήτον άμετρος ποινή.
1015. Ένωθεν εις την καρδίαν μιαν ανίατον πληγήν,
1016. διά την του Βασιλέως σφοδροτάτην προσταγήν.
1017. Ως εβράδιαζε στην κλίνην πήγαινε να κοιμηθεί,
1018. άκρως δ' εταλαιπωρείτο, χωρίς να αναπαυθεί.
1019. Αδυνάτισ', ηλλοιώθη, άφησε τας ηδονάς
1020. και τας συναναστροφάς του τας ποτέ πολλά συχνάς.
1021. Χάθηκεν η ευμορφιά του, έγινεν ωσάν νεκρός,
1022. προς ανησυχίαν άκραν του αθλίου του πατρός,
1023. όστις είχεν απορίαν ο υιός του τι πονεί,
1024. αγνοών αιτίαν ήτις τούτον κατατυραννεί.
1025. Πάντα σκεπτικόν τον βλέπει, σιωπά, δεν ομιλεί
1026. και τον χαριεντισμόν του χάνοντας μεγαγχολεί.
1027. Έπαυσεν απ' τα κυνήγια, έφιππος δεν περπατεί
1028. και τας περιδιαβάσεις παντελώς τας παραιτεί.
1029. Όθεν τούτον ο πατήρ του μιαν ημέραν ερωτά,
1030. εξετάζει την αιτίαν, λέγοντάς του αρκετά.

ΠΕΖΟΣΤΡΑΤΟΣ

1031. Υιέ μου, πε με, διατί τοσούτον⁶⁴ λυπημένος;
1032. Τι έχεις, ώστε έγινες ωσάν αποθαμένος;
1033. Μισείς τας συναναστροφάς, τους φίλους αποφεύγεις,
1034. τα άλογά σου άφησες, κυνήγια δεν γυρεύεις.
1035. Τους δούλους μήτε ομιλείς, μήτε τους εξετάζεις,

---

⁶⁴ 1864: τοσούτον

1036. στο σπίτι μέσα δεν λαλείς, ως ξένος ομοιάζεις.
1037. Την μοναξιάν δε πάντοτε επιθυμείς, τσιρίζεις,
1038. διά τας υποθέσεις μας καθόλου δεν φροντίζεις.
1039. Ως γέρων, ούτως έρριψες τα της νεότητός σου,
1040. τον δρόμον σου παρήλλαξες, πριν έλθει ο καιρός σου.
1041. Υιέ μου αξιέραστε, το βλέπεις, είμαι γέρων,
1042. παρηγοριά⁶⁵ δε μόνη μου εσ' είσαι και συμφέρον.
1043. Υιόν δεν έχω έτερον διά να αγαπήσω,
1044. εφ' ω και ός' απέκτησα, εσένα θα τ' αφήσω.
1045. Εσύ θε να τα χαίρεσαι όλα τα αγαθά μου,
1046. προς τι λοιπόν να με λυπείς εις τα γηράματά μου;
1047. Αλίμονον! η τύχη μου ποτέ μην το θελήσει,
1048. να κόψει τας ελπίδας μου και να με αφανίσει.
1049. Σχεδόν προ μήνας τέσσαρας⁶⁶ εχάθη η μορφή σου,
1050. ποσώς δεν σε γνωρίζουσιν οι φίλοι και γνωστοί σου.
1051. Σε κλαίουν, καταθλίβονται όπόταν σε θωρούσι,
1052. αυτήν την μεταμόρφωσιν οι πάντες απορούσι.
1053. Η μήτηρ σου απηύδησε στας θλίψεις δεν αντέχει
1054. και εξαιτίας σου ζωήν εις το εξής δεν έχει.
1055. Λοιπόν, υιέ παμφίλτατε, λυπήσου μας, μην τρέχεις
1056. άωρος εις τον θάνατον, φανέρωσον τι έχεις.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

1057. Εις τους λόγους του πατρός του προφασίζετο αυτός,
1058. εύρηκεν αιτίας άλλας και του πάθους του εκτός.
1059. Διά την αγάπην όμως και ευπειθειαν πολλήν,
1060. όπου είχε στους γονείς του, έδειξε μεταβολήν.
1061. Διά να τους ελαφρώσει απ' τας θλίψεις των αυτών,
1062. άρχισε τας ξεφαντώσεις και τας συναναστροφάς.
1063. Έβγαινε εις το κυνήγι και από καμιάν φοράν,
1064. κι οι γονείς του βλέποντές τον, άμετρον είχαν χαράν.
1065. Όμως πάλιν μετεβλήθη απ' αυτά μετ' ου πολύ,
1066. πάλιν σκέπτεται, λυπείται και δεινώς μελαγχολεί,
1067. επειδή τον τυραννούσε λογισμός φθοροποιός,
1068. μια στιγμή δεν ήτον τρόπος να φανεί χαροποιός.
1069. Κάθε πράγμα που με βίαν γίνεται και στανικώς,
1070. βίαιον και τέλος έχει, λόγος είναι φυσικός.

---

⁶⁵ 1818: περηγοριά

⁶⁶ 1845: τέσσαρες

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1071. » Ένα πουλί εις μιαν κλωστήν να είναι μπερδευμένο
1072. και από το ποδάρι του πολλά σφικτά δεμένο,
1073. » όπου σταθεί συνέπονται μαζί και τα κακά του
1074. κι ακολουθεί να κρέμαται πάντοτε άνω κάτω.
1075. » Και όλα τα μικρούτσικα κατάσκια κλαδάκια,
1076. όπου τα είχαν άλλοτε ανέσεως κονάκια,
1077. » τότ' εις αυτό καθίστανται κρεμασταριές μυρίες,
1078. και έχει ακατάπαυστα δεινά και τυραννίες.
1079. » Ούτω και ένας εραστής, καλά κυριευμένος
1080. και εις την ερωμένην του όλος προσηλωμένος,
1081. » αν ευρεθεί εις συντροφιάς ή εξοχήν καμίαν,
1082. βυθίζεται εις συλλογές και εις μελαγχολίαν.
1083. » Και όσα άνθη άλλοτε εύφραιναν την καρδιάν του,
1084. τότε προσθέτουν⁶⁷ άλυσσον⁶⁸ διπλήν εις την σκλαβιάν του.
1085. » Κι εκείνα τα κρυστάλλινα και καθαρά νεράκια,
1086. εβγαίνουν απ' την μύτην του πικρά πικρά φαρμάκια.
1087. » Ως και τα καλλικέλαδα πουλάκια τον πειράζουν
1088. κι από τα μάτια δάκρυα να χύσει τον βιάζουν.
1089. » Κι όσον καιρού διάστημα εις εξοχήν καθίσει,
1090. δεν είναι τρόπος παντελώς να ξεμελαγχολήσει.
1091. » Ο Έρωσ εις το στήθος του το πυρ διπλασιάζει
1092. κι εις τόπον του να ευφρανθεί βαθιά αναστενάζει.
1093. » Όθεν η λύπη εις αυτόν μένει παρηγορία,
1094. οι λογισμοί του σύντροφοι κι ο Χάρων σωτηρία.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

1095. Η Αρετή ως είδε τας νύκτας να περνούν,
1096. οι πόνοι της αυξάνουν, την κατατυραννούν.
1097. Τραγούδια να ακούσει αυτή επιποθεί,
1098. πλην έπαυσαν, δεν ήτον να παρηγορηθεί.
1099. Μελαγχολεί, λυπείται, αγανακτεί πολύ
1100. και ούτω στην δαδά της συχνάκις ομιλεί.

ΑΡΕΤΗ

1101. Δαδά μου, ο τραγουδιστής πώς πλέον δεν εφάνη,
1102. να τραγωδεί ως πρότερον, διά να με ευφράνει;

---

⁶⁷ 1818, 1845: προσθέτουν

⁶⁸ 1818, 1845: άλυσσον

1103. Όσον στερούμαι, ήξευρε, τούτ' όπερ με ηδύνει,
1104. τοσούτον περισσότερον η φλόγα μου δεν σβήνει.
1105. Όταν την νύκτα ήκουον, καθώς ετραγωδούσε,
1106. άνεσιν η καρδιά μου μεγάλην αποκτούσε.
1107. Χωρίς να δω τραγουδιστήν, με τα τραγούδια μόνον,
1108. παρηγορούμην αρκετά, ελάφρυνα τον πόνον.
1109. Πλην τώρα, αφού έπαυσαν και τα στερούμαι πλέον,
1110. μετέβαλον τον λογισμόν, σε λέγω τελευταίον.
1111. Κι αφεύκτως⁶⁹ τον τραγουδιστήν επιθυμώ να εύρω,
1112. που τυραννόμεναι δι' αυτόν, τις είναι να ηξεύρω.⁷⁰
1113. Αυτός μεγάλην φρόνησιν μοι φαίνεται πως έχει,
1114. μήτ' είναι άνθρωπος απλούς, κακώς να περιτρέχει.
1115. Καθότι ως εγνώρισε, πως ο πατήρ μου θέλει
1116. διά να μάθει ποιος ην και να τον πιάσουν στέλλει,
1117. να τραγωδεί σιώπησε και μ' άφησε στα πάθη,
1118. ώστε ο νους μου έφυγε και η καρδιά μ' εχάθη.
1119. Ηγαπημένη μου δαδά, εκείνα δι' εμένα
1120. εξ άπαντος εγίνοντο, δεν ήτον στα χαμένα.
1121. Λοιπόν το υποκείμενον έπετ' αυτό να είναι
1122. μεγάλον, αξιόλογον κι ορθώς συ τούτο κρίνε.
1123. Τα εύμορφα τραγούδια του αείποτ' ενθυμούμαι,
1124. τα φρόνιμά του λόγια καθ' ώραν συλλογούμαι,
1125. άπερ εις την καρδίαν μου είναι καταγραμμένα
1126. και τα διαβάζω συνεχώς με μάτια δακρυσμένα.
1127. Αλλ' επειδή παρόμοια δεν είδον γεγραμμένα,
1128. μήτ' ήκουσα, είν' βέβαιον πως ήτον δι' εμένα.
1129. Και φαίνεται ο φόβος του τον είχεν εμποδίσει,
1130. ότι την νύκτα έβγαινε διά να τραγωδήσει.
1131. Αιτίας να μοι δώσει δε μόνον ευχαριστείτο
1132. και εις το σκότος της νυκτός αυτός παρηγορείτο.
1133. Τις δε με τρόπον όμοιον δεν θέλει ημπορέσει,
1134. την πλέον δυνατήν καρδιάν διά να την πλανέσει;
1135. Αν είμαι και κορίτσι, πλην νοώ τα μυστικά του,
1136. γνωρίζω ότι δι' εμέ ειν⁷¹ τα κινήματά του.
1137. Οπόταν να τον πιάσοσιν επρόσταξ' ο πατήρ μου,
1138. με δέκα επολέμησε προς χάριν edική μου.
1139. Θυσία εξαιτίας μου αυτός ήτον να γένει,

---

⁶⁹ 1818, 1845: αφεύτως

⁷⁰ 1864: εξεύρω

⁷¹ 1818, 1845: ην

1140. διό εις την ανδρείαν του είμ' υποχρεωμένη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1141. » Όταν κατά συναίσθησιν ερωτικής φιλίας
1142. υπαγορεύσει Έρωτας τας κλίσεις της καρδίας,
1143. » προηγουμένου δραστικώς αυτού του διδασκάλου,
1144. της Αφροδίτης του υιού, ερμηνευτού μεγάλου,
1145. » ρητορικά δεν ημπορούν να τας παρερμηνεύσουν
1146. ή άλλο τι ανόμοιον στον νουν των να εμπνεύσουν.
1147. » Ότ' έχουνσι σχηματισμούς κατ' ευχαρίστησιν των
1148. και παίρνουσι το νόημα κατά την θέλησιν των.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

1149. Εις καιρόν που η δαδά της πλέον είχε ξεγνοιασθεί
1150. κι ο τραγουδιστής τελείως ήλπιζε να ξεχασθεί,
1151. πάλιν έξαφνα ν' ακούσει απ' την Αρετήν αυτά,
1152. χάθηκεν από την λύπην· κι αφού έκλαυσ' αρκετά,
1153. πάλιν άρχισ' ως μητέρα άκρως να αγανακτεί,
1154. πάλιν να την επιπλήττει, πάλιν να την νουθετεί.

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ

1155. Την λέγει· εγώ, κόρη μου, θαρρούσα να ξεχάσεις
1156. εκείνην την κακήν αρχήν και πλέον να ξεγνοιάσεις.
1157. Με λογισμούς ουτιδανούς τον νουν να⁷² μη ζαλίσεις,
1158. να περιπαίζεις με αυτούς και να τους παραιτήσεις.
1159. Πλην βλέπω πως ερρίζωσαν, τον νουν σου τον συγχύζουν
1160. κι ενώ αυτοί σε πυρπολούν, θαρρείς πως σε δροσίζουν.
1161. Αγνώριστον δε άνθρωπον, τι λαχταρείς να εύρεις;
1162. Τι επεθύμησες να δεις εκείνον που δεν ξεύρεις;
1163. Τις οίδεν αν είν' άσχημος ή εύμορφος, ωραίος;
1164. Ποιος ξεύρει αν τα μέλη του είναι σωστά βεβαίως;
1165. Διό τούτους λογισμούς στον νουν σου μην εμβάζεις,
1166. απόρριψέ τους στο εξής και μην αυθαδιάζεις.
1167. Θυγάτηρ Βασιλέως δε στοχάσου ότι είσαι
1168. κι εις πράγματα ανόμοια ατίμως μην κινείσαι.
1169. Πραγματικώς ο Έρωτας αν ήθελε προβάλει,
1170. ως Βασιλεύς με θαυμαστήν παράταξιν μεγάλη,
1171. και να ειπεί πως σ' αγαπά μ' απείρους αποδείξεις,

---

⁷² 1864: τα

1172. ν' αντισταθείς εσύμφερε και να τον επιπλήξεις.
1173. Τον άδην μάλλον έπρεπε διά να προτιμήσεις,
1174. παρά αυτής σου της τιμής βλάβην να προξενήσεις.
1175. Και όχι εις παρόμοια τραγούδια με λαούτον
1176. να υποδουλωθείς ευθύς με τρόπον τον τοιούτον.
1177. Τις τραγωδεί χωρίς να δεις, τις είν' χωρίς να ξεύρεις,
1178. λιποθυμείς να τον ιδείς, τσιρίζεις να τον εύρεις.
1179. Τους λογισμούς απόβαλε λοιπόν πριν να ριζώσουν,
1180. διότι ως ολέθριοι κακώς θα τελειώσουν.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

1181. Να ακούει την δαδά της πρόσεχεν η Αρετή,
1182. πλην σ' αυτήν η νουθεσία πλέον ήτον περιττή.
1183. Η του πάθους της οδύνη ήτον με υπερβολή,
1184. όθεν να απολογείται άρχισε μετ' ου πολύ.

ΑΡΕΤΗ

1185. Δαδά μου, όταν ήκουσα τραγούδια με λαούτον,
1186. να φθάσω στον βαθμόν αυτόν δεν ήλπίζα τοσούτον.
1187. Το πώς το επλανέθηκα διά να παραστήσω,
1188. δεν έχω λέξεις αρκετάς να σοι το σαφηνίσω.
1189. Αν εις αυτά εγνώριζα τα πάθη θα προσκρούσω,
1190. σφαλούσα τα αυτία μου, διά να μην ακούσω.
1191. Πλην ως αθώαν ηδονήν απλώς τα εθαρρούσα
1192. και βλάβην να μοι φέροσι ποσώς δεν καρτερούσα.
1193. Αλλ' ως απλούστατον πουλί, που πονηριάν δεν έχει,
1194. πετά παντού και κελαδεί⁷³ και άνω κάτω τρέχει,
1195. κι ενώ αυτό είν' άφρον τι, χαράς γεμάτο όλον,
1196. ο κεκρυμμένος κυνηγός το πιάνει με τον δόλον.
1197. Τοιουτοτρόπως και εγώ, από απλότητά μου,
1198. επιάσθηκα και δεν μπορώ να φύγω την σκλαβιά⁷⁴ μου.
1199. Και όταν είμαι⁷⁵ έξυπνος, και τότε όταν κοιμούμαι,
1200. τραγουδιστήν επιθυμώ, τραγούδια ενθυμούμαι.
1201. Να βοηθήσω μόνη μου ζητώ τον εαυτόν μου,
1202. πλην η ισχύς εξέλιπε και βλέπω τον χαμόν μου.
1203. Γνωρίζω την απάτην μου, το νιώθω ότι σφάλλω
1204. και άμποτε να έβρισκα τον τρόπο να αποβάλω

---

⁷³ 1818, 1845: κελλαδεί

⁷⁴ 1818, 1845: σκλαβιά

⁷⁵ 1864: ήμαι

1205. αυτόν, ος περιφέρεται, χωρίς να τον γνωρίζω,
1206. στον νουν μου, και αείποτε διά αυτόν τσιρίζω.
1207. Εγώ πλην στην καρδίαν μου βαστώ τη ζωγραφιάν του,
1208. που μόνη εξωγράφισα τα κάλλη⁷⁶ τα δικά του.
1209. Από τας τόσας χάριτας και άκραν φρόνησίν του
1210. και από την ανδρείαν του επήρα την μορφήν του.
1211. Και όταν παρατήρησιν ποιώ ακριβεστάτην,
1212. την βλέπ' ωραίαν, πάγκαλον, τερπνήν, χαριεστάτην.

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ

1213. Άκουσε, άκουσ' ανοστιά, ιδέ πλάνην διαβόλου!
1214. Αλίμονον! Αλίμονον! Τρελάθηκε δι' όλου.
1215. Στον παν τόσον ανόητος θαρρώ δεν είναι άλλη,
1216. ώστε εις τέτοιαν άλογον να περιπέσει ζάλη.
1217. Μήτε εστάθη πώποτε καμιά να αγαπήσει,
1218. χωρίς να δει τον άνθρωπον, χωρίς να τον γνωρίσει.
1219. Αν και τινάς το ήξευρε να το δημοσιεύσει,
1220. ως μύθον θα το στοχασθούν, ουδείς θε να πιστεύσει.

ΑΡΕΤΗ

1221. Στην πρώτην ηλικίαν μου, δαδά μου, ενθυμούμαι,
1222. πως με τες κούκλες έπαιζα χωρίς να συλλογούμαι.
1223. Τότε μ' αυτές ξεφάντωνα, περνούσα τον καιρόν μου
1224. και όστις με εμπόδιζε, τον νόμιζα εχθρόν μου.
1225. Και κάθ' ημέραν με αυτάς, μ' όλον που τυραννούμην,
1226. τας είχα όμως ηδονήν και επαρηγορούμην.
1227. Αφού δε εμεγάλωσα κεντήματ' αγαπούσα,
1228. μπιμπίλες νοστιμεύουμουν και ξόμπλια εποθούσα.
1229. Μετ' ου πολύ δε άρχισα και διά να σπουδάζω,
1230. με άκραν επιμέλειαν να γράφω, να διαβάζω.
1231. Και έκτοτ' η ανάγνωσις αρχήν είχε μοι δώσει,
1232. ιδέας τας του Έρωτος στον νουν μου να τυπώσει.
1233. Θυμούμαι όταν μοι έλεγες, τι τόσον, θυγατέρα,
1234. εδόθης στην ανάγνωσιν και νύκτα και ημέρα;
1235. Τι αξιόλογα αυτού ευρίσκεις γεγραμμένα,
1236. ώστε δεν καθιδύνεσαι εις άλλο τι κανένα;
1237. Εγώ δε το βιβλίον μου, με ενθουσιασμόν μου,
1238. όταν κοιμόμουν έβαλλον εις το προσκέφαλόν μου.

---

⁷⁶ 1845: κάλη

1239. Και να διαβάζω άρχιζα νύκτα καθώς ξυπνούσα
1240. κι εκάκιζες επάνω μου, με το να σ' ενοχλούσα.
1241. Αγανακτούσες κατ' εμού και μετ' οργής μεγάλης,
1242. έλεγες τα βιβλία μου στο πυρ πως θα τα βάλεις.
1243. Να μ' εμποδίσεις έπασχες και αδιαφορούσα,
1244. μαζί σου πότ' εκάκιωνα και πότε εγελούσα.
1245. Πλην τώρα μήτε κέντημα μήτε βιβλίον μοιάζει,
1246. μήτε και κούκλα είν' ποσώς τούτ'⁷⁷ όπερ με πειράζει.
1247. Αλλ' ένα τι ανώτερον είν' οπού με παιδεύει,
1248. τον νουν μου τον επλάνησε και την καρδιάν δεσμεύει.
1249. Η τωρινή παιδεία μου που πάσχω, είναι άλλη,
1250. λυτρώθηκ' από τες μικρές κι εμβήκα εις μεγάλη.
1251. Το κέντημα είν' τύραννος, ανάγνωσις εχθρός μου,
1252. τραγούδια είν' ιατρικά, φωνή δ' ο ιατρός μου.
1253. Διά ατίμους πράξεις δε, μην έχεις υποψίαν,
1254. δεν είμαι τόσον αναιδής και με ανοησίαν.
1255. Προκρίνω όσον τάχιστα να πάγω εις τον άδη,
1256. παρά να φέρω της τιμής παραμικρόν ψεγάδι.
1257. Αλλά τον της νυκτός να δω τραγουδιστήν τσιρίζω,
1258. χάριτας τόσας έχοντα και άλλο δεν φροντίζω.
1259. Αν όμως μέλλει πάντοτε να είμαι στον καημόν μου,
1260. Θεέ μου! κάμε έλεος και δος τον θάνατόν μου.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

1261. Έτρεμεν εν ω ομίλει από του πάθους την ορμή
1262. και τα μάτια της δακρύων ήτον δύο⁷⁸ ποταμοί.
1263. Όθεν και η Ευφροσύνη έπαυσε να νουθετεί,
1264. βλέπουσα την άκραν θλίψιν οπού είχ' η Αρετή.
1265. η οποία απ' τον πόνον, με αυθάδειαν πολλήν,
1266. ομιλούσε της δαδάς της χωρίς πλέον συστολήν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1267. » Ο Έρωσ όταν φθάσει μίαν καρδιάν απλή
1268. να την εξουσιάζει
1269. εις τι δεν την βιάζει
1270. και τι δεν εκτελεί;
1271. » Αυτός την εμποδίζει απ' το να στοχασθεί
1272. τα ίδια της τέλη,

---

⁷⁷ 1818: τουθ'

⁷⁸ 1818, 1845: δύο

1273. συμφέροντα δεν θέλει,
1274. ενάντια ποθεί.
1275. » Και τι δεν κατορθώνει αυτός όταν νικά,
1276. ο πλάνος, ο προδότης;
1277. Απάτη, υπουλότης,
1278. εις τούτον κατοικά.
1279. » Αυτός παντοίοις τρόποις καθένα τον πλανά,
1280. τον καταπείθ' εις τόσον,
1281. ώστε το πυρ ως δρόσον
1282. θαρρεί παντοτινά.⁷⁹
1283. » Εις τας αρχάς δε πόσα υπόσχεται καλά;
1284. Ελπίδας πόσας δίδει;
1285. Πλην ψεύδεται, προδίδει
1286. και ύστερον γελά.
1287. » Με όπλα πονηρίας οπόταν κινηθεί,
1288. και ποιος ν' αντιτείνει
1289. μπορεί την ώραν κείνη
1290. ν' αντιπαραταχθεί;
1291. » Αυτός καθ' ηλικίαν νικά απατηλώς
1292. και όστις κατορθώσει
1293. να φύγει να γλιτώσει,
1294. τον πρέπει Κολοσσός.
1295. » Τεντώνοντας το τόξον, το βέλος του κτυπά
1296. εκείνον που θελήσει,
1297. ίνα τον αντικρύσει
1298. κι αμέσως τον τρυπά.
1299. » Ολίγοι πλην γλιτώνουν απ' την καταδρομήν,
1300. πολλοί οι νικημένοι,
1301. κανείς δεν υπομένει
1302. την άκραν του ορμήν.
1303. » Εις όλους τους πολέμους είν' μέγας αθλητής,
1304. εις την αρχήν και μέση
1305. και τέλος θα κερδέσει,
1306. θα⁸⁰ γένει νικητής.
1307. » Ενίκησε τελείως της Αρετής τον νουν,
1308. γονείς ούτε φοβείται,
1309. αλλά ταλαιπωρείται,
1310. δεινά την τυραννούν.

---

⁷⁹ 1818: παντοτενά

⁸⁰ 1818, 1845: να

1311. » Την έδωκεν αιτίαν διά να αγρυπνεί,
1312. τελείως δεν κοιμάται,
1313. μόν' όλο συλλογάται
1314. και πάσχει και πονεί.
1315. » Λοιπόν τοιούτω τρόπω περνούς' η Αρετή
1316. τας νύκτας και ημέρας,
1317. θανάτου πικροτέρας,
1318. με θλίψιν αρκετή.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

1319. Και τα του Ερωτοκρίτου ήτον άμετρα δεινά,
1320. όστις κατετυραννείτο με αυτά παντοτινά.
1321. Άμορφος εκατεστάθη και αγνώριστος σχεδόν
1322. και ημέραν παρ' ημέραν ανελούσε βαθμηδόν.
1323. Εδιέτριβε μονάχος πάντοτε και σκεπτικός
1324. και τα πλείστα στο παλάτι αντίκρυ προσεκτικός.
1325. Και τα τείχη θεωρούσα⁸¹ η αθλία του καρδιά,
1326. ανεπαύετο ολίγον, παίρνοντας παρηγοριά.
1327. Ενθυμούμενος και μέσα εκεί ποία κατοικεί,
1328. ελαφρώνετ' απ' τους πόνους διά ώραν μερική.
1329. Έβλεπε χωρίς να βλέπει κι εσχεδίαζε στον⁸² νουν
1330. τα αμίμητα εκείνα κάλλη που τον τυραννούν.
1331. Κι αν τα μάτια του να βλέπουν δεν μπορούσαν καθαρά,
1332. πλην ο νους προχωρούσε κι έβλεπε πολλά μακρά.
1333. Επειδή εκεί που μάτι να ιδεί δεν ημπορεί,
1334. φθάν' ο νους και αοράτως στέκει και παρατηρεί.
1335. Βλέπει ούτος και γνωρίζει, προχωρεί πολλά μακράν
1336. κι ενώ είν' εις ένα μέρος, περιφέρεται στο παν.
1337. Αν την νύκτα είν' τα μάτια ανοικτά, πλην δεν θωρούν,
1338. ο δε νους και η καρδιά βλέπουν και παρατηρούν.
1339. Του νοός τα μάτια είναι μύρια που αγρυπνούν
1340. και τα της καρδιάς πάλιν μέρα νύκτα δεν σφαλούν.
1341. Όθεν μ' όλον που απείχεν απ' την Αρετήν μακράν,
1342. πλην την έβλεπε με μάτια του νοός κάθε φοράν.
1343. Θεωρούσε το τι κάμνει, κάθε ώραν πώς περνά
1344. και τα κάλλη της στον νουν του περιέφερε συχνά.
1345. Εν τοσούτω βλέποντάς τον φίλος του ο μυστικός,
1346. ότι πως απ' τον σκοπόν του δεν αφήνεται ποσώς,

---

⁸¹ 1818, 1845: θεωρούσε

⁸² 1845, 1864: στο

1347. μιαν ημέραν τον βιάζει να πηγαίνουν μοναχοί,
1348. διά να διασκεδάσουν εις καμίαν εξοχή.
1349. Όθεν καταπείθοντάς τον, έφιπποι απ' το ταχύ
1350. κίνησαν και μετ' ολίγον έφθασαν στην εξοχή.
1351. Κάθισαν λοιπόν κι οι δύο⁸³ εις την μοναξιάν αυτοί
1352. κι άρχισαν να ομιλόσιν ως πολλά⁸⁴ αγαπητοί.

ΠΟΛΥΔΩΡΟΣ

1353. Και πρώτον ο Πολύδωρος τον λέγει, αδελφέ μου,
1354. τι είν' αυτ' η κατάστασις, φίλε αγαπητέ μου;
1355. Και αγκαλά δεν ομιλείς, τα μάτια μαρτυρούσι
1356. τούτ'⁸⁵ όπερ αν τα χείλη σου δεν θέλουν να λαλούσι.
1357. Τι τυραννείσαι ξεύροντας ελπίδας πως δεν έχεις;
1358. Τι πάσχεις τα αδύνατα και να τα φθάσεις τρέχεις;
1359. Πώς διά την κυρίαν σου εμβήκες εις αγώνα;
1360. Που δεν θα τον αξιωθείς ποτέ εις τον αιώνα;
1361. Θαρρώ στο⁸⁶ παν μωρότερον δεν είδ' άλλον κανέναν,
1362. εις Έρωτα παράλογον να πέσει σαν εσένα.
1363. Τινάς οπόταν ερασθεί, πολυειδώς φροντίζει,
1364. να δοκιμάσει πρότερον και έπειτα ελπίζει.
1365. Με το να είν' δε πάντοτε τα μάτια η αιτία,
1366. που οδηγούν στον Έρωτα τον νουν και την καρδιά,
1367. αυτά μεταχειρίζεται καθείς πρώτον με γνώση,
1368. με μίαν πλάγιον ματιάν αιτίαν να την δώσει.
1369. Κι ανταμοιβήν όταν ιδεί μ' άλλην ματιάν κρυμμένην,
1370. έμφοβον, πολυσήμαντον και ζωντανά ριχμένην
1371. και εντροπήν στα μάγουλα μ' ολίγην κοκκινάδα,
1372. ήτις να περιχύνεται με άκραν νοστιμάδα,
1373. και σύντομον διήγησιν με λεξεις κεκομμένες,⁸⁷
1374. ασήμαντες, τρεμουλιαστές, μισές και μπερδευμένες,
1375. και έναν αναστεναγμόν, κατάμαυρον, καημένον,
1376. εκβαίνοντα αιφνίδια, στην μέσην χωρισμένον,⁸⁸
1377. είναι σημεία αρκετά να τον πληροφορήσουν
1378. κι εις αύξησιν του Έρωτος πλέον να ενεργήσουν.
1379. Κι όταν ο Έρωσ δυο καρδιές δέσει με συμφωνίαν,

---

⁸³ 1818, 1845: δύω

⁸⁴ 1864: πολλά

⁸⁵ 1818: τουθ'

⁸⁶ 1818: το

⁸⁷ 1845: κεκομμένας

⁸⁸ 1845: χωρησμένον

1380. δίδει ευθύς ανάλογον και την επιθυμίαν.
1381. Τότε ζητεί πλέον η μια με έφεσιν μεγάλην,
1382. από την ρίζαν να κοπεί, να πάγει εις την άλλην.
1383. Τότε το πυρ εξάπτεται, ελπίς δεν μεγαλώνει
1384. κι ολίγη μια παρηγοριά εις τα αρχάς τους σώνει.
1385. Και πάσχουν να κοιτάζονται συχνάκις μεταξύ των,
1386. ώστε να φέρουν με καιρόν εις έκβασιν το κρείττον.
1387. Εξ εναντίας πάλιν δε, οπόταν δεν⁸⁹ λαμβάνουν
1388. καμίαν ανταπόκρισιν, ευθύς καταλαμβάνουν
1389. και Έρωτα και μηχανάς και δοκιμάς και τρόπους,
1390. χωρίς να τυραννόντ' αυτοί με αφορήτους τρόπους.
1391. Κι εκείνου όστις έπασχεν, ο πόθος πλέον σβήνει
1392. και άπρακτον το έργον του που άρχισεν αφήνει.
1393. Ότι αν είν' αισθαντικός, δεν πρέπει να θελήσει
1394. μίαν καρδίαν άσπλαχνον ποτέ να αγαπήσει.
1395. Η Αρετή λοιπόν, οπού δεν ξεύρει τον καημόν σου,
1396. ως λέγεις, μήτ' εγύρισε να δει το πρόσωπόν σου.
1397. Πώς να συλλάβεις Έρωτα δύνασαι να τολμήσεις
1398. και την κυρίαν⁹⁰ σου αυτήν, λέγω, να αγαπήσεις;
1399. Αν και ποτέ ηράσθη τις κυρίαν του ιδίαν,
1400. πλην πρώτον αυτή έδωκεν εις τούτον την αιτίαν.
1401. Όθεν και είν' παράξενον εσύ να το θελήσεις,
1402. την μην ανταγαπώσαν σε διά να αγαπήσεις.
1403. Εγώ λυπούμαι βλέποντας να τρέχεις στα χαμένα
1404. και προγνωρίζω οιωνόν κακόν διά εσένα.
1405. Κάμε λοιπόν μεταβολήν και ξύπνα, ξεζαλίσου
1406. και εις τον πόλεμον αυτόν ανδρείως βοηθήσου.
1407. Μη κατ' επάνω σου οργήν μεγάλην αρματώσεις
1408. και ύστερον ανωφελώς θε να το μετανιώσεις.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

1409. Ερωτόκριτος στους λόγους τούτους είχε προσοχήν⁹¹
1410. και εγνώριζε πως σφάλμα έκαμεν απ' την αρχήν.
1411. Έβλεπεν ότι ματαίως έρωτας τον πυρπολεί,
1412. όθεν και με θλίψιν άκραν προς τον φίλον ομιλεί.

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

---

⁸⁹ 1845: δε

⁹⁰ 1864: κυράν

⁹¹ 1845: προσοχή

1413. Όσα με είπες, φίλε μου, εις την καρδιά μ' εμβήκαν
1414. και τόπον μη ευρίσκοντα, πάλιν ευθύς εβγήκαν.
1415. Το σφάλμα μου το εννοώ, το είναι μου το ξεύρω,
1416. πλην τρόπον να βοηθηθώ δεν ημπορώ να εύρω.
1417. Ως βρέφος ηπατήθηκα, όπερ δεν έχει γνώση,
1418. και πώς να εύρω βοηθόν και τις να με γλιτώσει;
1419. Ο Έρωσ με⁹² ηπάτησε κι εις την σκλαβιάν του είμαι,
1420. διά να τον υπηρετώ, ενόσω ζω και είμαι.
1421. Παντοίοις τρόποις έκαμα να φύγω την παγίδα,⁹³
1422. εστάθη πλην αδύνατον, πραγματικώς το είδα.
1423. Απ' το παλάτι έλειψα και δεν πατώ τελείως
1424. και πάλιν δύσφορα δεινά με τυραννούν αθλίως.
1425. Θαρρούσα πως ανάπαυσιν θα λάβει η καρδιά μου
1426. και μάλλον επηυξήνθησαν τα δύσφορα δεινά μου.
1427. Όσον τραβούμαι απ' το πυρ, τοσούτον με φλογίζει
1428. κι ο Έρωσ κατ' εμού ορμά, με φθείρει, μ' αφανίζει.
1429. Από κοντά με πυρπολεί, μακρόθεν με σκοτώνει
1430. κι αν φύγω πάλιν, εν ταυτώ με τα πτερά με σώνει.
1431. Στον νουν μου φέρει πάντοτε εκείνην που λατρεύω,
1432. ανάπαυσις δεν μ' έμεινε, να τρελαθώ⁹⁴ κοντεύω.
1433. Τα μάτια μ' όταν κοιμηθούν, ευθύς καθώς σφαλίσουν,
1434. μοι φαίνεται τα χείλη της σκύπτουν να με φιλήσουν.
1435. Αχ! τι μεγάλη συμφορά, αλίμονον! γνωρίζω
1436. πως τρέχω εις τον θάνατον, ζωήν δεν ευελπίζω.
1437. Αν δύνασαι ουν, φίλε μου! σ' αυτό βοήθησόν με,
1438. εις την δεινήν μου συμφοράν ή καν θανάτωσόν με.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

1439. Ο Πολύδωρος εις τόσην θλίψιν υπερβολική
1440. βλέποντας να καταντήσκει φλόγα η ερωτική,
1441. και τον φίλον του να κλαίει, να πονεί, να λαχταρεί,
1442. με γλυκύτητα αρχίζει το να τον παρηγορεί.

ΠΟΛΥΔΩΡΟΣ

1443. Φίλε μου! λέγει, το κακόν, όπερ σ' εξουσιάζει,
1444. ενώ εδώ ευρίσκεσαι, θαρρώ δεν μετριάζει.
1445. Και αν εις μέρη μακρινά δεν φύγεις να γλιτώσεις,

---

⁹² 1818, 1845: μη

⁹³ 1818: παρίδα, 1845: πατρίδα

⁹⁴ 1864: τρελλαθώ

1446. θα τυραννείσαι πάντοτε, τέλος κακόν θα δώσεις.
1447. Όθεν, εάν επιθυμείς να λάβεις θεραπείαν,
1448. ύπαγε πλέον απ' εδώ, φύγε αλλού με βίαν.
1449. Να περιέλθεις είν' καλό και άλλας επαρχίας,
1450. πόλεις και κώμας να ιδείς, Ευρώπης και Ασίας.
1451. Αξιολόγους ποταμούς να δεις και να θαυμάσεις,
1452. εις δάση, λίμνας και πηγάς να περιδιαβάσεις.
1453. Διά να γένεις θεατής παντοδαπών πραγμάτων,
1454. απείρων καταστάσεων, πολλών επαγγελμάτων.
1455. Να μάθεις και τα έθιμα των διαφόρων τόπων
1456. και να γνωρίσεις εν ταυτώ τα ήθη των ανθρώπων.
1457. Ωσαύτως την διαφοράν των τόσων ενδυμάτων,
1458. την ποικιλίαν των γλωσσών και των ιδιωμάτων.
1459. Ειδήμων να κατασταθείς των όσων δεν ηξεύρεις,
1460. όσα δεν είδες παντελώς, μήτ' εις τον νουν σου φέρεις.
1461. Εκεί να δεις και ευειδείς, χαριτωμένας νέας
1462. και απ' αυτήν την Αρετήν πολλά πλέον ωραίας.
1463. Και τότε σε υπόσχωμαι⁹⁵ πως θε να την ξεχάσεις,
1464. εις άλλα πλέον θα δοθείς και θα διασκεδάσεις.
1465. Η περιήγησις αυτή θε να σε ωφελήσει
1466. και τον δεινόν σου έρωτα εις λήθην θα βυθίσει.⁹⁶
1467. Λοιπόν, εάν επιθυμείς να παύσει ο καημός σου,
1468. μετά σπουδής ετοίμασον τα διά μισευμόν σου.
1469. Σε συντροφέω και εγώ εις την οδοιορίαν,
1470. διά να μην περιπατείς χωρίς παρηγορίαν.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

1471. Εις την του Ερωτοκρίτου γνώμην ήτον αρεστή
1472. η του Πολυδώρου αύτη νουθεσία θαυμαστή.
1473. Όθεν άρχισε προθύμως διά να ετοιμασθεί,
1474. να μισεύσει με τον φίλον, χωρίς πλέον να σταθεί.
1475. Κάμνει εκλογήν αρμάτων και αλόγων εκλεκτών
1476. κι όσα άλλα αναγκαία εχρησίμευον σ' αυτόν.
1477. Εν ταυτώ και τους γονείς του τρέχει και παρακαλεί,
1478. να τον δώσουν την ευχήν των και τας χείρας των φιλεί.
1479. Το να περιέλθει, είπεν, άκρως το επιποθεί,
1480. εις τας πόλεις της Ευρίπου κι εις ολίγον να ελθεί.
1481. Τους παρηγορεί προς τούτοις, άμα τους πληροφορεί,

---

⁹⁵ 1845: υπόσχωμαι

⁹⁶ 1845: βυθύσει, 1864: βυθίση

1482. να μη μεριμνούν, τους λέγει, ότι δεν αργοπορεί.
1483. Αγκαλιά και των γονέων επονούσεν η καρδιά,
1484. του υιού να στερηθόσι την τερπνήν παρηγοριά,
1485. μ' όλον τούτο εθαρρούσαν, όταν απομακρυνθεί,
1486. ίσως ξεμελαγχολήσει κι απ' την λύπην λυτρωθεί.
1487. Όθεν δεν τον εμποδίζουν πλην με θλίψιν των πολλήν,
1488. εύχονται το να υπάγει με την ώραν την καλήν.
1489. Ο οποίος κατ' ιδίαν της μητρός του ομιλεί,
1490. τα κλειδιά του την δίδει και θερμώς παρακαλεί.⁹⁷
1491. Εις τινά να μην τα δώσει, λέγοντας πως μυστικά
1492. γράμματα στην κάμεράν του έχει μέσα μυστικά.
1493. Ήτις και τω υπεσχέθη, δι' αγάπην του πολλήν,
1494. να τα έχει κεκρυμμένα και εις φύλαξιν καλήν.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

1495. Αποχαιρετήσας πλέον, ηκολούθει την οδόν,
1496. ρίπτοντας ακαταπαύστως δάκρυα ποταμηδόν.
1497. Ο δε φίλος αχωρίστως μετ' αυτού ακολουθεί,
1498. πάντοτε τον συμβουλεύει, πάντα τον παραμυθεί.
1499. Πλην αφού απεμακρύνθη εις ολίγον καθ' οδόν,
1500. εσκοτείνιασε το φως του και δεν έβλεπε σχεδόν.
1501. Απ' το πλήθος των δακρύων κι απ' τους αναστεναγμούς,
1502. εις τα μάτια είχε νέφη και εις την καρδιάν παλμούς.
1503. Έφθασεν εις ένα μέρος, κάθισε ν' αναπαυθεί
1504. και εκεί μετά του φίλου έπρεπε να κοιμηθεί.
1505. Ύπνος δε δεν είχε χώραν εις αυτόν καμιάν στιγμή,
1506. τον κατέπνιγον την νύκτα δάκρυα και στεναγμοί.
1507. Πριν λοιπόν να ανατείλει ήλιος , πολλά ταχύ,
1508. εις την ρίζαν ενός δένδρου, με καρδίας ταραχή,
1509. κάθισε και ετραγώδουσε μ' ένα μέλος κλαυθμηρόν,
1510. ίσως και διασκεδάσει τον καημόν του τον σκληρόν.

ΗΜΕΡΑ Α΄

Το Τραγούδι

1511. » Ω χωρισμέ αφόρητε, πικρέ, φαρμακεμένε!
1512. και του θανάτου πρόδρομε, σκληρέ, κατηραμένε!
1513. » Και πώς εκαταπείσθηκα να σε ευχαριστήσω;
1514. Πώς θέλων ηπατήθηκα διά ν' αναχωρήσω;

---

⁹⁷ 1864: παρκαλεί

1515. » Πώς είναι δυνατόν εγώ, χωρίς να αντικρύσω
1516. το φως μου το γλυκύτατον, εις το εξής να ζήσω;
1517. » Και μόλον που δεν ήξευρεν αυτό πως τυραννούμην,
1518. πλην βλέποντάς το πόρρωθεν, εγώ παρηγορούμην·
1519. » Ελπίζοντας πως με καιρόν θέλει το καταλάβει
1520. και δι' εμέ συμπάθειαν ενδέχεται να λάβει.
1521. » Πλην εις την θεληματικήν αυτήν μου εξορία,
1522. ποία ελπίς μοι έμεινε, ποία παρηγορία;
1523. » Αλίμομον! αφόρητος είναι ο μισευμός μου
1524. και βλέπω επλησίασε κι αυτός ο θάνατός μου.
1525. » Ο ήλιος εθάμβωσε,⁹⁸ σκοτίσθη η σελήνη,
1526. τα άστρα φως δεν έχουσιν, ω, τι σκληρά οδύνη!
1527. » Η σφαίρα αντιστρέφεται εις τον ορίζοντά της
1528. κι η γη αυτή μετέβαλε σχεδόν το κίνημά της.
1529. » Η τύχη αρματώθηκε, το να με πολεμήσει,
1530. κινείται κατ' εμού μ' ορμήν διά να με αφανίσει.
1531. » Το τόξον της ετέντωσε και ρίπτ' αδιακόπως
1532. τα ιοβόλα βέλη της, να παύσει δεν είν' τρόπος.
1533. » Αν μ' εύρει εις την θάλασσαν, ζητεί να καταπείσει
1534. τον Ποσειδώνα, εις αυτήν να με καταβυθίσει.
1535. » Αν πάλιν επί την ξηράν, ευθύς στον Δία τρέχει,
1536. τον λέγει πάντα κεραυνούς επάνω μου να βρέχει.
1537. » Και τα στοιχεία κατ' εμού ορμητικώς κινούνται
1538. και να με κατατρέξοσι κοινώς φιλοτιμούνται.
1539. » Διά εμένα ήλιος δεν ανατέλλει πλέον,
1540. δικαίως ουν το τέλος μου γνωρίζω αναγκαίον.
1541. » Ελθέ λοιπόν, ω Πρόκνη μου, γλυκόν χελιδονάκι,
1542. φιλόοικον, φιλόανθρωπον, καλοκαιριού πουλάκι,
1543. » διά να συνθρηνήσομεν τον χωρισμόν επίσης
1544. κι έν' άσμα μελαγχολικόν εσύ να μελωδήσεις.
1545. » Διά την Φιλομήλην σου, εύλαλον αηδόνα
1546. κι εγώ διά την Αρετήν, ψυχής μου τον αγώνα.
1547. » Εσείς δε, Κύκνοι, άσατε τα επιτάφιά μου,
1548. ευθύς ως απονεκρωθούν τα μέλη τα δικά μου.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

1549. Με τοσαύτην θλίψιν ούτος τραγωδούσε και καημόν,
1550. ώστε και αυτάς τας πέτρας εκκινούσεν εις κλαυθμόν.
1551. Πλην ο φίλος τον βιάζει, λέγει πως αργοπορούν,

---

⁹⁸ 1845: εθάνβωσε

1552. όθεν και καβαλικεύουν κι εν ταυτώ αναχωρούν.
1553. Την οδόν ακολουθούντες εδιέβαινον συχνά
1554. από μέρη άπερ ήτον ανεκλάλητα τερπνά.⁹⁹
1555. Εδώ έβλεπον κοιλάδας, εκεί έβλεπον βουνά,
1556. στολισμένα απ' την φύσιν με δρυμούς παντοτινά.
1557. Εις εν μέρος ήτον δάφναι και φυτά αιθαλή
1558. και εις άλλο πλήθος άνθη, ευωδέστατα πολύ.
1559. Ρύακες ενταύθα τρέχουν, ποταμοί ορμούν εκεί
1560. και πηγαί οπού να ρίπτουν ύδωρ καθαρόν, γλυκύ.
1561. Εν τοσούτω απαντούσαν κάθε ώραν σωρηδόν,
1562. όσα εφίλοτιμείτο φύσις προς καλλωπισμόν.
1563. Εις τοιαύτην μίαν θέαν, αξιόλογον, τερπνήν,
1564. ποιος να μη δοκιμάζει ημπορούσεν ηδονήν;
1565. Μόνον του Ερωτοκρίτου η πολυπαθής ψυχή
1566. δεν ελάμβαν' απ' την λύπην παντελώς ανακωχή.
1567. Αλλ' επεριπάτει πάντα με την κεφαλήν σκυπτήν,
1568. με την θλίψιν της καρδιάς του εις το πρόσωπον γραπτήν.
1569. Φθάνουσα δε και η νύκτα, στάθηκαν ν' αναπαυθούν
1570. στον τυχόντα τόπον πλέον και εκεί να κοιμηθούν.
1571. Πλην ο νέος δεν ημπόρει παντελώς να κοιμηθεί,
1572. μόνον εταλαιπωρείτο χωρίς να αναπαυθεί.
1573. Πλησιάζουσα δε πάλιν να χαράξει η αυγή,
1574. εσηκώθηκεν¹⁰⁰ αμέσως και κοντά εις μιαν πηγή
1575. κάθισε να τραγωδήσει από θλίψιν του πολλήν,
1576. ίσως και διασκεδάσει πάθους την υπερβολήν.

ΗΜΕΡΑ Β΄

Το Τραγούδι

1577. » Κάθε ώρα ήδη, κάθε μου στιγμή,
1578. έν πικρόν είν' φίδι κι αναστεναγμοί.
1579. Πώς συν ημπορώ
1580. πλέον να χαρώ,
1581. αφού τόσα είδη πόνων ευπορώ;
1582. » Η μορφή σου μόνον κάθε συμφοράν
1583. άλλαξε¹⁰¹ και πόνον πάντα εις χαράν.
1584. Ποία δε ήδ' ισχύς
1585. τόσης ταραχής

---

⁹⁹ 1845: τερπά

¹⁰⁰ 1818, 1845: εσυκώθηκεν

¹⁰¹ 1818, 1845: άλλαξε

1586. παύει, φευ! τον πόνον της εμής ψυχής;
1587. » Ποίαν ευτυχίαν τώρα ημπορώ
1588. ή παραμυθίαν να προσκαρτερώ;
1589. αφού δεν ορώ
1590. (πώς ζω απορώ)
1591. την μορφήν την θείαν οπού λαχταρώ;
1592. » Ήλιος, Σελήνη κι η χρυσή αυγή
1593. εις εμέ οδύνη είν' και οιμωγή.
1594. Κάθε φωτεινόν
1595. μ' είναι σκοτεινόν,¹⁰²
1596. πράγμα να μ' ηδύνει δεν είν' ικανόν.
1597. » Όταν που κοιτάζω και δεν σε ιδώ,
1598. πρέπει να στενάζω και να θρηνωδώ.
1599. Πάντα πλην εική,
1600. ότι δεν αρκεί,
1601. πρέπει να πετάξω, να ελθώ εκεί.
1602. » Πάντοτε στενάζω, ζω ως δυστυχής,
1603. πάντα δοκιμάζω λύπην της ψυχής,
1604. κλαίω, ερωτώ,
1605. ό,τι απαντώ,
1606. σε, θεά μου, κράζω, όπου¹⁰³ περπατώ.
1607. » Πλέον η ζωή μου είν' οδυνηρά,
1608. η αναπνοή μου όλη φλογερά,
1609. φρίκην προξενεί,
1610. εις οίκτον κινεί,
1611. όλη η μορφή μου η ελεεινή.
1612. » Τύχη ολεθρία, τύχη φθονερά!
1613. Φθάν' η τυραννία η φαρμακερά,
1614. φθάνει η ποινή
1615. η παντοτινή,¹⁰⁴
1616. τόση ασπλαχνία¹⁰⁵ είναι ικανή.
1617. » Αχ! εις το κακόν μου δείξον οικτιρμόν
1618. και εις τον φρικτόν μου τούτον οδυρμόν.
1619. Κάμε, ως ποθώ,
1620. να αξιωθώ,
1621. αχ! το εφετόν μου, προτού να χαθώ.

---

¹⁰² 1845: σκοτινόν

¹⁰³ 1818, 1845: οπού

¹⁰⁴ 1818: παντοτεινή

¹⁰⁵ 1818: ασπλαγχανία

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

1622. Κλαίοντας αυτός, ως τόσον τραγωδούσε θλιβερά,
1623. ώστε και αυτά τα δάση αντηχούσαν κλαυθμηρά.
1624. Όθεν και ο φίλος πλέον μόλις τον παρηγορεί,
1625. τον σηκώνει μετά βίας και μ' αυτόν αναχωρεί.
1626. Του Ερωτοκρίτου όμως ήτον τόσος ο καημός,
1627. που στιγμή δεν απερνούσε να μην έβγει στεναγμός.
1628. Καθ' οδόν επεριπάτει όλο μελαγχολικός,
1629. παντελώς δεν ομιλούσε, πάντα ήτον σκεπτικός.
1630. Πλησιάζουσα η νύκτα, πάλιν να ξεκουρασθούν
1631. στάθηκαν εις ένα μέρος, διά να αναπαυθούν.
1632. Πάλιν άυπνος ο νέος, πάλιν πάσχει με δεινά,
1633. πάλιν κλαίει όλην νύκτα, τυραννείται σκοτεινά.
1634. Πάλιν φαντασμάτων πλήθος τον συγχύζουν πολύ,
1635. πάλιν φλόγα ολεθρία τα εντός του πυρπολεί.
1636. Φθάνοντας λοιπόν να φέξει, εσηκώθη κατηφής
1637. και την άκραν σιωπήν του edιέλυσεν ευθύς.
1638. Κάθισεν εις ένα μέρος (όχθη ήτον ποταμού)
1639. κι άρχισε να τραγωδήσει μετά πόνου και κλαυθμού.

ΗΜΕΡΑ Γ΄

Το Τραγούδι [Ξένον]

1640. » Κακορίζικόν μου στήθος, αν και τώρα πια φρονείς
1641. να ανθέξεις εις τους πόνους, βέβαια παραφρονείς.
1642. » Η υπομονή, ηξεύρω, ότι ως έναν καιρόν
1643. αντιστέκεται στα βάρη των δεινών και συμφορών.
1644. » Αφού όμως καταντήσει μετά λόγου ν' ατονεί,
1645. λέγεται απελπισία¹⁰⁶ κι όχι πια υπομονή.
1646. » Να! καιρός λοιπόν να σκάσεις, που και φλόγες να φανούν,
1647. να σε καύσουν έως τέλους, δίχως να σε τυραννούν.
1648. » Στο εξής εσύ να βγάζεις αναστεναγμούς βαθείς,
1649. είναι πλέον εντροπή σου, πρέπ' αφεύκτως να χαθείς.
1650. » Η τελειωσίς σου μόνον είν' οπού σε ωφελεί,
1651. ότι τάχα όσα κάμνεις, όλα είν' ανωφελή.
1652. » Εις την γην και εις τον Άδην ή και εις τους Ουρανούς,
1653. τη σημερινήν σου θλίψιν δεν συμπέρανε πια νους.
1654. » Όθεν πέθανε και χάσου, για να δει κοινώς το παν,
1655. ότι χωρισμός και Έρωσ εις τον τάφον πως σε παν.

¹⁰⁶ 1818, 1845: απελπησία

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

1656. Εις τοιούτον τρόπον ούτος τραγωδώντας θλιβερόν,
1657. και τα άγνυχα εκκίνει εις συμπάθειαν σχεδόν.
1658. Εν τοσοούτ' ο φίλος λέγει ότι πως αργοπορούν,
1659. μετά βίας τον σηκώνει κι απ' εκεί αναχωρούν.
1660. Έφθασαν εις μίαν πόλιν της Ευρίπου να σταθούν,
1661. έπειτα εις άλλας πάλιν διά να περιελθούν.
1662. Του Ερωτοκρίτου όμως η διακαής καρδιά
1663. δεν ησθάνετο τελείως απ' αυτά παρηγοριά.
1664. Αλλά έχυν' αενάως δάκρυα ποταμηδόν,
1665. όθεν και μ' αυτά περνούσεν, εν συντόμω, τον καιρόν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ [Ξένον]

1666. » Οπόταν ένας δυστυχισμένος¹⁰⁷
1667. εξαίφνης μείνει μεμακρυσμένος
1668. » από εκείνην που αγαπούσε
1669. και από άλλας επροτιμούσε,
1670. » δεν είναι τρόπος να ησυχάσει,
1671. μόνον πηγαίνει βαθιά εις δάση
1672. » και με μεγάλην απελπισίαν¹⁰⁸
1673. και της καρδιάς του λύπην τελείαν,
1674. » τρέχει επάνω και τρέχει κάτω
1675. κι έχει να κάμει με τα δεινά του.
1676. » Και κατά τάξιν ένα προς ένα
1677. τα διηγείται εις τον καθένα,¹⁰⁹
1678. » και ως τρυγόνι¹¹⁰ πικρώς φωνάζει
1679. και από βάρους αναστενάζει.
1680. » Βογκά και νύκτα, βογκά και μέρα
1681. και ονομάζει εχθρόν την σφαίρα.
1682. » Θαρρεί πως όσα φυτά σαλεύουν
1683. σ' αυτήν με βίαν να παν γυρεύουν·
1684. » πως όσα είδη πουλιών πετούσι
1685. έχουν ειδήσεις να τον ειπούσι·
1686. » πως τα ιεράκια όταν κινούνται,
1687. για τα κακά του τον συλλυπούνται·
1688. » πως κι οι αέρες τον¹¹¹ ταλανίζουν

¹⁰⁷ 1818, 1845: δυστυχησμένος

¹⁰⁸ 1818, 1845: απελπισίαν

¹⁰⁹ 1818, 1845: καθ' ένα

¹¹⁰ 1818, 1845: Τρυγώνι

1689. και διά τούτο τον τριγυρίζουν.
1690. » Λοιπόν μην έχων παρηγορία,
1691. ο θάνατός του είν' σωτηρία.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

1692. Κατεθλίβετο εις άκρον πάντοτε κι η Αρετή,
1693. μην ακούουσα τελείως πλέον τον τραγουδιστή.
1694. Λύπη ήτον η τροφή της και τα δάκρυα ποτόν
1695. και εμέμφετο την τύχην σ' όλον τον καιρόν αυτόν,
1696. ήτις είχε συνεργήσει τέτοιον έρωτα φρικτόν,
1697. διά έναν που δεν ήτον να γνωρίσει δυνατόν.
1698. Απορούσαν κι οι γονείς της δι' αυτήν παντοτινά,
1699. πώς απηύδησ' απ' την λύπην και εφθείρετο συχνά.
1700. Πάντοτε την ερωτούσαν πόνον της να τους ειπεί
1701. και τι είναι το κακόν της, όπερ τόσον την λυπεί.
1702. Πλην εκείνη την αιτίαν κρύπτουσα την καθ' αυτό,
1703. άλλ' αντ' άλλων τους ομίλει μ' ένα γέλιον πλαστό.
1704. Ο πατήρ της όμως έναν τρόπον είχε στοχασθεί,
1705. που η άμετρός της λύπη ίσως διασκεδασθεί.
1706. Το να την χαροποιήσει άκρως το επιποθεί,
1707. διά τούτο και αμέσως πρόσταξε να κηρυχθεί
1708. εις τας πόλεις τε και νήσους ψήφισμα βασιλικόν,
1709. πανταχού διά κηρύκων, των εξής δηλωτικών.¹¹²
1710. Ότι «Όλοι οι ανδρείοι, οι τινές επιποθούν
1711. την ανδρείαν των να δείξουν διά να επαινεθούν,
1712. κατά την Απριλίου¹¹³ εικοστήν να ευρεθούν
1713. άπαντες εις τας Αθήνας διά να αγωνισθούν.
1714. Όπ' ο Βασιλεύς προσμένει το να γένει θεατής
1715. και εις το κοντάρι ποίος θέλει μείνει νικητής.
1716. Κι όστις ήθελε νικήσει, παρ' αυτού θα τιμηθεί¹¹⁴
1717. και πανδήμως μετά κρότων μέλλει να ευφημισθεί.
1718. Το βραβείον του δε είναι ένας στέφανος χρυσούς,
1719. μαργαριτοκοσμημένος, με αστέρας κεντητούς,
1720. όστις κατεσκευασμένος είν' με τέχνην θαυμαστήν
1721. από την μονογενή του κόρην του την Αρετήν·
1722. ήτις μέλλει η ίδια, με τας χείρας της αυτή,

---

¹¹¹ 1845: την

¹¹² 1818, 1845: δηλωτικών

¹¹³ 1818, 1845: Απριλλίου

¹¹⁴ 1845, 1864: τιμηθή

1723. το να στέψει τον γενναίον, τελευταίον αθλητή.»
1724. Όθεν όλοι οι ανδρείοι, εις το κήρυγμα αυτό,
1725. έλαβον χαράν μεγάλην, ως ηκούσθη εν ταυτώ.

ΑΡΕΤΗ

1726. Η δ' Αρετή ακούσασα αυτήν την αγγελίαν,
1727. χαράν μεγάλην έλαβε, πολλήν παρηγορίαν.
1728. Και έλεγε καθ' εαυτήν, ιδού καιρός να δούσι
1729. τα μάτια μου εξ άπαντος εκείνο που ποθούνσι,
1730. τον εύλαλον τραγουδιστήν μετά ψυχής γενναίας,
1731. αρματωμένον έφιππον, με τους λοιπούς ιππέας.
1732. Αφού αυτός ετόλμησε δέκα να πολεμήσει,
1733. θέλει το έχει παίγνιον να κονταρομαχήσει.
1734. Αισθάνετ' η καρδιά μου, ο λογισμός μου θέλει,
1735. πως η οδύνη μου αυτή να τελειώσει μέλλει.
1736. Αρχίζει ουν τον στέφανον χωρίς ν' αργοπορήσει,
1737. την του πατρός της προσταγήν διά να ενεργήσει.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

1738. Εν τω μεταξύ δεν τούτων, υπό νόσου λοιμικής
1739. ο Πεζόστρατος ησθένει, τότε επιδημικής.
1740. Και οι ιατροί ελπίδας πλέον δεν είχαν ποσώς,
1741. επειδή δεν ηλαττούτο καν μικρόν ο πυρετός.
1742. Εις τοσαύτην δε κινδύνου εκατήντησεν ακμήν,
1743. ώστε της ζωής το τέλος πρόσμενον κάθε στιγμήν.
1744. Όπερ είχε προξενήσει λύπην με υπερβολήν
1745. στον λαόν, διά την άκραν καλοσύνην του πολλήν.
1746. Και επίσης όλ' η κούρτη είχε λύπην γενική,
1747. μάλιστα του Βασιλέως ήτον υπερβολική.
1748. Όθεν τω Ερωτοκρίτω είχαν στείλει μηνυτήν,
1749. όσον τάχιστα να φθάσει, με την είδησιν αυτήν.
1750. Το λοιπόν μίαν ημέραν και η Βασιλίσ αυτή
1751. και με άλλας αρχοντίσσας, συν αυτές κι η Αρετή,
1752. στην οικίαν Πεζοστράτου με αυτάς είχαν ελθεί,
1753. να ιδεί τον ασθενούντα και να τον επισκεφθεί.
1754. Πλην εκείνην την ημέραν έτυχε το να φανεί
1755. έν σημείον της υγείας έξαφνα στον ασθενή
1756. και οι ιατροί ελπίδα πλέον έδιδον καλήν,
1757. ότι είν' 'έξω κινδύνου διά την μεταβολήν.
1758. Όθεν η του Πεζοστράτου σύζυγος περιχαρώς

1759. υπεδέχθη¹¹⁵ την κυρίαν, μετά και της θυγατρός.
1760. Και την ευχαρίστησιν¹¹⁶ της ίνα δείξει την πολλήν,
1761. άκρας υποδεξιώσεις έκαμνε μ' υπερβολήν.
1762. Και κατ' εξοχήν να δώσει έπασχε στην Αρετήν
1763. μίαν ξεφάντωσιν ωραίαν, εν ταυτώ ξεχωριστήν.
1764. Έχουσα ουν έν χαρίεν περιβόλι εκλεκτόν,
1765. με λουλούδια ευώδη και τερπνά είδη φυτών,
1766. με κατάσκια δε μέρη, με πηγάς πολλά τερπνάς,
1767. ώστε έτερον δεν είχεν όμοιον άλλος τινάς,
1768. εκεί έφερε προθύμως εν ταυτώ την Αρετήν,
1769. προς περιδιάβασίν της εις το άκρον αρεστήν.
1770. Ήτις ως εισήλθε μέσα, ευχαρίστησιν πολλήν
1771. λάμβανεν εις το να βλέπει ευταξίαν την καλήν.
1772. Όλα με ισομετρίαν θεωρούντο γενικώς,
1773. με αναλογίαν άκραν, συνθεμένα τακτικώς.
1774. Μέρος δένδρων ήτον μ' άνθη, μέρος δε με πωρικά,
1775. άωρα τινά και άλλα ωριμότητα, γλυκά.
1776. Των ποικίλων λουλουδιών η ευώδης μυρωδιά
1777. προξενούσε θαυμασίαν ευφροσύνην στην καρδιά.
1778. Και τα καθαρά νεράκια άπερ έτρεχον εκεί,
1779. ήχον τον μουρμουρητόν τους έκαμνον πολλά γλυκύ.
1780. Εν ενί λόγω καθένας όστις ήθελεν ιδεί,
1781. έπρεπε να λάβει τέρψιν και εν ταυτώ πολυειδή.
1782. Η δε έστεκε να βλέπει μετά άκρας προσοχής,
1783. εις το κάθε ποδός βήμα, μ' ευχαρίστησιν ψυχής.
1784. Άπλωνεν εις ένα μέρος χέρι της το τρυφερόν
1785. κι έκοπτε καρπούς να τρώγει εις τον ίδιον καιρόν.
1786. Και εις άλλο λουλουδάκια εσυνάθροιζ' ανθηρά,
1787. να κοσμίη την κεφαλήν της με μεγάλην της χαρά.
1788. Στου περιβολιού την άκραν μια οικοδομή εκεί
1789. ήτον κατασκευασμένη,¹¹⁷ κατά πάντα τεχνική.
1790. Είχε σχήμα τετραγώνου, από μάρμαρον λευκόν,
1791. δεν λανθάνω, καμπινέτον αν το πω βασιλικόν,
1792. διά την επιτηδείαν τέχνην και καλλωπισμόν,
1793. όπερ εις τον κάθε ένα προξενούσε θαυμασμόν.
1794. Του Ερωτοκρίτου ήτον κατοικία δε αυτή,
1795. την οποίαν μόνος είχε και βαστούσε χωριστή.

---

¹¹⁵ 1864: απεδέχθη

¹¹⁶ 1864: ευχρίστησιν

¹¹⁷ 1818, 1845: κατεσκευασμένη

1796. Εἰς αὐτὴν εκατοικοῦσε καὶ ἐσπούδαζε συχνά
 1797. καὶ εἰς αὐτὴν τὸν τυραννοῦσαν τὰ τοῦ Ἑρωτος δεινὰ.
 1798. Ἡ μητέρα του, με ὅλον ὅτι εἶχεν ὀρκισθεῖ,
 1799. πῶς τινὰς νὰ μην ανοίξει, ἐκεῖ μέσα νὰ ἐλθεῖ,
 1800. ὅμως ἐπαρακινήθη ἀπὸ τὰς τῆς Ἀρετῆς
 1801. παρακλήσεις νὰ ανοίξει καὶ εἰσῆλθε μετ' αὐτῆς.
 1802. Ὅταν δὲ ἐμβήκαν ὅλοι μέσα, με υπερβολὴν
 1803. θαύμασαν εἰς τῆς οἰκίας τὴν ἀμίμητον στολὴν.
 1804. Ὅμως πλέον ἀπὸ ὅλας νοστιμεύθ' ἡ Ἀρετὴ
 1805. καὶ μετὰ περιεργείας παρετήρει κάθε τι.
 1806. Καὶ εἰς τὸ πλάγι τῆς πορτίτσας, ἐν τινὶ τόπῳ κρυπτό,
 1807. με χρυσούν γαῖτάνι ἦτον ἐν κλειδάκι κρεμαστό.
 1808. Τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἦτον καμπινέτο χωριστό,
 1809. πάντοτε τὰ μυστικά του ἐβαστούσεν εἰς αὐτό.
 1810. Εἶχε μέσα σεδεφένιον ἓνα σκρίνιον¹¹⁸ ἐκλεκτόν
 1811. καὶ ἐμπροσθέν του τραπεζάκι ἀπὸ μάρμαρον χυτόν.
 1812. Ἀργυροῦν ἐν καλαμάρι, με σκαμνία δύο¹¹⁹ χρυσά
 1813. καὶ βιβλιοθήκη μία, με βιβλία περισσά.
 1814. Αὐτὰ ἦτον ἐκεῖ μέσα, πού ἐπήγαινε συχνά
 1815. καὶ ἐγράφεν, ἐμελετοῦσε, μόνος τοῦ παντοτινά.
 1816. Τὸ κλειδίον δὲ ἀμέσως βλέπουσα ἡ Ἀρετὴ,
 1817. τὸ ἐπῆρεν ἐν τῷ ἅμα καὶ μονάχῃ τῆς αὐτῆς
 1818. ἀνοίξε τὸ καμπινέτον καὶ ἐμβήκεν εἰς αὐτό
 1819. καὶ ἐπέτυχεν νὰ κάμει ἐν κυνήγι θαυμαστό.
 1820. Ἐπλησίασ' εἰς τὸ σκρίνιον¹²⁰ καὶ ἐτράβηξ',¹²¹ ἐν ταυτῷ
 1821. τὸ συρτάρι τοῦ το πρώτον, ὅπερ ἦτον ανοικτό.
 1822. Πλην τι βλέπει παρ' ἐλπίδα, ἐξαφνα αὐτὴ ἐκεῖ;
 1823. Πράγμα πού με ἀπορίαν ἐβλεπεν ἐκστατικῇ.
 1824. Τοῦ Ἑρωτοκρίτου ὅλα τὰ τραγούδια τῆς νυκτός,
 1825. ἐκεῖ μέσα γεγραμμένα εὗρηκε καταλεπτῶς.
 1826. Με σπουδὴν τὰ διαβάζει καὶ ἐκεῖ τὰ παραιτεῖ,
 1827. πάλιν ὡς τὰ εἶχεν εὗρει καὶ με ταραχὴν κρυπτὴν
 1828. εἰς τὴν σάλαν ἐξω βγαίνει, κάθετα εἰς ἓν σκαμνί
 1829. καὶ δεικνύει τάχα ὅτι ἡ καρδιά τῆς τὴν πονεῖ,
 1830. λέγουσα πῶς εἰς τὴν κλίνην ἀγαπὰ νὰ κοιμηθεῖ,
 1831. ὅπου με τὴν ἡσυχίαν ἴσως νὰ ἐλαφρωθεῖ.
 1832. Αἱ λοιπαὶ δὲ νὰ ἐβγόνσιν ἐξω τὰς παρακαλεῖ

¹¹⁸ 1818, 1845: Σκρίνον

¹¹⁹ 1818, 1845: δύο

¹²⁰ 1818, 1845: Σκρίνον

¹²¹ 1818, 1845: ἐτράβιξ'

1833. και την Ευφροσύνην μόνον να σταθεί μ' αυτήν καλεί.
1834. Ως εβγήκαν ουν την πόρταν την προστάζει και σφαλνά
1835. κι εις το καμπινέτον μέσα μετ' αυτής ομού γυρνά.
1836. Την επήρεν απ' το χέρι και με ήσυχον φωνή
1837. είπεν ότι η καρδιά της παντελώς δεν την πονεί,
1838. αλλά μετ' αυτής ποθούσα ένα μυστικόν να πει,
1839. πρόβαλεν αυτό, να φύγει συντροφία η λοιπή.
1840. Όθεν βγάζει τα χαρτία και διαβάζει μερικά
1841. της δαδάς της, απ' εκείνα τα τραγούδια τα γλυκά·
1842. η οποία εν τω άμα λύπην έλαβε πολλήν,
1843. μη προβλέπουσα τελείως έκβασιν ποτέ καλήν.
1844. Τελειώνουσα δε πλέον απ' αυτά η Αρετή,
1845. εις την Ευφροσύνην λέγει μ' αναστεναγμούς αυτή.

ΑΡΕΤΗ

1846. Δαδά μου, τι σε φαίνεται; Χωρίς αμφιβολία,
1847. εις τάυτα, άπερ ήκουσες, να! πλέον παρρησία.
1848. Εκείνον, ον εγύρευα τόσον καιρόν να εύρω,
1849. η τύχη μοι τον έδειξε, διά να τον ηξεύρω.
1850. Ανδρεία και τραγούδια λοιπόν με τόσην χάρη,
1851. τούτου είν', όστις σύζυγον αφεύκτως θα με πάρει.
1852. Εις το εξής ουν έπαυσαν τα άπειρα δεινά μου,
1853. μοι φαίνεται ανέζησα κι ήσυχας' η καρδιά μου.

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ

1854. Τι είναι, κόρη μου, αυτά (η Ευφροσύνη λέγει)
1855. τ' ανάρμοστά σου λόγια; (και ομιλούσα κλαίγει)
1856. Με το να εύρηκες χαρτιά με στίχους γεγραμμένα,
1857. σε πήρε τόσον η χαρά, ευθύς ξεζαλισμένα;
1858. Κυρία και θυγάτηρ μου, συγγνώμην να μοι δώσεις,
1859. να σε ειπώ πως σήμεραν σου έφυγεν η γνώσις
1860. και ομιλείς ωσάν τρελή και παραζαλισμένη,
1861. χωρίς να νιώθεις τι καρπός από αυτά εβγαίνει.
1862. Στο σκρίνιον¹²² τι παράξενον, αν έτυχε να εύρεις
1863. ερωτικά τραγούδια, και πόθεν το ηξεύρεις,
1864. εάν ο Ερωτόκριτος τα είχε στιχουργήσει
1865. ή αλλαχόθεν και αυτός τα είχεν αποκτήσει;
1866. Ενδέχεται' από φίλον του ν' αντέγραψε κανένα,

---

¹²² 1818, 1845: Σκρίνον

1867. με το να ήρεσ' εις αυτόν, καθώς και εις εσένα.
1868. Ανάθεμα πλην τον καρπόν που τα τραγούδια δίδουν
1869. και τούτων την ωφέλειαν που πάντοτε προδίδουν.
1870. Και πόσοι κακορίζικοι, πτωχοί και ψειριασμένοι
1871. και τραγωδούν γλυκύτατα, τη φύσει διδαγμένοι;
1872. Θαρρείς ο Ερωτόκριτος το έκαμε για σένα;
1873. Δεν ξεύρεις τι σε γίνεται και τρέχεις λανθασμένα.
1874. Και πότε' εστράφη να σε δει, που να σε αγαπήσει;
1875. Ή πότε απετόλμησε λόγον να σ' ομιλήσει;
1876. Εις τον πατέρα σου αυτός ενίοτε αν ήλθε,
1877. πολλά ολίγον στάθηκε κι ευθύς πάλιν απήλθε.
1878. Οι ερασταί, θυγάτηρ μου, παντοτινά ποθούνσι
1879. αυτάς τας ερωμένας των συχνά να θεωρούσι.
1880. Εκείνος δ' έχει άπειρον καιρόν που δεν εφάνη,
1881. εις άλλα καταγίνεται,¹²³ δουλείες¹²⁴ του άλλες κάμνει.
1882. Και συ παραζαλίζεσαι, ματαίως δίχως άλλο,
1883. κι ανύπαρκτα φαντάζεσαι, καθώς δεν αμφιβάλλω.
1884. Εκεί ουν όπου έυρηκες τους στίχους να σφαλίσεις,
1885. τον εαυτόν σου άτιμα μην παραδειγματίσεις.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

1886. Εις τους λόγους της δαδάς της παντελώς η Αρετή
1887. προσοχήν καμιάν δεν είχε, μήτε έδιδεν αυτή.¹²⁵
1888. Αλλ' εσκάλιζε στο σκρίνιον,¹²⁶ μήπως κι άλλο ευρεθεί
1889. έρωτος κανέν σημείον και να πληροφορηθεί.
1890. Το συρτάρι δε του σκρίνιου¹²⁷ και το δεύτερον αυτή,
1891. αφού τράβηξεν,¹²⁸ ευρίσκει εις θεσίτσαν μιαν κρυπτή
1892. την ιδίαν της εικόνα, εις πανί ζωγραφιστήν,
1893. πράγμα, όπερ απορίαν επροξένησ' εις αυτήν.
1894. Τόσον δε ομοία ήτον και εις άκρον εντελής,
1895. ώστ' αφεύκτως εθαρρούσες, την ζωγράφισ' Απελλής.
1896. Παίρνουσα δ' αυτήν εις χείρας, η νεάνις εν ροπή,
1897. απ' το θάμβος είχε μείνει εις μεγάλην σιωπή.
1898. Σαν να είχε την κτυπήσει αιφνιδίως κεραυνός,
1899. έμειν' εις ακινησίαν και δεν έβλεπε ποσώς.

---

¹²³ 1818, 1845: κατεγίνεται

¹²⁴ 1845: δουλιαίς

¹²⁵ 1818, 1845: αφτί

¹²⁶ 1818, 1845: Σκρίνον

¹²⁷ 1818, 1845: Σκρίνου

¹²⁸ 1818, 1845: τράβιξεν

1900. Αφού όμως εσυνήλθε, μετά ώραν αρκετήν,
1901. πάλιν εις τον εαυτόν της, απ' την έκστασιν αυτήν,
1902. γύρισε προς την δαδά της και χωρίς αναβολή,
1903. την εικόνα της δεικνύει κι άρχισε να ομιλεί.

ΑΡΕΤΗ

1904. Δαδά μου, καθαρότερον σημείον πού θα εύρω;
1905. Ιδού πλέον απόδειξις, βεβαίως το ηξεύρω.
1906. Μέχρι του νυν εβάδιζα εις της νυκτός τα¹²⁹ σκότη,¹³⁰
1907. πλην τώρα έφθασα εις φως και είν' ημέρα πρώτη.
1908. Τα αφανή εγνώρισα, τα μυστικά ηξεύρω,
1909. τον εραστήν μου στο εξής δεν προσπαθώ να εύρω.
1910. Το πράγμα είναι βέβαιον, δεν είναι κεκρυμμένον,
1911. αμφιβολία δεν χωρεί, είν' θεμελιωμένον.
1912. Εις τα τραγούδια έβρισκες αιτίας ν' αναιρέσεις,
1913. αναίρεσε πλην και αυτό που βλέπεις, αν μπορέσεις.
1914. Τι άρα τον εκίνησε στο να με ζωγραφίσει¹³¹
1915. και τι μ' εφύλαττεν εδώ, χωρίς να μ' αγαπήσει;
1916. Τους μύθους,¹³² Ευφροσύνη μου, παραίτησέ τους πλέον,
1917. την νιώθεις¹³³ την αλήθειαν και πε την τελευταίον.
1918. Από τα όσα ήκουσα και βλέπω παρρησία,
1919. αυτός, το νιώθω,¹³⁴ δι' εμέ πως γίνεται θυσία.
1920. Ειπέ, με ποίας χάριτας δεν είναι στολισμένος,
1921. με ποίας αρετάς αυτός δεν είν' πεπλουτισμένος;

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

1922. Κι εν ταυτώ τους στίχους όλους και την ζωγραφιάν αυτής,
1923. τα διπλώνει και τα βάζει εις την τσέπην της ευθύς.
1924. Και οι πρώτοι λογισμοί της παύοντες εν ακαρεί,
1925. άμα ήλθον άλλοι, πλέον βάσιμοι και σταθεροί.
1926. Κι ως τυφλός, όστις βαδίζει εις ανώμαλον οδόν
1927. και προσκρούων κάθε ώραν, πίπτει και κτυπά¹³⁵ σχεδόν
1928. και αγανακτώντας κλαίει, θάνατον επιθυμεί
1929. κι όπου την κακήν του τύχην αενάως βλασφημεί

---

¹²⁹ 1818, 1845: το

¹³⁰ 1818, 1845: σκότι

¹³¹ 1845, 1864: ζωγραφήση

¹³² 1845: μίθους

¹³³ 1845, 1864: νοιώθεις

¹³⁴ 1864: νιώθω

¹³⁵ 1818: κυπτά

1930. κι όπου πάντοτε τσιρίζει να ιδεί λάμπιν φωτός
1931. και το σκότος ν' αποφύγει το παντοτινόν αυτός
1932. κι όπου κατά τύχην όταν ήθελεν εμπερδευθεί,
1933. μη δυνάμενος να εύρει την οδόν να λυτρωθεί
1934. και το φως του αιφνιδίως παρ' ελπίδα να ελθεί,
1935. και η τόση του τυφλότης ίνα διασκεδασθεί,
1936. άμετρον χαράν λαμβάνει κι εις τον οίκον του γυρνά
1937. και τον Ήλιον δοξάζει κι ευχαρίστως προσκυνά.
1938. Ούτως είχ' ακολουθήσει τότε κι εις την Αρετήν
1939. κι η τυφλότης διελύθη παρ' ελπίδα απ' αυτήν.
1940. Ως τυφλή τυφλά εξήτει να ιδεί τον εραστήν
1941. και τυφλά την πυρπολούσεν Έρωσ με φωτιάν κρυπτήν.
1942. Πλην διέλυσε το σκότος Ήλιος το ζοφερόν
1943. απ' τους οφθαλμούς της πλέον, με το φως του το λαμπρόν.
1944. Εύρηκέ το ο επόθει, στο εξής δεν ερευνά,
1945. αλλ' εις λογισμούς μεγάλους καταγίνεται συχνά.

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ¹³⁶

1946. Η Ευφροσύνη δε αυτήν πολλάκις ονειδίζει,
1947. πλην τίποτεσ δεν ωφελεί και μάταια φροντίζει.
1948. Όθεν την λέγει, κόρη μου, είν' ώρα περασμένη
1949. και ας πηγαίνομ', επειδή η μήτηρ σου προσμένει.
1950. Να σ' ομιλήσω δεν μπορώ, δεν είναι τρόπος τώρα,
1951. ο τόπος δεν το απαιτεί, δεν συγχωρεί η ώρα.
1952. Αλλά εις το παλάτιον μαζί σου ως γυρίσω,
1953. αυτά σου τα καμώματα εκεί θα εξηγήσω.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

1954. Το λοιπόν στην συνοδείαν βγήκαν έξω την λοιπή
1955. και την Αρετήν ρωτούσαν πώς απέρασε να πει.
1956. Ήτις κοιμήθη, λέγει, κι είδ' ωφέλειαν πολλή,
1957. της καρδίας της ο πόνος πλέον δεν την ενοχλεί.
1958. Όθεν και εις το παλάτι μετά της μητρός αυτής
1959. γύρισε και είχε κρύψει όσα εύρηκεν¹³⁷ ευθύς.
1960. Και βραδιάζοντας, στην κλίνην αφού έπεσεν αυτή,
1961. πάλιν άρχισ' η δαδά της διά να την νουθετεί.

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ¹³⁸

---

¹³⁶ 1818: ΕΥΦΡΟΣΥΗ

¹³⁷ 1845: εύρικεν

1962. Κυρία και θυγάτηρ μου, καλώς συμπέρανέ το
 1963. και πως εις λογισμούς κακούς εμβήκες, ήξευρέ το.
 1964. Πολλά ευκόλως το κακόν καθείς το κατορθώνει,
 1965. πλην όταν η τιμή βλαφθεί, ουδείς τη διορθώνει.
 1966. Από τα ύψη το κακόν παντοτινά αρχίζει
 1967. και όστις το ακολουθεί, στα κάτω τον κρημνίζει.
 1968. Αν τον σπινθήρα εν ταυτώ δεν φθάσει τις να σβήσει,
 1969. πυρκαϊά αδάμαστος μπορεί να καταντήσει.
 1970. Διό δεν πρέπει στις αρχάς, φρονίμως όστις κρίνει,
 1971. ν' ακολουθήσει το κακόν και μάλλον να εκτείνει.
 1972. Κάθε κακόν είν' εύκολον τη φύσει στην αρχήν του,
 1973. πλην δύσκολον και βδελυκτόν είναι στην παρακμήν του.
 1974. Ακολουθώντας δε τινάς κατά αρέσκειάν του,
 1975. με εντροπήν του βλέπεται και δυσαρέσκειάν του.
 1976. Εις άτοπα κινήματα εκείνοι που βαδίζουν,
 1977. ζημίαν έχουν προφανώς, αλλ' όχι πως κερδίζουν.
 1978. Ως παίγνιον τον Έρωτα τον είχες εννοήσει
 1979. και τώρα είναι κίνδυνος σχεδόν να σε κρημνίσει.
 1980. Κυρία μου, το σφάλμα σου αυτό να διορθώσεις,
 1981. την κρίσιν κάμε μόνη σου, να μην το μετανιώσεις.
 1982. Τι είν' αυτάι σου αι χαραί, δι' ας ο νους μου φρίττει;
 1983. Ότ' εύρες την εικόνα σου στου δούλου σου το σπίτι;
 1984. Τραγούδια εις το σκρίνιον του με το να είχες εύρει,
 1985. τον κρίνεις τόσον άξιον να τον εκλέξεις ταίρι;
 1986. Πώς τόλμησες να φαντασθείς και να το μελετήσεις,
 1987. τον δούλον σου ως σύζυγον διά να τον θελήσεις;
 1988. Μετάβαλε¹³⁹ τον λογισμόν, τέλος κακόν μη δώσεις
 1989. και εναντίον σου δεινά μη θέλεις ν' αρματώσεις.
 1990. Ούτε τροφήν εις το εξής δεν θα δεχθώ τελείως,
 1991. τον θάνατόν μου προτιμώ, παρά να ζω αθλίως.
 1992. Προκρίνω μάλλον να χαθεί το φως των οφθαλμών μου,
 1993. πριν το κακόν σου να ιδώ, με άκρον οδυρμόν μου.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

1994. Το μέγαλον της το σφάλμα γνώριζεν η Αρετή
 1995. κι είχε προσοχήν στους λόγους της δαδάς της αρκετή.
 1996. Πλην στου Έρωτος τα βέλη δεν μπορεί ν' αντισταθεί
 1997. κι άρχισε τοιούτω τρόπω το να απολογηθεί.

¹³⁸ 1864: ΕΥΦΡΩΣΥΝΗ

¹³⁹ 1845: Μετέβαλε

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ

1998. Το βλέπω (λέγει) προφανώς, το νιώθω η ίδια,
1999. πως μόνη πλέον έσφαλα κι εμβήκα εις δουλεία.
2000. Και άμποτες εις τας αρχάς να ήθελον ηξεύρει,
2001. ότι ο Έρωσ έπειτα πάθη και πόνους φέρει.
2002. Αχ! και ας ήτον δυνατόν, διά να ημπορούσα
2003. να μην τον έχω στην καρδιά και να τον θεωρούσα.
2004. Πλην ν' αποφύγω στο εξής ματαίως κοπιάζω,
2005. ως και εδώ που ομιλώ, αυτόν πάλιν κοιτάζω.
2006. Αν πρώτα τον ηγάπησα χωρίς να τον ηξεύρω,
2007. πολλαπλασίως τώρ' αυτόν στο στήθος μου τον φέρω.
2008. Σ' εσένα φαίνοντ' εύκολα, ότι η παρακμή σου
2009. δεν επιτρέπ' εις Έρωτα να είν' η προσοχή σου.
2010. Στο πυρ δε μέσα όστις είν', αισθάνεται την καύση,
2011. πλην άλλος δεν την εννοεί, αν δεν την δοκιμάσει.
2012. Όταν μακρόθεν θάλασσαν ιδόμεν φουσκωμένη,
2013. μας φαίνεται ως παίγνιον, αν είν' αγριωμένη.
2014. Τα¹⁴⁰ άσπρα κύματα θολά και ανακατωμένα,
2015. ως όρη να υψώνονται, ν' αφρίζουν ολονένα.
2016. Τας ταραχάς και την βοήν αυτής όταν ιδούμεν,
2017. ποσώς δεν συγχυζόμεθα, αλλά αεί γελούμεν.
2018. Πλην όστις εν τω μέσω της εκ τούτης κινδυνεύει
2019. και από το ναυάγιον να λυτρωθεί γυρεύει,
2020. αυτός ηξεύρει βέβαια, αν τύχει και γλιτώσει,
2021. πληροφορίαν καθαράν εις άπαντας να δώσει.
2022. Κυμάτων δε τον πόλεμον και των ανέμων ζάλη
2023. αυτός¹⁴¹ μη δοκιμάζοντας δεν εννοεί και σφάλλει.
2024. Με δύο αντικείμενα η δυστυχής παλεύω,
2025. εις άκρον ασυμβίβαστα, διό και κινδυνεύω.
2026. Το μεν είν' η του Έρωτος ανίατος οδύνη,
2027. το δε, ο φόβος του πατρός, όστις δεν με αφήνει.
2028. Φοβούμαι τον πατέρα μου, εντρέπομαι το πράγμα,
2029. κι αν θέλω να αποσυρθώ, ο Έρωσ εν τω άμα
2030. κινείται εναντίον μου, το τόξον του τεντώνει
2031. κι αδιακόπως ρίπτοντας τα βέλη, με πληγώνει.
2032. Λοιπόν δεν ξεύρω τι να πω και τι ν' αποφασίσω,
2033. τίνας να κάμω θέλησιν και ποίον να αφήσω.

---

¹⁴⁰ 1818, 1845: Με

¹⁴¹ 1818, 1845: αυτά

2034. Φόβος και Έρως εν ταυτώ επίσης πολεμόσι
2035. και βλέπω είν' αδύνατον το να συμβιβασθόσι.
2036. Κριτήν κι οι δύο μ' έβαλον κι απόφασιν γυρεύουν,
2037. εις άκρον με παιδεύουσι, πολλά με κινδυνεύουν.
2038. Αν θέλω εις το δίκαιον το πατρικόν να κλίνω,
2039. ο Έρως με οργίζεται διότι τον αφήνω.
2040. Και όσον αν αντισταθώ, εκείνος δεν μ' αφήνει
2041. να κάμω υπέρ του πατρός ποσώς δικαιοσύνη.
2042. Και μόλον που το δίκαιον καλότατα γνωρίζω,
2043. πλην στανικώς μου, ο πατήρ να χάσ' αποφασίζω.
2044. Ο Έρως στέκει άντικρυς και με το πυρ φλογίζει,
2045. και συνεχώς με τ' άρματα αυτός με φοβερίζει.
2046. Με το σπαθί του ομιλεί και με το τόξον θέλει
2047. το δίκαιον να τω δοθεί και άλλο δεν τον μέλλει.
2048. Κι αν δεν το δώσω εις αυτόν, ως εν ροπή κακιώνει
2049. κι υπέρ την πατρικήν οργήν κτυπά και θανατώνει.
2050. Αν θέλω εις τον πόλεμον αυτόν να τον νικήσω,
2051. προβαίνω πόδας τρεις εμπρός και έξ γυρίζ' οπίσω.¹⁴²
2052. Πλην μολονότι μ' έβλαπεν ο Έρως, καθό νέα,
2053. δαδά μου, σε πληροφορώ, πως θα σταθώ γενναία.
2054. Ποτέ δεν θέλει με ιδείς εις άτοπον κανένα,
2055. κι ας καίονται τα μέλη μου, κι ας ζω τυραννισμένα.
2056. Μήτ' εις το δάκτυλόν μ' αυτός ποτέ δεν θέλ' απλώσει,
2057. κι ας ψήνεται το σώμα μου, έως να τελειώσει.
2058. Και μήτε δώρον παρ' εμού θ' αξιωθεί κανένα,
2059. μολονότι τα σπλάχνα μου τα έχει πληγωμένα.
2060. Μήτ' άλλο τι ανάρμοστον μπορεί ν' ακολουθήσει,
2061. παρά αν τύχει δυνατόν, θέλω τον ομιλήσει.
2062. Κι αν αγαπά ως αγαπώ, η σφαίρα αν γυρίσει
2063. και ο πατήρ μου το δεχθεί κι η μήτηρ μου θελήσει,
2064. νομίζω πλέον και εγώ, ως ταίρι edικόν μου,
2065. τότε τον Ερωτόκριτον, τον κάμνω σύζυγόν μου.
2066. Παρηγορίας το λοιπόν πια dos μοι, στον Θεό σου,
2067. μήπως αυξήσ' ο πόνος μου, και ξεψυχώ¹⁴³ εμπρός σου.
2068. Τας δυσκολίας στο εξής παραίτησέ τας πλέον,
2069. μη μ' ενοχλείς ανωφελώς, σε λέγω τελευταίον.
2070. Τους λογισμούς μου ήκουσες, την γνώμην μου ηξεύρεις,
2071. ιατρικόν δε φρόντισε εις το εξής να εύρεις.

---

¹⁴² 1818: πίσω

¹⁴³ 1818, 1845: ξεψηχώ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

2072. Με τοιαύτας ομιλίας όλην νύκτα αγρυπνούν
2073. κι αι ακτίνες του ηλίου είχαν φθάσει να φανούν.
2074. Εσηκώθηκαν, καθίζουν, και αι δύο στα βουβά,
2075. και το μάγουλον στην χείρα κάθε μία ακουμβά.
2076. Παντελώς δεν ομιλούσαν, μόν' με μάτια σφαλιστά
2077. εστοχάζοντο το πράγμα πώς να κρίνοσι σωστά.
2078. Πλην η Ευφροσύνη ούσα εις το άκρον γνωστική,
2079. έκρινεν ορθώς εις τούτο, ως εις πάντα πρακτική.
2080. Εσχεδιάζε στον νουν της το κακόν όπερ ζητεί,
2081. κατ' επάνω της να φέρει μόνη της η Αρετή.
2082. Και την εντροπήν¹⁴⁴ ωσαύτως των γονέων θεωρεί
2083. και βοήθειαν να δώσει παντελώς να μην μπορεί.

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ ΚΑΘ' ΕΑΥΤΗΝ

2084. Εις τον πατέρα της αυτήν, λέγει, αν μαρτυρήσω,
2085. την θανατώνει κι έπειτα πώς θα την βοηθήσω;
2086. Αν πάλιν το βαστώ κρυφόν και δεν τ' ομολογήσω,
2087. και πλέον να εκτείνεται¹⁴⁵ το πράγμα αν αφήσω,
2088. θε ν' ακουσθεί εξ άπαντος, δεν είν' δουλειά¹⁴⁶ ολίγη,
2089. και τότε ως επίβουλον ο Βασιλεύς με πνίγει.
2090. Εις μίαν γνώμην, θα ειπεί, πως ήμην με εκείνη,
2091. διό να ζήσω μιαν στιγμήν στον κόσμον δεν μ' αφήνει.
2092. Όμως ας τρέχει ο καιρός, ας πάγει, ας περάσει
2093. κι ενδέχεται να ξεχασθεί ο Έρως, αν γηράσει.
2094. Πολλάκις η επιμονή καλόν είδον να φέρει
2095. και ο χειμών μετέπειτα μας δίδει καλοκαίρι.
2096. Μακράν κι ο Ερωτόκριτος από εδώ γυρίζει
2097. και¹⁴⁷ αν ποτέ επιστραφεί, βεβαίως, τις ελπίζει;
2098. Μπορεί κατά περιστάσιν και σκλάβον να τον πιάσουν
2099. ή ν' αποθάνει φυσικώς ή να τον θυσιάσουν.
2100. Ή και εις άλλους Έρωτας εκεί να καταντήσει
2101. και τους γονείς του ν' αρνηθεί, πατρίδα ν' αθετήσει.
2102. Αφού και τόσον εύκολα τον κυριεύ' ο Έρως,
2103. συχνά θα περιπλέκεται εις κάθε άλλο μέρος.
2104. Και τότε είναι εύκολον, αν άλλην αγαπήσει,

¹⁴⁴ 1864: ετροπήν

¹⁴⁵ 1818: εκτείνηται

¹⁴⁶ 1845, 1864: δουλιά

¹⁴⁷ 1845: κι

2105. της Αρετής τον έρωτα να τον αλησμονήσει.
2106. Το πράγμα που ποτέ τινάς δεν είχ' εξουσιάσει,
2107. δεν δοκιμάζει παντελώς λύπην, εάν το χάσει.
2108. Ενδέχεται κι η Αρετή το σφάλμα να γνωρίσει,
2109. κι εκείνον τώρα που ποθεί, τότε να τον μισήσει.
2110. Όθεν κι εγώ με φρόνησιν θέλω την συμβουλεύσει,
2111. παρόμοια εις το εξής να μη μεταγυρεύσει.
2112. Ο Έρωσ γίνεται' αηδής, αφού πλέον γηράσει,
2113. ο πανδαμάτωρ χρόνος δε κάθε σκληρόν μαλάσσει.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

2114. Ούτω δε η Ευφροσύνη σκέπτετο εν εαυτή
2115. και εξ εναντίας άλλα φρόντιζεν η Αρετή.
2116. Επεθύμει το να μάθει και να πληροφορηθεί
2117. πού διέτριβεν¹⁴⁸ ο νέος, πώς και πότε θα ελθεί.
2118. Κι αν συνέβαινε ν' ακούσει είδησιν καμιάν λεπτή,
2119. περί της υγείας τούτου κι εις ποια μέρη περπατεί,
2120. λάμβανε παρηγορίαν πως ευρίσκετο καλά,
2121. μόνη όμως δεν ρωτούσε, πρόσεχε κατά πολλά.
2122. Ελακτάριζε με γνώσιν, επονούσε μ' εντροπήν,
2123. έσωθεν επυρπολείτο κι έξωθεν με σιωπήν.
2124. Και τα του Ερωτοκρίτου ήτον άμετρα δεινά,
2125. εις την περιήγησίν του, άπερ έπασχε συχνά.
2126. Όσον από τας Αθήνας είχεν απομακρυνθεί,
2127. τόσον εκινήθ' ο Έρωσ, διά να εκδικηθεί.
2128. Πάγωνεν εις την φωτίαν, καίετο στον παγετόν
2129. και τον Ήλιον ως σκότος έβλεπε ψηλαφητόν.
2130. Το ιατρικόν του φίλου μάλλον ήτον βλαπτικόν
2131. στο ηγριωμένον πάθος, κι όχι ιαματικόν.
2132. Αι τοσαύται νουθεσίαι επροξένησαν σχεδόν
2133. στα ανίατα δεινά του επαυξήσεις σωρηδόν.
2134. Όπου έστρεφε το βλέμμα, δεν μπορούσε να ιδεί
2135. ως την Αρετήν ομοίαν, πάγκαλον και ευειδή.
2136. Τόσον ήτον τυπωμένα κάλλη της τα ζωντανά
2137. εις το βάθος του νοός του, που την έβλεπε συχνά.
2138. Δηρέθιζε το πάθος κι είχεν εξαγριωθεί,
2139. όθεν και ελπίς δεν ήτον πλέον το να ιαθεί.
2140. Κι ο Πολύδωρος ουν είχεν απαυδήσει νουθετών,
2141. επειδή ο Έρωσ γνώσιν είχε πλείον' απ' αυτόν.

---

¹⁴⁸ 1845: διέτρεβεν

2142. Φθάνοντας δε εν τοσούτω κι¹⁴⁹ ο γραμματοκομιστής,
2143. τω Ερωτοκρίτω γράμμα ενεχείρισεν ευθύς.
2144. Και μανθάνοντας εκ τούτου κίνδυνον τον πατρικόν,
2145. πως ησθένει και βαρέως, καθό χρέος υικόν,
2146. να ετοιμασθεί αμέσως με τον φίλον του ζητεί,
2147. λέγοντας αργοπορίαν ο καιρός δεν απαιτεί.
2148. Πλην η της σπουδής αιτία και της βίας του αυτής,
2149. περί του πατρός δεν ήτον, μόν' περί της Αρετής.
2150. Εν ταυτώ λοιπόν μισεύει με ταχύτητα πολλή
2151. κι εις Αθήνας με τον φίλον έφθασε μετ' ου πολύ.
2152. Ο δε νέος είχε λάβει παρευθύς αναψυχήν
2153. κι έδωκαν μικράν οι πόνοι εις αυτόν ανακωχήν.
2154. Εύρεν έξω του κινδύνου τον πατέρα του σχεδόν
2155. κι εις υγείαν να προβαίνει κατ' ολίγον βαθμηδόν.
2156. Όλοι έλαβον επίσης μιαν χαράν ξεχωριστήν,
2157. διά την επιστροφήν του, την τοσούτον ποθητήν.
2158. Και κατ' εξοχήν η μήτηρ, με αγάπην τρυφεράν,
2159. κλαίονσα τον κατεφίλει από άκραν της χαράν.
2160. Πανταχόσε διεδόθη είδησις του ερχομού
2161. και συνέτρεχον οι φίλοι, χάριν του χαιρετισμού.
2162. Η ταχυπετής δε φήμη της ειδήσεως αυτής,
2163. εις τας ακoάς αμέσως φθάνουσα της Αρετής,
2164. εις τα σπλάχνα της εισήλθεν ως αήρ δροσιστικός
2165. και εδρόσισε τα ένδον της καρδιάς της μυστικώς.
2166. Ως δε ήκουσε πως ήλθεν, απ' την άκραν της χαρά,
2167. έγιναν τα μάγουλά της ως τα ρόδα ερυθρά.
2168. Φοβηθείσα όμως, μήπως τύχει το να γνωρισθεί,
2169. στον ονδά της μ' ησυχίαν πλέον είχε τραβηχθεί.
2170. Εκεί ήτον κι η δαδά της και εκάθισε μ' αυτήν,
2171. πλην την μυστικήν χαράν της την εφύλαττε κρυπτήν.
2172. Του Ερωτοκρίτου όμως η πρωτεύουσα φροντίς
2173. ήτον διά να ζητήσει τα κλειδιά του ευθύς.
2174. Τον ονδάν του να ανοίξει και να γράψει τα δεινά,
2175. άπερ τον κατετυράννουν συνεχώς, παντοτινά.
2176. Κι απ' τον σκρίνιον¹⁵⁰ να εβγάλει παρευθύς την ζωγραφιά,
2177. της ωραίας του κυρίας να ιδεί την ευμορφιά.
2178. Πλην ανοίγοντας, δεν βλέπει την εικόνα παντελώς
2179. και παρήλλαξεν αμέσως, έγινεν ωσάν τρελός.¹⁵¹

---

¹⁴⁹ 1845: και

¹⁵⁰ 1818, 1845: Σκρίνον

2180. Συγχυσμένος, άνω κάτω τρέχει, πανταχού ζητεί,
2181. όλα τα ανακατώνει, θλίβεται, αγανακτεί.
2182. Και καθώς οπότεν τύχει της μητρός να κοιμηθεί
2183. τας αγκάλας ένα βρέφος, και νεκρόν να ευρεθεί,
2184. και ενώ αυτή θελήσει να του δώσει τον μαστόν,
2185. εις τας χείρας της να εύρει ένα θέαμα φρικτόν.
2186. Βλέπουσα δ' αποθαμμένον¹⁵² τέκνον της το τρυφερόν,
2187. τα ξεφωνητά ν' αρχίζει¹⁵³ εις τον ίδιον καιρόν.
2188. Κι η μορφή της να αλλάξει και να γίνει ως νεκρά
2189. και το στήθος θρηνωδούσα να σπαράττει θλιβερά.
2190. Ούτω του Ερωτοκρίτου εσυνέβη το κακόν
2191. κι εις τα σπλάχνα του ησθάνθη πόνον υπερβολικόν.
2192. Μην ευρίσκοντας¹⁵⁴ τους στίχους και την ζωγραφιάν ευθύς,
2193. εξαλίσθηκεν, εχάθη, έμεινεν ημιθανής.
2194. Όθεν όταν πως συνήλθεν άρχισε να στοχασθεί,
2195. απορώντας τάχα πόθεν αυτά είχαν αρπαχθεί,
2196. την μητέρα του φωνάζει κι ακριβώς την ερωτά,
2197. τα κλειδιά του όταν είχε, ποιος εμβήκε στον ονδά.

Η ΜΗΤΗΡ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ

2198. Αυτή μεθ' όρκου έλεγεν, υιέ μου, να πιστεύσεις,
2199. καλώς σοι τα εφύλαξα, διό μην υποπτεύσεις.
2200. Τινά δεν εμπιστεύθηκα να έμβει στον ονδά σου,
2201. μήτ' εις κανέναν έδωκα τελείως τα κλειδιά σου.
2202. Μόνον δε η βασίλισσα, οπότεν είχεν έλθει,
2203. και τον πατέρα σου κακώς έχοντα επεσκέφθη,
2204. η κόρη της εξήτησε το να διασκεδάσει
2205. κι εμβήκε μέσα στον μπαχτσέ να περιδιαβάσει.
2206. Τα άνθη ηδονήν σ' αυτήν πολλήν επροξενούσαν,
2207. ωσαύτως και εις τας λοιπάς, όσαι ακολουθούσαν.
2208. Περιερχόμεναι παντού, ιδού και πλησιάζουν
2209. έως την κατοικίαν σου αυτήν και την θαυμάζουν.
2210. Την Αρετήν δε βλέπουσα εις άκρον να κοιτάζει
2211. και των λοιπών κατ' εξοχήν αυτή να την θαυμάζει,
2212. εύλογον μοι εφάνηκε πως πρέπει να ανοίξω
2213. και την ευγνωμοσύνην μου πρεπόντως ν' αποδείξω.

---

¹⁵¹ 1864: τρελλός

¹⁵² 1845, 1864: αποθαμμένον

¹⁵³ 1845: αρχίζη

¹⁵⁴ 1818: ευρίσκοντας

2214. Ευτάκτως πλην εμβαίνουσαι, παντού παρατηρούσι,
2215. ισομετρίαν και στολήν εις άκρον επαινούσι.
2216. Και εις ουδέν ετόλμησαν, εκτός ότι εμβήκε
2217. στο καμπινέτο μόνη της η Αρετή κι εβγήκε.
2218. Χωρίς να πάρει τίποτε, χέρι χωρίς να βάλει,
2219. εφέρθη η κυρία μας μ' ευγένειαν μεγάλη.
2220. Ίσως αλλού εξέχασες το ο ζητείς, υιέ μου,
2221. διότι τα κλειδιά τινός δεν έδωκα ποτέ μου.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

2222. Της μητρός αυτοί οι λόγοι τον εσύγχυσαν πολύ,
2223. κατετάραξαν τον νουν του άμα με υπερβολή.
2224. Όμως δεν το αποδείχνει, κεκρυμμένον το βαστά
2225. κι άρχισε να συμπεράνει εναντία αρκετά.

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ ΚΑΘ'¹⁵⁵ ΕΑΥΤΟΝ

2226. Τα όσα, λέγει, έκρυπτον, εις το παλάτι ξεύρουν
2227. και ποιος οίδε τι δεινά πάλιν θε να με εύρουν.
2228. Η Αρετή, τους στίχους μου διαβάζουσα, θα λάβει
2229. πληροφορίαν καθαράν και θα το καταλάβει.
2230. Η ζωγραφιά της βέβαια θα την πιστοποιήσει,
2231. τον Έρωτά μου δι' αυτήν καλώς να τον γνωρίσει.
2232. Το συμπεραίνω, κατ' εμού πολλά θ' αγανακτήσει,
2233. πώς δούλος στην κυρίαν του τοσούτον να τολμήσει,
2234. να έχει την εικόνα της, να την βαστά κρυμμένη,
2235. τες νύκτες δε να τραγωδεί πως δι' αυτήν πεθαίνει.
2236. Και του πατρός της τα 'δειξε και θε να έχω πάθη,
2237. διότι τον ζητούμενον τραγουδιστήν θα μάθει.
2238. Αφανισμού μου αίτια εξ άπαντος τα κρίνω,
2239. αυτά άπερ ευρέθησαν στο¹⁵⁶ εδικόν μου σκρίνιο.
2240. Τα μυστικά που έδιδον χαράν εις την ψυχήν μου,
2241. ιδού! εφανερώθησαν και έγιναν εχθροί μου.
2242. Ανάθεμά σε, τύχη μου, στιγμή, αχ! οργισμένη,
2243. που έλειψα από εδώ κι αλλού είχαν πηγαίνει.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

2244. Τα τοιαύτα μελετώντας, είχε φόβον αρκετόν

---

¹⁵⁵ 1845: ΚΕΘ'

¹⁵⁶ 1818, 1845: στον

2245. και απάντησιν να εύρει σκέπτετο καθ' εαυτόν.
2246. Απορούσε τίνι τρόπω διά να προφασισθεί,
2247. αν παρά του Βασιλέως ήθελεν ερωτηθεί.
2248. Και διά να συμβιβάσει τον σκοπόν του δεν μπορεί,
2249. αλλ' υπεύθυνος πως ήτον, μόνος του το θεωρεί.
2250. Διά ν' αποφύγει όμως ενδεχόμενα δεινά,
2251. εις τον οίκον σφαλισμένος κάθισε προσωρινά.
2252. Και απ' όλους κεκρυμμένα τα εφύλαττεν αυτά,
2253. πλην του Πολυδώρου μόνον, που τα ήξευρε σωστά.
2254. Του οποίου έως τότε όσα δεν ήσαν γνωστά,
2255. βιαζόμενος τα είπε, μυστικά δεν τα βαστά.
2256. Περί ζωγραφιάς τον λέγει και περί των τραγουδιών,
2257. τίνι τρόπω είχαν λείψει εξαιτίας των κλειδιών.
2258. Να ακούσει δε ο φίλος έμειν' ώραν ικανήν,
2259. ως εις έκστασιν μεγάλην, άλαλος, χωρίς φωνήν.
2260. Δεν μπορούσε να τον δώσει ουδεμίαν συμβουλή,
2261. επειδή εις τα τοιαύτα φρόνησις δεν ωφελεί.
2262. Διά βέβαιον το είχε πως οι στίχοι κι η εικών,
2263. να εμβήκαν εις το χέρι έκτοτε το πατρικόν.
2264. Μ' όλον τούτο την τοιαύτην γνώμην είχε στοχασθεί
2265. και τον λέγει ότι πρέπει στον ονδά να σφαιλισθεί.
2266. Και με φρόνησιν να εύρουν έναν τρόπον μερικόν,
2267. που με πρόφασιν να ρίψουν αλλαγή πού το κακόν.
2268. Να συνομιλήσουν έτι και μετά των συγγενών,
2269. ίσως τον διαυθεντεύσουν μ' έναν τρόπον σκοτεινόν.
2270. Άλλος τις πως είχε δώσει (λέγοντες όλοι μαζί)
2271. ταύτα τω Ερωτοκρίτω, όστις πλέον και δεν ζει.
2272. Πλην η συμβουλή του φίλου δεν τον φάνηκε καλή,
2273. όθεν άρχισε να λέγει και να τον παρακαλεί.

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

2274. Φίλε! εάν και αγαπάς το να με βοηθήσεις,
2275. εις το παλάτι πήγαινε το να παρατηρήσεις
2276. τον Βασιλέα προσεχώς, αν είναι θυμωμένος
2277. ή πάλιν αν χαρούμενος και καλοκαρδισμένος.
2278. Αν ιλαρώς περί εμού και πράως σ' ερωτήσει
2279. ή αν με βλέμμα άγριον να σε ιδεί θελήσει,
2280. ευθύς να έλθεις να μ' ειπείς, να ξεύρω τι να κάμω
2281. κι εις άλλα μέρη μόνος μου εξόριστος να δράμω.
2282. Κι ολίγον κατ' ολίγον δε να φθείρομαι στα ξένα,

2283. έως ότου την είδησιν να φέρουν δι' εμένα,
2284. ότι διά τον Έρωτα αυτής που αγαπούσα,
2285. απέθανον, τελείωσα, ν' ανθέξω δεν μπορούσα.
2286. Να το ακούσει, να χαρεί, συγγνώμην να μοι δώσει
2287. στο σφάλμα μου το μέγιστον, στην τόλμην μου την τόση.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

2288. Ο Πολύδωρος ακούων, άκρως είχε λυπηθεί
2289. και με δάκρυα στα μάτια πλέον τον παραμυθεί.

ΠΟΛΥΔΩΡΟΣ

2290. Τον λέγει, μην πικραίνεσαι, και άφες να φροντίσω
2291. κατά ακρίβειαν εγώ και να παρατηρήσω.
2292. Και ό,τι τύχει να ιδώ και να εξακριβώσω,
2293. αμέσως έρχομαι εδώ να σοι το φανερώσω.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

2294. Ο Πολύδωρος στην κούρτην ήτον υποληπτικός
2295. και εις άκρον ηγαπάτο παρά πάντων γενικώς.
2296. Πλην ομού μετά του φίλου λείποντας τόσον καιρόν,
2297. πρέπον ην ως επανήλθε, πάντως μην αργοπορών,
2298. να υπάγει στο παλάτι διά να εμφανισθεί
2299. κι έμπροσθεν του Βασιλέως το να παρρησιασθεί.
2300. Έχοντας λοιπόν αιτίαν δι' αυτόν τον ερχομόν,
2301. χωρίς να αργοπορήσει, πήγε προς χαιρετισμόν.
2302. Κι εν ταυτώ εμβήκε μέσα με ταπείνωσιν πολλή,
2303. προσκυνεί τον Βασιλέα και το χέρι του φιλεί.
2304. Ο οποίος φιλοφρόνως τον εδέχθη με χαράν
2305. κι άρχισε να τον ρωτήσει πότε ήλθ' από μακράν·
2306. πώς απέρασε στον δρόμον και πού είχε πορευθεί,
2307. τι περίεργα εκείθεν ξεύρει να διηγηθεί.
2308. Προς τοις άλλοις τον ρωτούσεν, με χαράν του ικανή,
2309. περί του Ερωτοκρίτου, πώς δεν ήλθε να φανεί.
2310. Τας τοιαύτας ερωτήσεις ήκουεν η Αρετή
2311. και χωρίς να τ' αποδείξει έχαιρεν εν εαυτή.
2312. Πλην αν λάνθανε τους άλλους, τον Πολύδωρον ποσώς,
2313. επειδή το μυστικόν της ένιωθε καταλεπτώς.
2314. Ο οποίος βλέποντάς την πρόσχαρην κατά πολλά,
2315. πλέον ένιωσε το πράγμα ότι κρύπτεται καλά.
2316. Και χωρίς να δειλιάσει, ομιλώντας θαρρετά,

2317. έλεγε του Βασιλέως περί όσων ερωτά.
2318. Περί δε Ερωτοκρίτου, είπεν ότι ασθενεί
2319. αφ' ης ώρας είχεν έλθει, και τα σπλάχνα του πονεί.
2320. Εν τοιούτον να ακούσει, ηλλοιώθ' η Αρετή
2321. κι η καρδιά της ησθάνθη μίαν λύπην δυνατή.
2322. Σφάλλει όποιος νομίζει πως δεν είναι δυνατόν,
2323. από την μορφήν να νιώσει της καρδιάς το κρυπτόν.
2324. Επειδή καθένας όσον ήθελε προσποιηθεί,
2325. έπεται εκ του προσώπου βέβαια να γνωρισθεί.
2326. Όθεν είχε την γνωρίσει κι ο Πολύδωρος αυτήν,
2327. έχοντας ιδέαν όλων των πραγμάτων αρκετήν.
2328. Ένωσεν ότι οι στίχοι κι η ίδια της εικών
2329. την κατήντησαν εις πάθος, λέγω, το ερωτικόν.
2330. Και ενώ παρηγορίαν είχε λάβει αρκετήν,
2331. μυστικώς πως τα φυλάττει, βλέποντας την Αρετήν.
2332. Εδοκίμαζε και λύπην εις τον ίδιον καιρόν,
2333. νιώθοντας ότι το μέλλον¹⁵⁷ θέλει είναι θλιβερόν.
2334. Ελυπείτο και τους δύο¹⁵⁸ διά την κακήν αρχήν,
2335. ήτις έπετο να φέρει εις το τέλος ταραχήν.
2336. Όθεν απαχαιρετήσας, πλέον δεν αργοπορεί,
2337. εις τον φίλον επιστρέφει, όνπερ και πληροφορεί.

ΠΟΛΥΔΩΡΟΣ

2338. Φίλε μου! λέγει, το κακόν που μέλλει να σε εύρει,
2339. μέχρι του νυν ο Βασιλεύς ποσώς δεν το ηξεύρει.
2340. Και βλέποντας μ' ηρώτησε, με εύθυμον καρδίαν,
2341. πώς απεράσαμεν κι οι δυο¹⁵⁹ εις την οδοιορίαν.
2342. Πλην η μορφή της Αρετής από θυμόν εξάπτει,
2343. ως γνωστική δε μυστικόν το πράγμα το φυλάττει.
2344. Το όνομά σου εν ταυτώ ακούσασα οργίσθη
2345. κι απ' τον θυμόν της τον πολύν εις άκρον εσυγχύσθη.
2346. Ησύχως εψηθύριζον τα εδικά της χείλη,
2347. χωρίς ν' ακούσει έτερος εκείνη τι ομίλει.
2348. Απ' τα σημεία δε εγώ και σύγχυσιν μεγάλην,
2349. συμπέρανα πως έλεγεν, ο κλέπτης ήλθε πάλιν.
2350. Διό σε λέγω, πάσχισε το πυρ διά να σβήσεις
2351. και πρόσεχε εις το εξής, στην κούρτην μην πατήσεις.

---

¹⁵⁷ 1818, 1845: μέλον

¹⁵⁸ 1818, 1845: δύω

¹⁵⁹ 1818, 1845: δύω

2352. Η Αρετή εξ άπαντος λυπείται τους γονείς σου
2353. και δι' αυτό σιώπησε την τόλμην την δική σου,
2354. ηξεύρουσα καλότατα πως, αν το φανερώσει,
2355. ο Βασιλεύς ενδέχεται και να σε θανατώσει.
2356. Αν όμως και ξαναϊδέι πάλιν κανένα άλλο,
2357. ότι το λέγει του πατρός, ποσώς δεν αμφιβάλλω.
2358. Και τότε φανερούμενον το πράγμα δίχως άλλο,
2359. θα πέσει εις τον οίκον σας κακόν πολλά μεγάλο.
2360. Και δι' αυτό απόφευγε, στην κούρτην να μην τρέχεις
2361. και δείχνε πως παρόμοιον συλλογισμόν δεν έχεις.
2362. Και να θαρρεί πως έτυχαν απ' άλλον εις εσένα,
2363. εκείνα όσα φύλαττες στο¹⁶⁰ σκρίνιον¹⁶¹ σφαλισμένα.
2364. Τις τα επήρε δε αυτά, ποτέ μην ερωτήσεις,
2365. αλλά ως αδιάφορος να το οικονομήσεις.
2366. Έως ότου με τον καιρόν το πράγμα ν' απεράσει
2367. και εις της λήθης τον βυθόν να βυθισθεί, να παύσει.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

2368. Ο Πολύδωρος ενώσας ψεύδος με τη συμβουλή,
2369. επί τούτω πεπλασμένον, εις τον νέον ομιλεί,
2370. ίσως εκφοβίζοντάς τον, απ' τον Έρωτ' αφεθεί
2371. και εκ των ενδεχομένων συμφορών απαλλαχθεί.
2372. Ο οποίος εις τους λόγους είχεν άκραν προσοχήν,
2373. έχοντας χαράν ολίγην, λύπην δε κατ' εξοχήν.
2374. Χαράν μεν, διότι ήτον άγνωστον τω Βασιλεί,
2375. λύπην δε διά τον τόσον Αρετής θυμόν πολύ.
2376. Όθεν και αποφασίζει έγκλειστος το να σταθεί
2377. κι ότι ασθενεί βαρέως διά να προφασισθεί.
2378. Πίστευσαν και οι γονείς του την προσποίησην αυτήν
2379. και εξήτουν θεραπείαν το να εύρουν αρκετήν.
2380. Αφού όμως είχε μάθει τούτο και η Αρετή,
2381. μυστικώς επυρπολείτο με μιαν φλόγα δυνατή.
2382. Επί τούτω καθ' ημέραν και ο Βασιλεύς συχνά¹⁶²
2383. εις τον ασθενή, πώς είχεν, έστελλε να ερευνά.
2384. Κι όταν έφερον καμίαν είδησιν πως είν' καλά
2385. κι ότι κλίνει εις υγείαν, έχαιρε κατά πολλά.
2386. Τον πατέρα αγαπώντας άκρως εις υπερβολήν

---

¹⁶⁰ 1818, 1845: στον

¹⁶¹ 1818, 1845: Σκρίνον

¹⁶² 1818: συχνά

2387. και εις τον υιόν επίσης είχεν εύνοιαν πολλήν.
2388. Εν τω μεταξύ δε τούτω, έφεραν στην Αρετήν
2389. μήλα τέσσαρα ωραία, μ' ευωδίαν θαυμαστήν.¹⁶³
2390. Κι εν ταυτώ τα είχε στείλει της μητρός του ασθενούς
2391. και ιάτρευσαν τους πόνους του υιού της τους δεινούς.
2392. Επειδή και βλέποντάς τα, ρώτησεν ο ασθενής,
2393. και ως είπον πόθεν ήλθον, ιατρεύθη παρευθύς.
2394. Πλην να κοιμηθεί τελείως όλην νύκτα δεν μπορεί,
2395. συλλογίζεται το πράγμα και μεγάλως απορεί.

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ ΚΑΘ' ΕΑΥΤΟΝ

2396. Πώς είναι, λέγει, δυνατόν, πώς ημπορεί να γένει,
2397. η Αρετή επάνω μου να είναι θυμωμένη;
2398. Αν είναι τόσον κατ' εμού αυτή παροργισμένη,
2399. πώς της μητρός μου δι' εμέ τα μήλα δώρον¹⁶⁴ στέλνει;
2400. Του φίλου πλέον δι' αυτό δεν θέλω ομιλήσει,
2401. κατάλαβα την γνώμην του, ζητεί να μ' εμποδίσει.
2402. Μοι παρασταίνει βάραθρα, το να με δυσκολεύσει,
2403. και κρύπτει το ιατρικόν, όπερ θα μ' ιατρεύσει.
2404. Το όσον εκατάλαβα, κι ο Έρωσ μ' ερμηνεύει,
2405. η Αρετή βλάβην τινός να δώσει δεν γυρεύει.
2406. Αν ήτον κατ' εμού αυτή, βεβαίως, θυμωμένη,
2407. μεταβολή μέχρι του νυν συνέβαινε να γένει.
2408. Ο ουρανός ηδύνατο ν' αστράψει, να βροντήσει
2409. και με τους κεραυνούς ο Ζευς να με καταφλογίσει.
2410. Όμως εγώ ευφρόσυνον βλέπω καλοκαιρίαν,
2411. νέφη ποσώς δεν θεωρώ, αλλ' άκραν νηγεμίαν.
2412. Ηξεύρω πως ιδίωμα της γυναικός είν' φύσει,
2413. να χαίρεται όταν τινάς αυτήν την αγαπήσει.
2414. Μήτε θυμώνει παντελώς, μήτε δυσαρεστείται,¹⁶⁵
2415. αν παρά πάντων εύμορφη κατ' εκλογήν καλείται.
2416. Όθεν αυτή ευρίσκουσα¹⁶⁶ την ζωγραφίαν στο¹⁶⁷ σκρίνο,¹⁶⁸
2417. θαρρώ να το εχάρηκε, καθώς εγώ το κρίνω.
2418. Κι αντί να την κακοφανεί, μπορούσε να νομίσει
2419. πως από σέβας μου πολύ την είχα ζωγραφίσει.

¹⁶³ 1845: θατμαστήν

¹⁶⁴ 1845, 1864: δώρα

¹⁶⁵ 1818: δυσαρεσταίται

¹⁶⁶ 1845: ευρήσκουσα

¹⁶⁷ 1818, 1845: στον

¹⁶⁸ 1818, 1845: Σκρίνον

2420. Τους στίχους δε αντί καλού μπορεί να τους εκλάβει
2421. και τον δεινόν μου Έρωτα να μην τον καταλάβει.
2422. Όλοι σχεδόν αι εύμορφαι είν' με καρδιάν ωραίαν,
2423. δεν έχουν το μνησίκακον, αλλά ψυχὴν γενναίαν.
2424. Λοιπόν δε την προσποίησιν εγώ θα παραιτήσω,
2425. θα πω πως ιατρεύθηκα και να περιπατήσω.¹⁶⁹
2426. Και να υπάγω αύριον, θέλω αποφασίσω,
2427. του Βασιλέως μόνος μου το χέρι να φιλήσω.
2428. Να καταλάβω εν ταυτώ εις τι νερά βαδίζω
2429. και ή ζωήν ή θάνατον τότε αποφασίζω.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

2430. Ετοιμάσθηκεν, ενδύθη, απ' την κλίνην εγερθείς
2431. και πως ιατρεύθη λέγει στους γονείς του παρευθύς.
2432. Συγγενείς ομού και φίλοι έχαιρον κατά πολλά,
2433. βλέποντες να αναλάβει την υγείαν του καλά.
2434. Ο Πολύδωρος δε φθάσας, απορεί μ' υπερβολήν
2435. εις την παρ' ελπίδα¹⁷⁰ τούτου έξαφνον μεταβολήν.
2436. Μάλιστα ακούοντάς τον, ότι όλο μελετά
2437. να υπάγει στο παλάτι, εσυμπέραν' αρκετά.
2438. Νόμισεν ότι καμία είδησις πολλά κρυπτή
2439. τον ιάτρευσεν ελθούσα, ίσως απ' την Αρετή.
2440. Και καθ' εαυτόν με θλίψιν, κρίμα εις τας συμβουλάς
2441. έλεγεν, ας είχα δώσει, νουθεσίας τας καλās.
2442. Θε να σιωπήσω πλέον και θα γένω θεατής,
2443. διά να ιδώ το τέλος της παρακοής αυτής.
2444. Όθεν η Ερωτοκρίτου αμετάθετος βουλή
2445. δεν εφρόντισε τελείως πλέον διά συμβουλή.
2446. Αλλ' αμέσως ητοιμάσθη, κίνησε, περιπατεί,
2447. με συλλογισμούς μεγάλους και με τόλμην αρκετή.
2448. Και με στοχασμούς χιλίους, στην υπόθεσιν αυτήν,
2449. σκέπτετο τι θε να έβγει τάχα απ' την Αρετήν.
2450. Ως την αντικρίσει μόνον, έλεγε, μίαν φορά,
2451. εάν είναι θυμωμένη την γνωρίζει καθαρά.
2452. Έφθασεν εις το παλάτι, αναβαίνει σοβαρά
2453. κι η καρδιά του ησθάνθη υπερβολικὴν χαρά.
2454. Άμα δε εμβήκε μέσα, και με άκραν συστολή,
2455. προσκυνεί τον Βασιλέα και το χέρι του φιλεί.

---

¹⁶⁹ 1818: περιπατήτω

¹⁷⁰ 1818: ελίδα

2456. Ἐστρεψε και εις το μέρος, όπου ην η Αρετή,
2457. και με ένα βλέμμα μόνον είδεν ασκαρδαμυκτί.
2458. Αυτή δε με πονηρίαν, πως τον είχεν ερασθεί,
2459. δεν ηθέλησε να δείξει, μήτε να το¹⁷¹ στοχασθεί.
2460. Πλην αμέσως ηλλοιώθη η μορφή της η λαμπρά
2461. κι εν τη ώρα τη ίδια πάλιν έγιν' ερυθρά.
2462. Τα αμίμητά της κάλλη χρωματίζοντο πυκνά,
2463. πότε έξαπτον ως φλόγα, πότε πάγωναν συχνά.
2464. Εκλονείτο η καρδιά της από συνεχείς παλμούς
2465. κι η χαρά της μεμιγμένη ήτον μ' αναστεναγμούς.
2466. Είχε μεν χαράν μεγάλην στον του Έρωτος δεσμόν,
2467. τα του εραστού της κάλλη βλέπουσα προ οφθαλμών,
2468. λύπην δε διά το μέλλον, πώς να εύρει τον καιρόν,
2469. ποίαν γνώμην να αρχίσει, ποίον δρόμον σταθερόν,
2470. ίνα έμβει στον σκοπόν της με τιμήν απ' την αρχήν
2471. και με την των γεννητόρων να εκτελεσθεί ευχήν.
2472. Όθεν είχε στην ψυχήν¹⁷² της εις τον ίδιον καιρόν,
2473. τούτον πώς να συμβιβάσει πόλεμον πολλά σκληρόν.
2474. Τον εκοίταζε σπανίως μ' ένα βλέμμα της γλυκόν,
2475. πλην με αδιαφορίαν και με τρόπον μυστικόν.
2476. Έπασχε το να μη γένει εις τον νέον φανερόν
2477. και το πράγμα να καλύψει, να εκτείνει τον καιρόν.
2478. Όμως έσφαλεν εις τούτο κι ηπατήθη φανερά,
2479. ότι να κρυφθεί ο Έρωσ δεν μπορεί καμιάν φορά.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

2480. » Εις δυο στήθη όταν έμβει μια αγάπη καθαρά,
2481. εξ ανάγκης πρέπει να 'χουν απερίγραπτον χαρά.
2482. » Και ευθύς τα μυστικά των μεταξύ των κοινωνούν
2483. και το έχουν καύχημά των αμοιβαίως να πονούν.
2484. » Βλέπουν πως ο Έρωσ είναι μια συμπάθεια κοινή,
2485. όστις εις γλυκιάν ελπίδα τες καρδιές παρακινεί.
2486. » Απορούν πώς είναι τρόπος μέσα των να κατοικεί
2487. η φωτιά του, ήτις είναι κατά φύσιν καυστική.
2488. » Στα κακά του επιμένουν με χαρούμενην καρδιάν
2489. κι ευτυχίαν ονομάζουν απλώς κάθε σαϊτιάν.
2490. » Τας παιδείας όπου δίδει, εκ συμφώνου τας τιμούν
2491. κι από κάθε νοστιμάδα τα πικρά του προτιμούν.

---

¹⁷¹ 1864: τον

¹⁷² 1818: ψυχήν

2492. » Ἡδονὴν εὐρίσκουν ἄκραν εἰς τὸ νὰ ὁμολογούν
2493. τὰς πληγὰς τῶν ὁμοφώνως καὶ νὰ μὴν πολυλογούν.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

2494. Του Ἐρωτοκρίτου πλέον ἡ καρδιά δὲν δειλιά,
2495. ὅθεν συνεχῶς στὴν κούρτην πῆγαινε χωρὶς δουλειά.¹⁷³
2496. Καὶ ἐνίστε πλαγίως κοίταζε τὴν Ἀρετὴν,
2497. ἴσως τὴν διάθεσίν της καταλάβει τὴν κρυπτὴν.
2498. Πάντα εἶχεν υποψίαν, ἕως νὰ βεβαιωθεῖ,
2499. εἴαν ἦτον θυμωμένη, μήπως καὶ ἐκδικηθεῖ.
2500. Νὰ τὴ βλέπει κατὰ πρότον ἄρχισε με συστολήν,
2501. πλην τὸ δεύτερον ὡς εἶδεν ἐκβασιν πολλὰ καλήν,
2502. ἀκολουθῶς εἰς τὸ τρίτον εἶχε γένει τολμηρός
2503. καὶ νὰ προχωρήσει πάλιν ἄρχισε καὶ παρεμπρός.
2504. Βλέπουσά τον δὲ συχνάκις καὶ ἡ Ἀρετὴ, γλυκὰ
2505. ἄρχισε νὰ τον κοιτάζει καὶ πολλὰ εὐσπλαχνικά.
2506. Ἐλπεῖτο νὰ τον βλέπει κατηφὴ διὰ¹⁷⁴ αὐτήν,
2507. ὅθεν τον παρηγοροῦσε με καμιάν ματιάν κρυπτὴν.
2508. Μ' ἓναν τρόπον δὲ τὰ μάτια ἦτον διερμηνευταί
2509. στὰ δεινὰ τῶν καρδιῶν τῶν, ἔμπειροι ἐξηγηταί,
2510. ἐννοοῦσαν ἀμοιβαίως στὰς καρδίας τῶν παλμόν
2511. καὶ ἐπίσης ὅτι ἦτον στὸν τοῦ Ἐρωτος δεσμόν.
2512. Πλην ὁ νέος οδοιπόρον παρομοίαζε σχεδόν,
2513. ὅταν τύχει θολωμένον ποταμόν εἰς τὴν οδόν.
2514. Δειλιά δὲ βλέποντάς τον καὶ εἰς ἄκρον ἀπορεῖ,
2515. ὅθεν καὶ νὰ δοκιμάσει πάσχει ὅσον ἡμπορεῖ.
2516. Καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον μ' εὐτολμίαν προχωρεῖ
2517. καὶ τὸ βάθος με τὴν ράβδον τοῦ νεροῦ παρατηρεῖ.
2518. Καὶ ἀκολουθῶν τὴν ράβδον, πατεῖ πλέον σταθερά
2519. καὶ λαμβάνει ευκολίαν νὰ γνωρίσει τὰ νερά.
2520. Καὶ ὡς ἰδεῖ ὅτι τὸ βάθος εἶναι μέτριον, κινά
2521. καὶ ἀφόβως μετὰ ταῦτα ἀπερνά, ξαναπερνά.
2522. Οὕτω τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἔτρεμ' ὥραν ἀρκετὴν
2523. ἡ καρδιά κατὰ πρότον, βλέποντας τὴν Ἀρετὴν.
2524. Καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, πῆρε τόλμην κι ἀρχινά
2525. στὸ παλάτι νὰ πηγαίνει, νὰ τὴ βλέπει καὶ συχνά.
2526. Γνώριζεν ἀπὸ τὰ μάτια τῆς καρδιάς της τὸν καμόν
2527. καὶ ἀπὸ τὸ πρόσωπόν της ποὺ ἐγίνετο χλωμόν.

¹⁷³ 1845, 1864: δουλιὰ

¹⁷⁴ 1845: δι'

2528. Δεν μπορούσ' εξής το πράγμα διά να κρυφθεί σχεδόν,
2529. ότι γνώριζαν κι οι δύο πως βαδίζουν μιαν οδόν.
2530. Το να κρύπτεται η νέα έπασχε το δυνατόν,
2531. πλην το έκαμνεν ο Έρωσ ο επίβουλος γνωστόν.
2532. Δεν την ωφελούσαν πλέον οι πολλές της πονηριές,
2533. επειδή το μαρτυρούσεν Έρωσ από τες ματιές.
2534. Η δαδά δε και ο φίλος, ξεύροντες τα μυστικά,
2535. και οι δύο ελυπούντο τούτους υπερβολικά.
2536. Στο εξής αι συμβουλαί των ήσαν πάντη περιτταί,
2537. επειδή και είχαν γένει μόνοι των προξενηταί.
2538. Βλέποντας¹⁷⁵ ο είς τον άλλον, χωρίς πλην παραμικρόν
2539. γέλιον ή ομιλίαν απερνούσαν τον καιρόν,
2540. με τα μάτια και μόνον φανερώνοντες αυτοί
2541. τους των καρδιών των πόνους, όπου τας κατακρατεί.
2542. Μ' όλον δε ότι ο νέος επεθύμει μιαν στιγμήν,
2543. διά να της ομιλήσει και να κάμει δοκιμήν,
2544. το εμπόδιζεν ο φόβος και η άκρα συστολή,
2545. εις το να αυθαδιάσει στην κυρίαν του πολύ.
2546. Όθεν και ευχαριστείτο να τη βλέπει πλην συχνά,
2547. με ταπεινώνσιν και σέβας, διά να την προσκυνά.
2548. Κι έλεγεν «Εγώ γνωρίζω πως δεν είμαι ικανός
2549. της κυρίας μου τα κάλλη το να γένω κοινωνός.
2550. Μολονότι να την κάμω ταίρι μου το λακταρώ,
2551. επειδή πλην δούλος είμαι, πάποτε δεν το θαρρώ.
2552. Με αρκεί ουν να τη βλέπω κι ο καιρός ας περπατεί,
2553. και ευχαριστούμαι μόνον να με βλέπει και αυτή.
2554. Και το βλέμμα της τροφήν μου στο εξής θα το θαρρώ
2555. και με τούτο ας περάσω της ζωής μου τον καιρό.»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

2556. « Όσοι στου Έρωτος την λατρείαν
2557. ενασχολούνται μ' υπερβολήν,
2558. τα εδικά των βλέποντας¹⁷⁶ κάλλη,
2559. παρηγορίαν έχουν πολλήν.
2560. Χαράν ασύγκριτον δοκιμάζουν,
2561. ο είς τον άλλον όταν κοιτάζουν,
2562. την θεωρίαν των την τερπνήν.
2563. Και να γυρίσουν εις άλλο μέρος,

---

¹⁷⁵ 1818: βλέποντες

¹⁷⁶ 1818: βλέποντες

2564. δεν τους αφήνει ποσώς ο Έρωσ,
2565. με εξουσίαν παντοτινήν.
2566. » Όμοιον ήτον και εις τους δύο,
2567. στον νέον, λέγω, και Αρετήν,
2568. την θεωρίαν έχοντας¹⁷⁷ μόνην
2569. βρώσιν και πόσιν των αρκετην.
2570. Και μολοντούτο, εάν τα πρώτα
2571. δεινά των ήτον τα ενεστώτα,
2572. εις τους άπρακτους νέους αυτούς,
2573. όμως ομοιάζαν διδαγμένοι
2574. και εις το άκρον εξησκημένοι
2575. με διαφόρους τρόπους σωστούς.
2576. » Διό δεν πρέπει το να θαυμάζει
2577. εις τα τοιαύτα τινάς ποτέ,
2578. είν' αυτοδίδακτοι απ' την φύσιν,
2579. πάντοτε όλοι οι ερασταί.
2580. Δύνατ' ο άνθρωπος να εφεύρει
2581. και άλλα πράγματ' όσα δεν ξεύρει,
2582. μήτ' εδιδάχθη αυτός ποσώς,
2583. με μόνην, λέγω, την οδηγίαν
2584. αυτής της φύσεως κι εμπειρίαν,
2585. και να βαδίζει πολλά ορθώς.
2586. » Καθώς το βρέφος, όπερ κανένα
2587. δεν το διδάσκει το να γευθεί,
2588. κι αυτό αμέσως μαστόν να εύρει
2589. ζητεί, την ώραν καθ' ην τεχθεί.
2590. Απ' την κοιλίαν την μητρικήν του,
2591. με οδηγίαν την φυσικήν του,
2592. κλαίει, φωνάζει, τροφήν ποθεί.
2593. Και με τας χείρας του ψηλαφίζει,
2594. μαστόν να εύρει παντού σκαλίζει,
2595. έως η μήτηρ το λυπηθεί.
2596. « Αν όμως τότε όταν φωνάζει,
2597. αμέσως γάλα δεν τω δοθεί,
2598. βάλλει το χέρι του εις το στόμα
2599. και να βυζάνει ακολουθεί.
2600. Με το οποίον σημείον δείχνει
2601. και την ανάγκην του αποδείχνει
2602. πως έχει χρείαν διά φαγή.

---

¹⁷⁷ 1818, 1845: έχοντες

2603. Από την φύσιν οδηγημένον,
2604. εάν και βρέφος είν' το καημένον,
2605. την θέλησίν του ομολογεί.
2606. » Επίσης είναι κι εις δύο¹⁷⁸ νέους,
2607. όταν ο Έρωσ μεσολαβεί.
2608. Όταν αρχίζουν διά να κάμουν
2609. την των πραγμάτων διατριβή,
2610. να δοκιμάσουν τας ηδονάς του,
2611. να καταλάβουν τας μηχανάς του
2612. και τα δεινά του να αισθανθούν.
2613. Εάν και πράξιν αυτοί δεν έχουν,
2614. εις την υπόθεσιν τούτην τρέχουν
2615. κι ως διδαγμένοι ακολουθούν.
2616. » Ο Ερωτόκριτος επιστήμων
2617. και μ' εμπειρίαν η Αρετή,
2618. ωσάν να ήτον εκ γενετής των,
2619. ο Έρωσ ήξευραν τι ζητεί.
2620. Κι ωσάν να έτυχον και εις άλλον
2621. Έρωτος πόλεμον και μεγάλον,
2622. επενοούσαν τρόπους αυτοί.
2623. Πολέμου ήξευραν κάθε μέσον,
2624. ειρήνην, μάχην ή και κογκρέσον,
2625. ως η ανάγκη το απαιτεί.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

---

¹⁷⁸ 1818, 1845: δύο

Γλωσσάρι

Τα λήμματα αντλήθηκαν από την *Επιτομή Λεξικού Κριαρά*, το *Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας* των Liddell & Scott, το *Λεξικό της Κοινής Ελληνικής* του Τριανταφυλλίδη, το *Γλωσσάριο και λεξιλογικές παρατηρήσεις σε Φαναριώτικα Κείμενα 1750-1800: Συμβολή στην ελληνική λεξικογραφία* του Mackridge και το *Χρηστικό λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας* της Ακαδημίας Αθηνών.

αγκαλά: αν και, μολονότι

άδω (άσατε): ψάλλω, τραγουδώ

αναιρώ (ανελούσεν): καταστρέφω, αφανίζω, εξοντώνω

η **ανοστία/ανοστιά:** «άνοστα», ανόητα λόγια, ανόητη πράξη, ανόητη σκέψη

ασκαρδαμυκτί: χωρίς ανοιγοκλείσιμο των βλεφάρων

βδελυκτός-ή-όν: απεχθής, μισητός, ανόσιος, ανίερος

το **γαϊτάνι:** κορδόνι

διαυθεντεύω: υπερασπίζω, προστατεύω

εική: μάταια, χωρίς σχέδιο ή σκοπό, απρόσεκτα, απερίσκεπτα, στην τύχη, ρισκοκίνδυνα, παράτολμα

εφετός-ή-όν: επιθυμητός, ποθητός

καθό: αναλόγως, σύμφωνα

το **καμπινέτον:** προσωπικό γραφείο, σπουδαστήριο

η **κούρτη:** παλάτι, η αυλή του ηγεμόνα

λιγυρός-ά-όν: αυτός/ή/ό που διαθέτει καθαρή, μελωδική γλυκιά φωνή

η **μαλίνια:** τυραννία

μεριτάτω: αξίζω

ο **μπαχτσές:** κήπος

μμιμπίλα: λεπτή, στενή δαντέλα που πλέκεται με βελόνα στο τελείωμα ρούχων ή κεντημάτων

το **ξόμπλι:** διακοσμητικό θέμα κεντήματος, η εργασία του κεντήματος, διακοσμητικό στοιχείο, στολίδι, κόσμημα

ο **ονδάς/οντάς**: δωμάτιο, θάλαμος, αίθουσα

η **παιδεία**: τιμωρία, δοκιμασία, κακοπάθημα

παστρικά: καθαρά, με ειλικρίνεια, τιμιότητα

το **σκρίνιο**: είδος ψηλού μπουφέ με μικρό βάθος, του οποίου το επάνω τμήμα χρησιμοποιείται ως βιτρίνα

στανικώς: διά της βίας, με το στανιό

τίκτω (τεχθεί): φέρνω στον κόσμο

Βιβλιογραφία

Alexiou Margaret, 2008. «Λογοτεχνία και λαϊκή παράδοση», στο *Λογοτεχνία και κοινωνία στην Κρήτη της Αναγέννησης*, επιμ. Holton David, έβδομη έκδοση Ηράκλειο Κρήτης: Εκδόσεις: «Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης», 293-336.

Ανδριόπουλος Παναγιώτης Α., 2008. «ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΩΤΕΙΝΟΣ – Εις μνήμην ΤΑΣΟΥ ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΥ». https://panagiotisandriopoulos.blogspot.com/2008/12/blog-post_3900.html. Τελευταία ανάκτηση 23/06/2024, 15:30.

Watson, J. R., & Hornby, E. (Eds.). (χ.χ.). *The Canterbury Dictionary of Hymnology*. Canterbury Press. <https://hymnology.hymnsam.co.uk/>. Τελευταία ανάκτηση 23/12/2024, 16:30.

Βρανούσης Λέανδρος Ι., 1964. «Βηλαρικά σημειώματα: Α΄ Το στιχούργημα “Κατά Γυναικών”», στο *Ερανιστής*, Β΄, τχ.7 & 8, Αθήνα, 7-20 & 17-36.

Gheorghitǎ Nicolae. «Αναστασιματάριον Νέον: Εξήγησις Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος και Χρυσάνθου εκ Μαδύτου, Πρόλογος.». https://www.impantokratoros.gr/dat/storage/dat/49617E91/Anastasimatarion%20neon_Prologos.pdf. Τελευταία ανάκτηση 23/12/2024, 16:00.

Δεληγιαννάκη Ναταλία, 2007. «Το Gran Finale της φαναριώτικης στιχουργίας», στο *Κονδυλοφόρος*, τχ.6, Ηράκλειο Κρήτης, 11-36.

Δεληγιαννάκη Ναταλία, 2016. «“Όπου αγγίζει η χέρα σου, Ρωτόκριτον ευρίσκει”, ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ», στο *Παλίμψηστον*, ετήσια έκδοση της Βικελαίας δημοτικής βιβλιοθήκης. τχ.33, Ηράκλειο Κρήτης, 117-140.

Δημαράς Κωνσταντίνος Θ., 1966. «Γιατί διορθώνουμε;», στο *Ερανιστής*, τχ.4, Αθήνα, 30-32.

Δημαράς Κωνσταντίνος Θ., 1975. *Νεοελληνικός διαφωτισμός*, πέμπτη έκδοση, Αθήνα: Εκδόσεις «Ερμής».

Δημαράς Κωνσταντίνος Θ., 1985. *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Από τις πρώτες ρίζες ως την εποχή μας*, έκτη έκδοση, Αθήνα: Εκδόσεις «Ίκαρος».

Κακλαμάνης Στέφανος, 2015. «Ο Ερωτόκριτος στα χρόνια της πρώιμης νεωτερικότητας», στο *Ζητήματα πρόσληψης και ποιητικής του Ερωτόκριτου*, επιμ. Κακλαμάνης Στέφανος, Σητεία, 19-76.

Καπλάνης Τάσος Α., 2002. «Εκδόσεις κειμένων της νεοελληνικής δημόδους γραμματείας και μονοτονικό σύστημα», στο *Κονδυλοφόρος*. τχ.1, Ηράκλειο Κρήτης, 205-235.

Καπλάνης Τάσος Α., 2012. «Ο Καζαντζάκης και το μονοτονικό: μια ιστορία αποσιώπησης», στο: Garsia Galvez-Omatos Saenz(eds.), TOLMIROS SKAPANEAS. Homenaje al professor K.

Dimadis/ΤΟΛΜΗΡΟΣ ΣΚΑΠΙΑΝΕΑΣ. Αφιέρωμα στον καθηγητή Κ. Δημάδη. Vitoria-Gasteiz, Sociedad Hispanica de Estudios Neogriegos, 113-127.

Κεχαγιόγλου Γιώργος (επιμ.), 2020. *Γεώργιος Λαπάτης (Σταθάς), Ιστορία ερωτική, ήτοι έρωτας σφοδρός ενός νέου Κωνσταντινουπολίτου*, Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).

Κορνάρος Βιτσέντζος, *Ερωτόκριτος*. Επιμ.: Αλεξίου Στυλιανός, 1985, Αθήνα: Εστία.

Κριαράς, Εμμανουήλ, 1969-2011. *Λεξικό της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημόδους Γραμματείας 1100-1669*, τόμοι 20, Θεσσαλονίκη: Σφακιανάκης (1-14) και Ζήτης (15-20). http://www.greeklanguage.gr/greekLang/medieval_greek/em_kriaras/search.html?lq=

Liddell, Henry G., Scott, Robert, Stuart Jones, Henry και McKenzie, Roderick, 2007. *Επιτομή του Μεγάλου Λεξικού της Ελληνικής Γλώσσας*, Αθήνα: Εκδόσεις: Πελεκάνος.

Mackridge Peter, 2022. «Γλωσσάρια και λεξιλογικές παρατηρήσεις σε Φαναριώτικα Κείμενα 1750-1800: Συμβολή στην ελληνική λεξικογραφία» (Αναθεωρημένη έκδοση).

Ξανθουδίδης Στέφανος, 1915. *Βιτσέντζου Κορνάρου Ερωτόκριτος: Έκδοσις κριτική, γενομένη επί τη βάσει των πρώτων πηγών μετ' εισαγωγής, σημειώσεων και γλωσσαρίου*, Εκ του Τυπογραφείου Στυλ. Μ. Αλεξίου, Ηράκλειο Κρήτης.

Οικονομίδης Δημήτριος, 1958. «Νεοελληνικά Σημειώματα», Αθηνά, τομ. 62, Αθήνα, 17-22.

Οικονομίδης, Δημήτριος, 1988-1990. «Διονυσίου Φωτεινού βίος και έργον», στο *Μνημοσύνη* τχ.11, Αθήνα, 83-173.

Papacostea Victor, 1934. «“Vietile sultanilor. Scriere inedite a lui Dionisie Fotino” [Ο βίος των σουλτάνων. Πρωτότυπο έργο του Διονύσιου Φωτεινού], *Revista Istorică Română* 4», 175-214. https://dspace.bcu-iasi.ro/static/web/viewer.html?file=https://dspace.bcu-iasi.ro/bitstream/handle/123456789/758/BCUIASI_PE_R_X-5_1934.pdf?sequence=47&isAllowed=y

Επανεκδόθηκε στο Papacostea, V. 1983. *Civilizația românească și civilizația balcanică*, Βουκουρέστι: Editura Eminescu, 431-462. <https://biblioteca-digitala.ro/?pub=1503-civilizatie-romaneasca-si-civilizatie-balcanica-institutul-de-studii-sud-est-europene-al-academiei-republicii-socialiste-romania>

Papacostea Victor, 1939. «Ilie Fotino, contributiuni biografice, precizari asupra operei istorice», στο *Revista Istorică Română*, τχ.IX (1939), ανάτυπο, Βουκουρέστι 1940, 28-34.

Papacostea Victor, 1944. «Date noua despre viata si opera lui Dionisie Fotino», στο *Balkanica*, τχ. VII, 2, Βουκουρέστι 1944, 314-315.

Σαββίδης Γεώργιος Π., 1990. «Παλαιό Κρασί σε νέα Μπουκάλια, Ι. Λανθάνουσα φαναριώτικη διασκευή της Θυσίας του Αβραάμ», στο *Μαντατοφόρος* τχ. 32 (Δεκ. 1990), 68-69.

Σαββίδης Γεώργιος. Π., 2005. «Διονύσιος Φωτεινός (1777-1821)», στο *Κονδυλοφόρος* τχ.4, Ηράκλειο Κρήτης, 9-18.

Σβορώνος, Νίκος, 1938. «Ο Διονύσιος Φωτεινός και το ιστορικόν έργον αυτού», στο *Ελληνικά*. τχ.10, Αθήνα, 132-178.

Tonnet Henri, 2010. *Ιστορία του ελληνικού μυθιστορήματος*, τρίτη έκδοση, Αθήνα: Εκδόσεις «Πατάκης».

Τριανταφυλλίδης Μανόλης, 1998. *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*, Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών/Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.

Τριανταφυλλίδης Μανόλης, 2019. *Νεοελληνική Γραμματική. Αναπροσαρμογή της μικρής νεοελληνικής γραμματικής του Μανόλη Τριανταφυλλίδη*, Καραπιπέρης Π.Χ. (επιμ.), Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.

Τσακίριδου Αναστασία, 2007. «Έκδοση χειρόγραφης μισμαγιάς του Νικηφόρου Καντουνιάρη “Μελπομένη” (1818): εισαγωγή, σχόλια, πίνακες» (διπλωματική εργασία), Θεσσαλονίκη.

Τσακίριδου Αναστασία, 2018. «Συγκριτική μελέτη προεπαναστατικών φαναριώτικων ποιητικών ανθολογιών σε σχέση με το χειρόγραφο “Μελπομένη” του Νικηφόρου Καντουνιάρη (1818)» (διδακτορική διατριβή), Θεσσαλονίκη.

Τσοτάκου-Καρβέλη Αικατερίνη, 2012. *Λεξικό ελληνικής μυθολογίας*, εφ, *Τα Νεα*, Αθήνα.

Philippides D., Holton D., Dawson J., 2000. *Του κύκλου τα γυρίσματα. Ο Ερωτόκριτος σε ηλεκτρονική ανάλυση*, Αθήνα: Εκδόσεις «Ερμής», τόμος Α΄, σ. 383

Φραντζή Άντεια, 1993. *Ανθολόγιο φαναριώτικης ποίησης κατά την έκδοση Ζήση Δαούτη (1818)*, δεύτερη έκδοση, Αθήνα: Εστία.

Φωτεινός Διονύσιος, 1818. *Νέος Ερωτόκριτος, τόμ. Α΄ και Β΄*, Βιέννη: Χίρσφελντ.

Φωτεινός Διονύσιος. 1845. *Νέος Ερωτόκριτος, τόμ. Α΄ και Β΄*, Κωνσταντινούπολη: Ε. Καγιόλ.
https://books.google.gr/books?id=K_kpAAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=el&source=gb_s_navlinks_s&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Φωτεινός, Δ. 1864. *Νέος Ερωτόκριτος, τόμ. Α΄ και Β΄*, Σμύρνη: Αμάλθεια.

Χαραλαμπίκης Χριστόφορος, 2023. *Χρηστικό λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας*, Αθήνα.
<https://christikolexiko.academyofathens.gr/index.php>

Χατζηπαναγιώτη-Sangmeister Ίλια (επιμ.) κ.ά., 2022. «Ευρετήριο πρώτων στίχων φαναριώτικων και αστικών στιχουργημάτων». Λευκωσία.